

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Krajské volby a formování exekutivní koalice v
Jihočeském kraji**

Bc. Jan Fuchs

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jan Fuchs

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Krajské volby a formování exekutivní koalice v Jihočeském kraji

Název anglicky

Regional elections and formation of executive coalition in the South Bohemian Region

Cíle práce

Cílem diplomové práce je ukázat charakteristické rysy krajských voleb a souvislosti krajské úrovně politického procesu s úrovní národní i lokální, a to na základě krajských voleb ve vybraném kraji v roce 2016. Práce se soustředí na hlavní politické subjekty, volební účast a volební chování občanů, koaliční jednání a vytváření samosprávných orgánů na úrovni kraje.

Metodika

K teoretickým východiskům práce patří volební teorie, včetně teorií voleb druhého řádu, teorie stranických systémů a teorie koalic. Práce bude mít charakter případové studie, založena bude na studiu dokumentů samosprávných orgánů a politických subjektů a na analýze volebních dat.

Doporučený rozsah práce

60 – 70 stran

Klíčová slova

Jihočeský kraj, krajská samospráva, volby do zastupitelstev krajů, stranické systémy, teorie koalic

Doporučené zdroje informací

- Cabada, L. (2006). Koalice a koaliční vztahy ČR v evropském kontextu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Čmejrek, J. (2008). Obce a regiony jako politický prostor. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008.
- Chytílek, R., Šedo, R., Lebeda, T. & Čaloud, D. (2009) Volební systémy. Praha: Portál.
- Klíma, M. (2015). Od totality k defektní demokracii. Privatizace a kolonizace politických stran netransparentním byznysem. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Novák, M. (Ed.). (2011). Úvod do studia politiky. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Novák, M., Lebeda, T. (2004). Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Sartori G. (2005). Parties and Party Systems. A Framework for Analysis. ECPR Press.
- Šaradín, P. (2006). Krajské volby v České republice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Šaradín, P. (2008). Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 ZS – PEF (únor 2019)

Vedoucí práce

doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 26. 10. 2017

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 1. 11. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 07. 03. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Krajské volby a formování exekutivní koalice v Jihočeském kraji" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. března 2019

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu doc. PhDr. Jaroslavu Čmejkovi, CSc. za odborné rady, za trpělivost a čas, který mi věnoval při zpracování této práce. Dále bych rád poděkoval jihočeským zastupitelům za poskytnutí doplňujících informací ke zpracování praktické části diplomové práce a v neposlední řadě své rodině a přátelům za podporu během celého studia.

Krajské volby a formování exekutivní koalice v Jihočeském kraji

Abstrakt

Do krajských zastupitelstev volí občané České republiky ve volbách v pravidelných čtyřletých cyklech od vzniku krajského zřízení v roce 2000. Naposledy se tyto volby uskutečnily na podzim roku 2016. Hlavním cílem diplomové práce je komplexní uchopení politické situace v Jihočeském kraji na úrovni regionální samosprávy, klasifikace regionálních aktérů, následná klasifikace koaličních exekutiv a definice hlavních rysů krajského politického systému v ČR. Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. Literární rešerše představující první část, je vypracována na základě odborné literatury týkající se zmiňované problematiky a relevantních legislativních zdrojů. Praktická část diplomové práce ve svém úvodu krátce představuje Jihočeský kraj a jeho hlavní geografické, demografické a socio-ekonomické charakteristiky. Stěžejním pro praktickou část je analýza volebních výsledků krajských voleb v roce 2016 v kontextu proměny stranického politického prostředí v ČR od roku 2013, aplikace teorie voleb druhého řádu a teorie koalic v podmínkách krajského politického systému a vyhodnocení aktuální politické situace v Jihočeském kraji.

Klíčová slova: Jihočeský kraj, krajské volby, zastupitelstvo kraje, krajské zřízení, teorie voleb druhého řádu, teorie koalic, stranické systémy, volební systémy

Regional elections and formation of executive coalition in the South Bohemian Region

Abstract

The citizens of the Czech Republic vote in elections to the regional assembly in regular four-year cycles since the establishment of the regional political system in 2000. Most recently, these elections took place in autumn 2016. The main aim of the thesis is to comprehend the political situation in the South Bohemian region at the regional self-government, classification of regional actors the subsequent classification of executive coalitions and the definition of the main features of the regional political system in the Czech Republic. The thesis is divided into two main parts. The literary research presenting the first part is based on the literature on the mentioned issues and relevant legislative sources. The practical part of the thesis briefly introduces the South Bohemian Region and its main geographical, demographic and socio-economic characteristics. The fundamental part of the practical part is the analysis of the election results of the regional elections in 2016 in the context of the transformation of the party political system in the Czech Republic since 2013, the application of the theory of second order elections and the theory of coalitions in the conditions of the regional political system and the evaluation of the current political situation in South Bohemia region.

Keywords: South Bohemian Region, regional election, regional assembly, regional political system, concept of second-order elections, theory of coalitions, party systems, election systems

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
3 Literární rešerše	15
3.1 Krajské zřízení v ČR	15
3.1.1 Evoluce krajského zřízení po roce 1989	15
3.1.2 Současné vymezení vyšších územních samosprávných celků.....	16
3.1.3 Orgány kraje	17
3.2 Volební systémy v ČR a krajský volební systém.....	19
3.3 Teorie politických stran a stranických systémů	22
3.3.1 Politické strany	22
3.3.2 Stranické systémy	25
3.4 Teorie voleb druhého řádu	27
3.5 Teorie koalic.....	31
4 Praktická část	34
4.1 Charakteristika Jihočeského kraje.....	34
4.2 Přeshraniční spolupráce a role strukturálních fondů	35
4.3 Socio-ekonomické charakteristiky Jihočeského kraje	37
4.4 Analýza voleb do krajského zastupitelstva v Jihočeském kraji v roce 2016 ...	41
4.4.1 Výchozí situace české politiky od voleb do PSP ČR v roce 2013.....	41
4.4.2 Volby do zastupitelstev krajů 2016	48
4.5 Aplikace teorie voleb druhého řádu	59
4.6 Aplikace teorie koalic na krajské úrovni v Jihočeském kraji.....	64
5 Závěr.....	71
6 Seznam použitých zdrojů	75
6.1 Odborná literatura a elektronické zdroje.....	75
6.2 Legislativa a ostatní zdroje.....	79
7 Přílohy	80
7.1 Otázky položené v rámci dotazování představitelům Jihočeského kraje.....	80

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1- Okresy Jihočeského kraje, rozlohy, počty obyvatel a skladba obcí (Zdroj: ČSÚ, Zpracování: vlastní)	35
Tabulka 2 - Rozložení finanční alokace Přeshraniční spolupráce JČK (Zdroj: CRR ČR, Zpracování: Vlastní)	36
Graf č. 1 (Objekt 3) - Vývoj počtu obyvatel Jihočeského kraje v letech 2007 - 2017 (v tis.) (Zdroj: ČSÚ, Zpracování: vlastní)	37
Tabulka 4 - Makroekonomické ukazatele Jihočeského kraje (Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka JČK 2018, Zpracování: vlastní)	38
Tabulka 5 - Ekonomické ukazatele týkající se ekonomické aktivity obyvatelstva (Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka JČK 2018, Zpracování: vlastní).....	39
Tabulka 6 - Ekonomické ukazatele týkající se průměrných mezd v odvětví ekonomiky (Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka JČK 2018, Zpracování: vlastní).....	40
Tabulka 7 - Volební účast v jednotlivých termínech voleb do PSP ČR (Zdroj: Volby.cz, zpracování: Vlastní).....	44
Tabulka 8 - Zisky jednotlivých kandidujících stran z hlediska hlasů a mandátů, (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)	45
Graf č. 3. (Objekt 9) - Přehled celkových volebních výsledků do PSP ČR v roce 2013, zdroj: Volby.cz, zpracování: Vlastní)	47
Tabulka 10 - Přehled počtů kandidátů na kandidátce stran, které uspěly ve skrutiniu a přehled politického stranictví (zdroj: volby.cz, zpracování: Vlastní).....	49
Tabulka 11 - Přehled volební účasti v krajských volbách celkově a přehled volební účasti v Jihočeském kraji (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)	52
Tabulka 12 - Přehled volební účasti v jednotlivých okresech Jihočeského kraje (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)	53
Tabulka 13 - Přehled získaných volebních hlasů, mandátů a situační srovnání s minulým volebním obdobím (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)	54
Tabulka 14 - Volební výsledky za celou ČR a podrobný přehled o počtech získaných mandátů (Zdroj: ČSÚ, Volby.cz, Zpracování: Vlastní).....	56
Tabulka 15 - Přehled a komparace volebních účastí ve volbách do poslanecké sněmovny (PS) a zastupitelstev krajů (ZK), (Zdroj: volby.cz, Zpracování: vlastní)	59
Tabulka 16 - Přehled procentuálního podílů platných hlasů v rámci voleb do PS a do ZK (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)	61
Graf č. 5 (Objekt 17) - Procentuální podpora (výsledky) politických stran při volbách do PS a ZK (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)	64
Tabulka 18 - Výsledky krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2000 – přehled mandátů, vytvoření koaliční spolupráce a opozice (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní).....	65
Tabulka 19 - Výsledky krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2004 – přehled mandátů, vytvoření koaliční spolupráce a opozice (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní).....	66
Tabulka 20 - Výsledky krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2008 – přehled mandátů, vytvoření koaliční spolupráce a opozice (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní).....	66
Tabulka 21 - Výsledky krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2012 – přehled mandátů, vytvoření koaliční spolupráce a opozice (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní).....	67
Tabulka 22 - Výsledky krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2016 – přehled mandátů, vytvoření koaliční spolupráce a opozice (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní).....	68
Graf č. 6 Stranická příslušnost odpovídajících zastupitelů v rámci dotazování (zdroj: Odpovědi zastupitelů, zpracování: vlastní).....	70

Seznam použitých zkratek

4K	Čtyřkoalice
CRR ČR	Centrum pro regionální rozvoj ČR
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
EFRR	Evropský fond pro regionální rozvoj
EP	Evropský parlament
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
EÚS	Evropská územní spolupráce
FEO	First-order elections (volby prvního řádu)
HOPB	Hnutí Občané pro Budějovice
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
MMR ČR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
MŽP ČR	Ministerstvo životního prostředí ČR
NP Šumava	Národní park Šumava
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek
ODS	Občanská demokratická strana
OP	Operační program
PSP ČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR
SEO	Second-order elections (volby druhého řádu)
SNK	Sdružení nezávislých kandidátů
SPD	Strana přímé demokracie
SPO	Strana práv občanů
STAN	Starostové a nezávislí
SLK	Starostové pro Liberecký kraj

1 Úvod

Krajské volby patří stejně jako ostatní typy voleb v ČR k projevu svobody a demokracie a slouží k vyjádření vůle občanů daného společenství. K naplnění podmínek demokratických principů je zapotřebí především svoboda volby jít či nejít volit, tajné hlasování, rovnost všech odevzdaných voličských hlasů a výběr z více kandidujících subjektů v rámci pluralitního politického systému. Občané tímto aktem rozhodují nejen o personálním složení a obsazení konkrétního orgánu legitimními volenými zástupci, ale i o věcných tématech, které jim politické strany v rámci předvolební kampaně nabízí.

System utváření samosprávy se na území samostatné České republiky začal formovat v průběhu 90. let minulého století a vyznačoval se etapizací výstavby jednotlivých stupňů samosprávy. Základními jednotkami nižší územní samosprávy byly po vzniku samostatné ČR v roce 1993 stanoveny obce. Z hlediska ustanovení vyšších územních samosprávných celků lze tento proces datovat až do druhé poloviny 90. let, kdy čeští zákonodárci rozhodli ústavním zákonem č. 347/1997 Sb. o vytvoření čtrnácti samosprávných krajů, které však začaly fakticky existovat až od roku 2000, ve kterém zároveň došlo k prvním volbám do krajských zastupitelstev. Legislativně byl tento krok zakotven v zákonech č. 129/2000 Sb. o krajích a č. 130/2000 Sb. o volbách do krajských zastupitelstev. Krajské volby byly zákonodárci stanoveny na každé čtyři roky prostřednictvím volebního systému poměrného zastoupení ve třinácti českých a moravských krajích. Volby do zastupitelstva hlavního města Prahy, které tvoří pomyslný čtrnáctý kraj, se konají současně s volbami do obecních zastupitelstev přesně v polovině čtyřletého funkčního období krajských zastupitelstev. Voliči v ČR tak měli možnost rozhodovat v těchto volbách již pošesté v historii ČR. Poslední volby do krajských zastupitelstev proběhly na podzim roku 2016 a voliči znovu rozdali karty krajským politikům na následující čtyři roky. I přes téměř dvacetiletou existenci krajské samosprávy však zájem české veřejnosti o tyto volby není nikterak valný a to ani v době velkých politických změn na celostátní úrovni vládnutí. Tento jev může být dán skutečností, že krajské volby jsou veřejností v ČR vnímány jako nepodstatné nebo vedlejší v porovnání s volbami do českého parlamentu.

Krajský politický systém stejně jako jiné demokratické politické systémy vyžaduje ze své podstaty dialog, politickou spolupráci participujících subjektů, vytváření kompromisů a celkově zdravou úroveň politické soutěže, která je nedílnou součástí svobody samotné. V tomto směru je nutné zmínit uzavírání koalic, neboli těles, které slouží k prosazení vlastních (potažmo koaličních) politických cílů v daném orgánu. Koalice jsou známy

především z celostátní úrovně vládnutí, kdy v českém politickém prostředí je prakticky nemožné, aby byla vytvořena jednobarevná politická vláda, která by se opírala pouze o vlastní nadpoloviční většinu v českém parlamentu¹. Tato tělesa, která jsou rovněž středem zájmů odborníků v oblasti politologie, se analogicky utvářejí i na nižších úrovních veřejné správy. Otázkou tak zůstává, jaké klíčové mechanismy a principy vstupují do konstrukce krajských (případně obecních) exekutiv v ČR.

Krajské volby a zmiňované aspekty, které se jich týkají, jsou podrobně zkoumány v následujících kapitolách diplomové práce.

¹ Takovému stavu byla v historii ČR nejbližší ODS, která získala ve volbách v roce 2006 procentuální zisk 35,38 % a 81 poslaneckých mandátů (zdroj: Volby.cz, ČSÚ)

2 Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je definovat charakteristické rysy krajských voleb a souvislosti krajské úrovně politického procesu s vazbou na systém centrální politické úrovně, a to na základě analýzy krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2016. Diplomová práce si tak klade za cíl podrobně definovat základní faktory, které ovlivňují chod krajského politického systému jak z hlediska voličského chování občanů, tak i ze strany regionálních politických aktérů působících v krajské politice a koaličních vyjednávání. Stěžejní cíl práce je tak naplněn prostřednictvím několika dílčích cílů a přístupů ke krajské politice v několika různých rovinách. Politika na regionální úrovni je kontinuální proces v čase a prostoru, ke kterému je třeba přistupovat jako k nedílné součásti celostátního politického soukolí, a nikoliv jako k samostatnému vyčleněnému systému, který funguje zcela nezávisle na vnějším politickém prostředí. Diplomová práce, která má podobu případové studie, je rozdělena do dvou hlavních částí – literární rešerše a praktická část. K vypracování práce bylo využito studium odborné literatury, volně dostupných dokumentů, relevantních legislativních pramenů a sběr dat prostřednictvím dotazování.

Literární rešerše se opírá o teoretická východiska obsažená v odborné literatuře a v souvisejících českých zákonech. Zdrojová literatura se zaměřuje na typické znaky krajského uspořádání, politické a stranické systémy, teorie voleb druhého řádu a teorie koalic. Tyto politologické teorie se staly teoretickými východisky pro zpracování podstatné části literární rešerše a následně jsou v praktické části práce aplikovány na podmínky českého prostředí coby důležitý podklad k nastínění charakteristických rysů krajského volebního systému.

Praktická část je rozdělena do tří dílčích částí. V první části je představen Jihočeský kraj a jeho charakteristické rysy v podobě geografických vlastností území, členění z hlediska veřejné správy a socio-ekonomických a demografických charakteristik. Druhá část praktické části se zaměřuje na analýzu volebních výsledků krajských voleb v roce 2016 v Jihočeském kraji. Jsou představeni hlavní krajští aktéři, hlavní témata volebních programů a vyústění v uzavření povolební koaliční spolupráce. Volby v roce 2016 jsou záměrně zasazeny do širších souvislostí a událostí na centrální úrovni, které se odehrály na české politické scéně od předčasných voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2013. Třetí oddíl praktické části je věnován aplikaci a potvrzení výše zmiňovaných teorií. Bylo zkoumáno, zda krajské volby v ČR splňují jednotlivé signifikantní rysy voleb druhého řádu a byly klasifikovány jednotlivé exekutivní koalice, které se v jižních Čechách vystřídaly od prvních krajských voleb v roce 2000.

V rámci vypracování diplomové práce bylo kromě studia odborné literatury, elektronických zdrojů a volně dostupných statistik, využito i dotazování za účelem získání doplňujících informací od krajských politických představitelů. Dotazování probíhalo pomocí emailové komunikace a následného vyplnění elektronického formuláře, který obsahoval relevantní otázky vztahující se k problematice krajské samosprávy v Jihočeském kraji. Bylo hromadně osloveno všech 55 krajských zastupitelů. Z hlediska návratnosti byly informace poskytnuty ze strany třinácti zastupitelů a to v období od 6. do 13. března 2019. Tyto informace pomohly dokreslit představu o fungování jak zastupitelstva a rady, tak i nastítnit problematické body v rámci jednání těchto orgánů. Položené otázky jsou přílohou této diplomové práce v kapitole 7.1.

V závěru této diplomové práce jsou výsledky z několika zkoumaných oblastí komplexně shrnuty a prezentovány.

3 Literární rešerše

3.1 Krajské zřízení v ČR

3.1.1 Evoluce krajského zřízení po roce 1989

Po pádu komunistického režimu v Československu v roce 1989 a rozpadu Československé federace k poslednímu prosincovému dni roku 1992 bylo jasné, že bude „nová“ svobodná republika brzy postavena před nelehký úkol v podobě vybudování efektivně fungující veřejné správy, která by zahrnovala jak centrální státní správu a její orgány, tak i jednotlivé nižší stupně územní samosprávy.

Výchozím bodem v roce 1990 bylo přijetí zákonů č. 367/1990 Sb. o obcích a č. 425/1990 Sb. o okresních úřadech, kterými byl systém veřejné správy v tehdejší Československu ustaven jako dvoukolejný. Systém dvoukolejnosti v tomto případě znamená, že správa věcí veřejných je soustředěna do rukou samosprávných celků, které vykonávají ve stanoveném rozsahu samosprávu a do rukou správních úřadů, které na daném teritoriu určitého státu vykonávají státní správu a úkony s ní spojené. Základní jednotkou místní samosprávy v ČR se staly obce, které kromě právní subjektivity získaly i pravomoc spravovat vlastní záležitosti ve stanoveném rozsahu (Vodička, Cabada 2007: 301-303).

Ústava České republiky, která vstoupila v platnost 1. 1. 1993 současně se vznikem samostatné ČR, si dávala za cíl vznik vyšších samosprávných územních celků, kterými měly být země nebo kraje. Reforma veřejné správy se tak v průběhu 90. let nesla ve znamení hledání optimální velikosti, počtu a šíře pravomocí těchto vyšších samosprávných celků. V této době se kromě zemské varianty setkáváme také s možností vzniku zhruba 80 krajů, které by de facto odpovídaly tehdejším okresům, nebo s variantou, která byla definována v roce 1996, kdy byl návrh na počet krajů stanoven na číslo okolo deseti celků (Balík, Kyloušek 2005).

Po dlouhém hledání politického konsenzu byl v roce 1997 přijat ústavní zákon č. 347/1997, Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Ústavní zákon počítal s vytvořením třinácti samosprávných krajů a hlavního města Prahy jakožto čtrnáctého kraje. Je důležité podotknout, že samotná účinnost zákona byla odložena k 1. 1. 2000 a jak zmiňuje Vodička, byla reálně naplněna až na podzim roku 2000, kdy proběhly historicky první volby do zastupitelstev krajů v ČR (Vodička, Cabada 2007).

Reformu veřejné správy a vznik samosprávy v ČR je tak možné v tomto ohledu rozdělit do dvou fází. První fázi lze datovat do průběhu 90. let, kdy bylo třeba nalézt

optimální počet, velikost a uspořádání vyšších samosprávných celků, přičemž tato etapa končí rokem 2000 vznikem krajů a prvními volbami do krajských zastupitelstev. Druhá fáze reformy veřejné správy poté počítala se zánikem okresních úřadů jakožto nositeli státní správy v území v roce 2002 a přenesení jejich kompetencí částečně na krajské zřízení a částečně na obce s pověřeným obecním úřadem a obce s rozšířenou působností, k čemuž následně došlo 1. 1. 2003 (Vodička, Cabada 2007: 304).

Každá reforma veřejné správy, která se vyznačuje decentralizací moci respektive státní správy a přenesení pravomocí na nižší samosprávné celky, by měla vést k naplňování principu subsidiarity a měla by zajistit efektivnější rozhodování o lokálních a specifických problémech daného územního celku a dbát na participaci místních občanů na regionální či komunální politice.

3.1.2 Současné vymezení vyšších územních samosprávných celků

Kraj je vyšší územní samosprávný celek, který je definován zákonem č. 129/2000 Sb. o krajích jako územní společenství občanů a veřejnoprávní korporace, která má právo ve stanoveném rozsahu na vlastní samosprávu. Kraj má právo vlastnit a nakládat se svým majetkem, vystupovat svým jménem ve veřejnoprávních vztazích a zároveň nese odpovědnost, která z těchto vztahů vyplývá. Kraj dále dbá na rozvoj svého území a uspokojování potřeb obyvatel kraje (Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích).

Kraj vykonává svou činnost prostřednictvím samostatné a přenesené působnosti tak, jak toto rozdělení můžeme analogicky spatřovat i u obcí. V rámci samostatné působnosti vydává kraj vlastní obecně závazné vyhlášky a jeho činnost v rámci samostatné působnosti není podřízena centrálním orgánům. Centrální orgány mohou do působnosti kraje zasáhnout pouze případě ochrany zákona. Do samostatné působnosti spadá například sestavování rozpočtu a závěrečného účtu nebo hospodaření s vlastním majetkem a prostředky. Přenesená působnost byla na kraje přenesena zdola ze zrušených okresních úřadů a shora z úrovně státní správy a tudíž je kraj podřízen příslušným orgánům státní správy (například ministerstvům nebo jimi zřízeným organizacím). Kraj v rámci přenesené působnosti vydává nařízení kraje. Dále získává finanční příspěvek ze státního rozpočtu na výkon státní správy v rámci přenesené působnosti. V případě samostatné působnosti se kraj pohybuje v rámci mantinelů, které jsou mu stanoveny právním řádem České republiky a v případně přenesené působnosti se kromě zákony řídí ještě směrnicemi centrálních orgánů a usneseními vlády ČR (Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích).

3.1.3 Orgány kraje

Struktura krajských orgánů se do jisté míry podobá soustavě obecních orgánů. Mezi stěžejní orgány krajské samosprávy řadíme krajské zastupitelstvo a radu kraje. Vedle těchto dvou orgánů se zde vyskytuje funkce hejtmána a krajský úřad zajišťující administrativu samosprávy (Vodička, Cabada 2007).

Zastupitelstvo je jediným orgánem, který vzniká z přímé vůle voličů v krajských volbách a Vodička jej označuje ve své publikaci jako pomyslný „krajský parlament“. (Vodička, Cabada 2007). Velikost a počet členů zastupitelstva se odvíjí od počtu obyvatel daného kraje. Do 600 000 obyvatel má zastupitelstvo kraje 45 členů, od 600 000 do 900 000 obyvatel má 55 členů a nad 900 000 obyvatel má zastupitelstvo 65 členů. Zastupitelstvo je orgán, který rozhoduje ve věcech samostatné působnosti a ve věci působnosti přenesené, stanoví-li mu tak zákon. Primárním úkolem zastupitelstva je především zvolit ze svého středu krajského hejtmána, jeho zástupce a schválit svým hlasováním krajskou radu. Zastupitelstvo se usnází nadpoloviční většinou zastupitelů. Mezi další pravomoci patří schvalování rozpočtu a závěrečného účtu kraje a zřizování krajských příspěvkových organizací. Kromě těchto a dalších pravomocí disponuje vyšší územní samosprávný celek možností předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR a návrhy Ústavnímu soudu ČR na zrušení právních předpisů, pokud se zastupitelé domnívají že jsou v rozporu se zákonem. Zastupitelstvo se schází jednou za 3 měsíce a jeho jednání jsou veřejná. Jednání svolává a řídí krajský hejtmán a z jednání je pořizován písemný zápis (Čmejrek 2008). Mezi další pravomoci zastupitelstva patří zejména pravomoci vztahující se k celostátní legislativě, rozpočtové pravomoci, pravomoci vlastní normotvoby, pravomoci v majetkových oblastech, pravomoci vlastní sebeorganizace a vztahující se k rozvoji kraje, pravomoci v oblasti mezinárodní spolupráce nebo funkce ceremoniální (Balík, Kylaoušek 2005).

Rada je oproti zastupitelstvu výkonným orgánem v rovině samostatné působnosti a při svých krocích je zastupitelstvu kraje odpovědná. Rada kraje může rozhodnout i v případě přenesené působnosti a to, pokud tak stanoví zákon. Krajská rada se skládá z hejtmána, jeho zástupců (náměstci) a dalších členů rady (radní). Složení rady je zakotveno v §57 zákona číslo 129/2000 Sb. o krajích. Počet členů krajské rady je 9 - 11 v návaznosti na velikost kraje dle počtu obyvatel. S počtem do 600 000 obyvatel se rada skládá z devíti radních, nad 600 000 obyvatel se rada kraje skládá z členů jedenácti (Čmejrek 2008). Kromě dalších pravomocí disponuje rada kraje pravomocemi v hospodářské oblasti, v oblasti normotvorné,

pravomocemi vztaženými ke krajskému úřadu v oblasti samostatné působnosti nebo pravomocemi v petiční a návrhové oblasti (Balík, Kyloušek 2005).

Na rozdíl od krajského zastupitelstva je zasedání rady kraje neveřejné. V kompetenci krajské rady je primárně příprava návrhů na jednání zastupitelstva a zodpovědnost za plnění přijatých usnesení. Rada kraje kromě hospodaření dle schváleného rozpočtu, může zřizovat a rušit komise, jmenovat a odvolávat jejich předsedy a členy a v neposlední řadě ukládat úkoly krajskému úřadu v oblasti samostatné působnosti a dohlížet na jejich plnění (Čmejrek 2008).

Krajský hejtman zastupuje kraj navenek a je volen z řad zvolených zastupitelů, stejně jako zástupci hejtmána, kteří jsou v obou případech odpovědní zastupitelstvu. Hejtman kraje neoplývá výrazně silnými pravomocemi. Řídí zasedání zastupitelstva a rady kraje, přičemž se svým náměstkem podepisuje projednané právní předpisy kraje. Jak Balík uvádí, řízení zasedání zastupitelstva a rady může být potenciálně silným nástrojem, a to z toho důvodu, že hejtman může určovat agendy o kterých se bude jednat přednostně a stanovovat pořadí jednotlivých bodů na zasedání. V této souvislosti může hejtman pozastavit i rozhodnutí rady, jestliže se mu jeví jako nesprávné. Pokud k tomuto dojde, je věc předložena k nejbližšímu jednání zastupitelstva, které o celé věci rozhodne (Balík, Kyloušek 2005: 54). Relativně silná pravomoc hejtmána se týká ředitele krajského úřadu. Ačkoliv ustavení ředitele krajského úřadu do funkce není úplně v hejtmanově gesci a ředitel je jmenován se souhlasem ministra vnitra, může hejtman řediteli ukládat úkoly a stanovuje mu mimo jiné například i plat. V osobě ředitele krajského úřadu se setkáváme se souběhem státní správy v podobě prvků ministra vnitra a samosprávy s prvky krajských orgánů na straně druhé (Balík, Kyloušek 2005).

Krajský úřad zabezpečuje výkon agendy která spadá do samostatné působnosti kraje. Úkoly je krajský úřad pověřen zastupitelstvem nebo radou kraje a ve výkonu své agendy může spolupracovat se zřízenými komisemi a výbory. Kompetencí krajského úřadu je také výkon agendy, která spadá do přenesené působnosti a tato agenda zároveň nebyla zákonem svěřena zastupitelstvu nebo radě. Zásadní pravomocí krajského úřadu je jeho dohled nad výkonem samostatné a přenesené působnosti v rámci obecního zřízení u obcí, které spadají do jeho správního obvodu. Krajský úřad je tvořen ředitelem, který stojí v jeho čele a zaměstnanci úřadu. Krajský úřad jakožto správní orgán je členěn z hlediska organizační struktury na odbory a dále na jednotlivá oddělení. Ředitel krajského úřadu nesmí být členem politické strany ani členem krajského či obecního zastupitelstva a mezi jeho nejzajímavější pravomoc patří možnost podat návrh na pozastavení vyhlášek a nařízení obcí ministerstvu vnitra (Balík, Kyloušek 2005).

Pravomocí zastupitelstva kraje je mimo jiné zřízení poradních a kontrolních orgánů v podobě výborů a komisí. Počet členů těchto poradních orgánů je vždy lichý a orgán se usnáší nadpoloviční většinu svých členů (Balík, Kyloušek 2005). V rámci zastupitelstva je vždy ustaven výbor finanční, kontrolní a výboru pro rodinu, vzdělávání a zaměstnanost. Tyto výbory jsou minimálně pětičlenné. Jestliže dojde k situaci, že se v obvodu kraje nachází deset a více procent obyvatel, kteří se hlásí k jiné národnosti než české, dochází k vytvoření výboru pro národnostní menšiny (Čmejrek 2008). Kontrolní výbor se zabývá kontrolou plnění usnesení, která byla přijata zastupitelstvem a dohlíží na plnění a dodržování právních předpisů, které byly přijaty buď v rovině samostatné nebo přenesené působnosti. Naproti tomu finanční výbor se zabývá hospodařením a nakládáním s majetkem kraje a dále zařízeními, která byla krajem zřízena nebo kontrolu dotací, které byly ze strany kraje obcím poskytnuty. Výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost působí především v oblasti vzdělávání a školství. V praxi to znamená poskytování a překládání návrhů na zkvalitnění péče poskytované školami, školními zařízeními a podobně (Balík, Kyloušek 2005).

3.2 Volební systémy v ČR a krajský volební systém

Volební systém lze definovat jako mechanismus, který slouží v zastupitelské demokracii, kterou je i Česká republika, k transformaci vůle občanů v následnou konkrétní podobu politické scény na jednotlivých úrovních od celostátní úrovně po úroveň lokální.

Základní dělení volebních systémů lze rozdělit na většinové a poměrné neboli proporcionální. Podstata většinových volebních systémů spočívá tom, že počet volebních obvodů znamená zároveň jeden zastupitelský mandát, který získá kandidát s nejvíce hlasy v daném obvodu. Tento volební systém se používá například v rámci voleb do horní komory českého parlamentu. Naproti tomu proporcionální volební systém pracuje s kandidátními listinami, které jsou sestavovány každou kandidující stranou nebo hnutím. Kandidující strana je tak úspěšná v případě, pokud překročí vstupní volební klauzuli, získá tedy stanovené procento platných odevzdaných hlasů a postoupí do volebního skrutinia, kde jsou mandáty rozdělovány dle volební formule v podobě kvóty nebo dělitele. Proporcionální volební systém je definován několika komponenty (Čmejrek a kol. 2010: 54).

Mezi základní komponenty volebního systému patří volební obvod a jeho velikost, forma kandidatury, kterou mohou kandidáti kandidovat do zastupitelského orgánu, volební uzavírací klauzule, volební formule, která má podobu volební kvóty nebo volebního dělitele, a počet skrutinií, kam postupují strany, které přesáhly uzavírací klauzuli. Nastavení těchto komponent určuje míru proporcionality volebního systému (Chytílek 2009: 184).

Velikost volebního obvodu je do jisté míry stěžejní pro určení charakteru samotného volebního systému. Velikost obvodu není v tomto případě měřena prostorovým měřítkem daného území, ale počtem mandátů, které jsou v daném volebním obvodu rozdělovány. Zatímco ve většinových volebních systémech se v každém volebním obvodu rozděluje pouze a jeden mandát, poměrné volební systémy pracují s více mandátovými volebními obvody. Takto definovaná velikost volebního obvodu má vliv na proporcionalitu výsledků voleb v daném volebním obvodu. Pokud roste počet mandátů, zvyšuje se i míra proporcionality a opačně (Chytílek 2009: 185). Tato míra je standardně měřena na stupnici 0 – 100 pomocí Loosemore-Hanbyho indexu, kde se co nejmenší hodnoty blíží k absolutní proporcionalitě a naopak čím vyšší hodnoty, tím větší míra disproporcionality (Lebeda, 2001). Z hlediska kategorizace krajského volebního systému se ve volbách do zastupitelstev krajů volí proporcionálním volebním systémem a území kraje představuje jeden volební obvod. V rámci tohoto obvodu jsou rozdělovány zastupitelské mandáty, jejichž počet se pohybuje od 45 do 65 mandátů dle velikosti daného kraje z hlediska počtu jeho obyvatel (Čmejrek a kol. 2010: 54-55).

Další neméně důležitou komponentou je forma kandidatury. V rámci proporcionálních volebních systémů je využívána tzv. listinná forma kandidatury, která dává voličům na výběr mezi jednotlivými kandidátními listinami stran a hnutí. Jednotliví kandidáti jsou na kandidátních listinách v jasně stanoveném pořadí, které lze za určitých podmínek změnit ze strany voličů jejich preferenčními hlasy. V této souvislosti se kandidátní listiny dělí na volné, vázané a přísně vázané. Volné kandidátní listiny spočívají v možnosti volby více kandidátů z více různých kandidujících subjektů až do počtu stanoveného volebním systémem, který je určen počtem přidělovaných mandátů v daném volebním obvodu. Tento systém je označován jako panašování. V rámci vázaných kandidátních listin voliči vybírají pouze jednu kandidátní listinu určité strany, mohou však přesně stanoveným počtem preferenčních hlasů změnit pořadí jednotlivých kandidátů na kandidátní listině. Poslední skupinou jsou přísně vázané kandidátní listiny, které umožňují vybrat pouze jednu kandidující stran s nemožností změny pořadí kandidátů na kandidátní listině (Čmejrek a kol. 2010: 55-56, Chytílek 2009: 209-210). V rámci krajského volebního systému v ČR je využíván systém vázaných kandidátních listin a volič má tak možnost určovat pořadí pouze na jedné kandidátní listině pomocí čtyř preferenčních hlasů. Volební zákon č. 130 z roku 2000 ve znění pozdějších předpisů také udává, že pokud kandidát obdrží alespoň 5 % preferenčních hlasů, dostává se do čela kandidátní listiny. Zákon dále upravuje, kdo může kandidovat do krajských zastupitelstev z hlediska kandidatury. Kandidovat tak mohou politické strany a hnutí a jejich koalice. Tato

možnost není umožněna nezávislým kandidátům, jak je tomu známo například z komunálních voleb. Volební strany a volební koalice mohou sestavovat své kandidátní listiny v takovém počtu, kolik je přidělovaných zastupitelských mandátů plus pět dalších kandidátů nad tento stanovený počet (Zákon č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů).

Komponenta volebního systému, která kandidujícím stranám ztěžuje vstup do volebního skrutinia, je označována jako volební neboli uzavírací klauzule. Klauzule je procentuální hranice platných odevzdaných hlasů, které musí strana získat pro získání zastupitelského mandátu ve skrutiniu. Hranice pro postup do skrutinia je stanovena ve volbách do poslanecké sněmovny na 5 % platných hlasů, které musí strana získat pro postup do skrutinia. Co se týče kandidujících koalic, volební klauzule s počtem koaličních členů přímo úměrně roste (dvoukoalice – 10 %, trojkoalice – 15 %, apod.). V rámci krajského volebního systému je uplatňována taktéž pěti procentní volební klauzule, avšak zvyšování této klauzule v souvislosti s počtem koaličních subjektů se zde nevyskytuje (Lebeda 2008: 116-120). Jak Chytílek uvádí, volební klauzule je nástroj, který ve volebním systému zabraňuje přílišné fragmentaci zastupitelského orgánu, do kterého je voleno (Chytílek 2009: 200-201).

Zásadní součástí volebního systému, která de facto určuje jeho charakter, je volební formule, která je používána k přepočtu odevzdaných voličských hlasů na zastupitelské mandáty. Stejně jako volební systémy jsou rozděleny na většinové a proporcionální, tak i volební formule jsou uplatňované různým způsobem, kdy se jedná o jednomandátový nebo více mandátový obvod. Proporcionální volební systémy používají volební formule v podobě volebních kvót a volebních dělitelů. Volební kvóta spočívá ve výpočtu, jehož výsledek definuje počet mandátů, na které má daná strana nárok. Proces je takový, že podle vzorce dané kvóty je vypočítáno volební číslo, kterým je v následujícím kroku dělen počet platných hlasů, které voliči odevzdali. Po vydělení počtu hlasů tímto číslem, je zjištěno, na kolik mandátů má daná strana nárok (Cabada, Kubát 2007: 286-269). Systém přidělování hlasů pomocí volebních dělitelů je v tomto případě jednodušší a mandáty jsou rovnou rozděleny v jednoúrovňovém skrutiniu. Při přepočtu hlasů pomocí volebních dělitelů dochází k dělení zisků jednotlivých stran jasně stanovenou číselnou řadou dělitelů v závislosti na konkrétním typu volebního dělitele. Výsledky jsou ve formě podílů seřazeny od nejvyššího po nejnižší a počet mandátů je přidělován stranám postupně s největšími podíly, dokud nejsou všechny mandáty obsazeny. V České republice je při volbách do poslanecké sněmovny, zastupitelstev obcí a do Evropského parlamentu využívána d'Hondtova metoda volebního dělitele, která pracuje s číselnou řadou 1, 2, 3, 4,...n. Číselná řada tedy přesně kopíruje počet přerozdělovaných mandátů. Mezi další volební dělitele patří například Imperiali, který pracuje

s řadou 2, 3, 4, ...n+1. V rámci volebních dělitelů je důležité sledovat velikost prvního dělitele v řadě a vzdálenosti mezi jednotlivými děliteli. Čím vyšší je první dělitel v řadě, zvýhodňuje volební formule velké strany, stejně jako malá vzdálenost mezi jednotlivými děliteli. Naopak menší strany mají větší šanci získat mandát, pokud je první dělitel co nejnižší a vzdálenost mezi dalšími děliteli je větší (Čmejrek a kol. 2010: 58-59). V systému voleb do zastupitelstev krajů je v České republice využívána česká modifikovaná varianta d'Hondtovy metody volebního dělitele, která je běžně označována termínem „modifikovaný d'Hondt“. Upravená d'Hondtova volebního dělitele je využívána jen v České republice a je dle ní voleno pouze do krajských zastupitelstev. Tato volební formule vznikla jako kompromisní varianta mezi tehdejšími dvěma největšími politickými stranami – ODS a ČSSD v rámci chystané volební reformy v roce 2000. Varianta vznikla jako kompromis mezi klasickým d'Hondtovým dělitelem a dělitelem Imperiali. Primárním rozdílem klasické d'Hondtovy metody a její modifikované varianty je, že řada dělitelů nezačíná číslem 1, ale cifrou 1,42 (dále pak 2, 3, 4...n), což může být znevýhodnění pro menší strany, jak bylo zmíněno výše. Zásadní prvkem ve využití modifikované d'Hondtovy metody je velikost volebního obvodu. Čím větší jsou volební obvody, tím jsou účinky zmiňované formule bližší klasickému d'Hondtovi nebo jsou doslova s klasickou metodou totožné. Naopak čím jsou obvody menší, tím více se formule blíží svým účinkem děliteli Imperiali. Jak Tomáš Lebeda uvádí, za jistých podmínek, které se týkají poměrné velikosti kandidujících subjektů, může dojít k situaci, kdy má modifikovaný d'Hondt více disproporční účinky, než dělitel Imperiali (Lebeda 2001: 437). Upravený d'Hondtův volební dělitel byl součástí plánované volební reformy pro volby do Poslanecké sněmovny. Analogií se upravená d'Hondtova formule dostala i do zákona o volbách do krajských zastupitelstev, a zatímco do Poslanecké sněmovny byl rozhodnutím Ústavního soudu zákon, který zaváděl volebního dělitele do PS zrušen (rozhodnutím č. 64/2001 Sb.), na krajské úrovni český modifikovaný d'Hondt zůstal zachován z důvodu, že rozměr krajských volebních obvodů je natolik veliký, že zajišťuje dostatečně vysokou míru proporcionality (Kubát 2001; Webové stránky PSP ČR).

3.3 Teorie politických stran a stranických systémů

3.3.1 Politické strany

Politické strany se dají definovat jako uskupení, která se snaží získat podíl na moci a následně tuto moc vykonávat prostřednictvím správních orgánů. Na rozdíl od zájmových skupin, které se svým působením snaží ovlivňovat již zvolené zastupitele a politiky jako takové, politické strany legitimně usilují o to, dostat své zástupce do volených funkcí. Jak již

bylo uvedeno, v rámci demokratického režimu je tento cíl naprosto legitimní i v souvislosti s faktem, že strany nebo koalice více stran počítají s tím, že mohou být v následných volbách nahrazeny stranami jinými (Novák 2011: 549). Italský politolog Giovanni Sartori definuje politickou stranu jako jakoukoliv politickou skupinu, která se představuje voličům ve volbách a je schopna prostřednictvím demokratických voleb dosadit své kandidáty do veřejných statků a funkcí (Sartori 2005: 74). Původ politických stran popsal ve své práci francouzský politolog a levicový politik Maurice Duverger, který v rámci svého institucionalistického přístupu spojil původ stran s historickým rozvojem parlamentarismu a rozvojem všeobecného volebního práva. Autor rozlišuje původ stran na volební vs. parlamentní a mimoparlamentní vs. mimovolební a dále spatřuje vznik politických stran v kontextu rozvoje parlamentních procedur zastupitelské demokracie, kdy v jednotlivých parlamentech docházelo ke sdružování poslanců se stejným smýšlením v parlamentní skupiny neboli kluby (Novák 2011: 551).

Kromě původu stran rozvedl Duverger i typologii stran z hlediska charakteru voličské základny a definoval tak dva základní typy stran – „strany mas“ (*partis de masses*) a „strany kádrů“ (*partis de cadres*). Zásadní rozdíly mezi stranami mas a stranami kádrů nespočívají pouze v počtu jejich stranických členů, ale i v jejich rozdílné stranické struktuře. Rekrutace členů ve stranách mas (např. sociálně demokratické a dělnické strany), měla kromě politického smyslu také důvod finanční, kdy se tyto strany opíraly o hojné členské příspěvky. Z organizačního hlediska jsou strany mas centralizovanější, silněji rozčleněné a organizačně spočívající na sekcích a lokálních a místních pobočkách. Na druhou stranu politické strany kádrů usilují především o získání a shromáždění významných osobností, přípravu na samotný volební akt a udržování kontaktů se svými kandidáty. Významnými osobnostmi jsou chápány především vlivné osobnosti s charismatem a prestiží, díky nimž mohou strany získat snadněji zastupitelský mandát. Kromě získání osobností, usilují tyto strany také o získání mecenášů pro své aktivity a fungování. Celkový rozdíl mezi těmito typy stran lze v tomto ohledu spatřit v duální dvojici kvantita – kvalita (Novák 2011: 553-555).

Kromě Duvergerovy definice se dalším rozdělením zabývali například Richard Katz a Peter Mair, kteří definovali propojení politických stran a státu, a to zejména z hlediska jejich financování. V tomto důsledku dochází ke vzniku tzv. „kartelových stran“ nebo „kartelů stran“. Tato skutečnost má za následek reakci a vznik protestních stran a tím pádem dochází i k rapidnímu nárůstu fragmentace politického spektra (Novák 2011: 557)

Závěrem této kapitoly je nutné zmínit termín „podnikatelské strany“, který byl poprvé použit autory, jako jsou Robert Harmel, Lars Svasand, Jonathan Hopkin nebo Caterina Paolucci. Tyto strany jsou zakládány bohatými podnikateli a průmyslníky a svou strukturou

s malým počtem členů se mohou podobat kartelovým stranám. Na rozdíl však od kartelových stran nejsou tyto strany do takové míry závislé na státních dotacích a subvencích, jelikož jsou často dotovány prostředky, které pocházejí z podnikatelských činností svých zakladatelů. Politické programy těchto stran často bývají nejasné a mlhavé, avšak na druhou stranu dokáží pružně reagovat na aktuální nálady a rozpoložení ve společnosti. Jak Novák uvádí, nechávají si tyto strany často zpracovávat vlastní průzkumy veřejného mínění od specializovaných agentur. Typickou érou vzniku a rozkvětu těchto stran je konec 20. století, kdy často docházelo k uchvázení moci či státu těmito subjekty. Mezi nejznámější případy v Evropě patří strana Forza Italia italského magnáta a bývalého premiéra Silvia Berlusconiho (Novák, 2011).

V posledních deseti letech také prochází česká politická scéna určitou transformací politického a primárně stranického systému, která se nese ve znamení oslabování tradičních politických stran, které zažívaly své nejsilnější období v 90. letech minulého století a začaly postupně oslabovat na konci první dekády nového milénia. Místo toho se začala objevovat nová politická uskupení a hnutí, která stojí na diametrálně odlišných filozofických základech než právě zmiňované strany tradiční. Často se jedná o strany vzešlé z podnikatelských kruhů a sféry byznysu, které právě v posledních deseti letech získaly za relativně krátké časové období poměrně velký podíl na státní moci. Michal Klíma ve své publikaci *Od totality k defektní demokracii* spatřuje problém úpadku tradičních politických stran ve zpřetrhání ideologických a komunikačních vazeb mezi stranami a voliči, kdy se politické strany více přimykají ke státu jako instituci a profitují z možnosti zasahovat jak do veřejných financí, tak i do systému státní správy. V neposlední řadě k podryvání důvěry v tradiční politické strany a politické stranictví vedly i kauzy a skandály, které se týkaly tradičních politických aktérů v českém politickém prostředí. Klíma definuje transformaci politického systému a politických stran třemi různými způsoby. První z nich je právě kartelizace politických stran, která je zmiňována v předešlém odstavci a kdy dochází k nepřiměřeně velkému propojení státu a politických stran a kartelové spolupráci několika z nich, což vede zároveň k potlačení politické soutěže a dochází ke vzniku a prosazení antisystémových, protestních a často radikálních politických stran. Tento typ je charakteristický pro západní a severní Evropu. Naopak pro náš středoevropský postkomunistický prostor je charakteristické ještě větší srůstání politických stran se státem, typický klientelismus a netransparentní byznys, který je mnohdy dokreslován i organizovaným zločinem. Tyto skutečnosti vedou k systémové korupci ve státě, destabilizaci systému a právního státu a tím pádem i k likvidaci důvěry lidí v politické strany a demokracii jako takovou. Formu takové demokracie nazývá autor *defektní demokracií*. Třetím případem jsou oligarchické společnosti, které jsou charakteristické pro

geopolitický prostor na východ od našich hranic a týkají se primárně zemí bývalého Sovětského svazu. V těchto systémech je běžná systémová korupce a ovládnutí státního aparátu oligarchickými stranami s tím, že organizovaný zločin je denní součástí fungování státu (Klíma 2015: 29-33). Jako modelový příklad třetí zmiňované situace je Ruská federace po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991. Během divoké privatizace za vlády Borise Jelcina v 90. letech došlo k rozparcelování vlivu a státního majetku mezi skupinu ruských oligarchů, k rozkvětu systémové státní korupce na všech úrovních správy od federální úrovně po rajony a k pomyslné legalizaci organizovaného zločinu. Tyto skutečnosti měly za následek rapidní pokles kromě politické kultury i pokles životní úrovně (Satter, 2017). Klíma tedy rozlišuje kartelizaci, klientelizaci a oligarchizaci společnosti s tím, že za největší společenskou hrozbu považuje oprávněně třetí zmiňovanou možnost. Českou republiku autor řadí do druhé skupiny, kdy klientelismus byl přítomným prvkem i v prosazení nových politických uskupení po volbách v roce 2010 a hlavně po roce 2013. Úspěch těchto subjektů na parlamentní úrovni se promítl i do krajských voleb a krajské samosprávy. Kolonizaci politického prostoru vymezuje autor jako tendence *privatizace zdola* a *kolonizace shora*. V prvním případě se jedná o získání nájemných straníků a následné převzetí jejich politických buněk od nejnižší úrovně přes okresní a krajskou za účasti kmotrů a mafiánských bossů. V druhém případě se jedná o pronikání shora politickými subjekty, které mají nemalé podíly v oblasti médií a byznysu. Do celkového konceptu klientelismu pak zapadá i úřednictvo, které působí jako poslední kolečko do funkčního soukolí propojení politiky a netransparentního byznysu (Klíma 2015: 33 – 35).

3.3.2 Stranické systémy

Stranický systém je uspořádání politických subjektů v jednom komplexním systémovém celku. Tento celek je charakterizován vzájemnými vazbami mezi těmito subjekty a pozicemi, které v něm zmiňované subjekty zaujímají. Pro objasnění celkové problematiky lze do komparace postavit přístupy tří autorů: Maurice Duvergera, Jeana Blondela a Giovanni Sartoriho (Novák, 2011).

Duvergerův pohled na danou problematiku se odráží především v tom, kolik daný politický stranický systém obsahuje stran. Autor tedy jasně definoval systém monopartismu – existence pouze jedné strany, v případě dvou dominantních stran lze hovořit o bipartismu a v případě více politických stran o multipartismu (Cabada, Kubát 2007: 241-242). Blondel na rozdíl od Duvergera bere v úvahu i další aspekty, jako je například kromě počtu stran také jejich poměrná velikost, jejich ideologická charakteristika nebo sociální povaha jejich

klientely (Novák 2011: 564-565). Blondel kromě toho dále rozpracoval systém dvou a půl stran, který spočívá ve spolupráci se stranou třetí, jelikož dvě nejdominantnější v rámci systému bipartismu nemohou dosáhnout většiny. Tato strana je nazývána jako pantová a jedná se tak o podobu nedokonalého bipartismu (Novák 2011: 573). Dále je nasnadě zmínit tzv. multipartismus s dominující stranou. V tomto případě strana jednoznačně převyšuje ostatní politické subjekty, avšak nedisponuje dostatečnou silou k sestavení životaschopné jednobarevné exekutivy (Cabada, Kubát 2007: 243-244).

Nejs sofistickovanější klasifikaci politických stranických systémů představil Giovanni Sartori. Ten k celkovému kritériu počtu relevantních stran přidal kritérium ideologie. Aplikace ideologického kritéria vede ke klasifikaci stranického systému jako pluralitního nebo monokratického. V pluralistických systémech nazýváme ideologickou vzdálenost jednotlivých subjektů jako polarizaci. Naopak v monokratických systémech se nejedná o ideologickou vzdálenost, ale o míru intenzity dané ideologie, což autor rozpracovává na tři stupně: a) totalitární intenzitu, b) autoritářskou intenzitu a c) pragmatickou intenzitu. (Novák 2011: 568). Sartori dále v prostředí pluralistických systémů rozvinul míru zmiňované polarizace a definoval tak umírněný pluralismus (nízká míra polarizace) a polarizovaný pluralismus (vysoká míra polarizace). Pro kvalitní a efektivní fungování politického systému považuje autor relativně nízkou míru polarizace politických stran. V opačném případě může docházet k nefunkčnosti a zranitelnosti politického systému, který charakterizuje mimo jiné i přítomnost tzv. „antisystémových stran“, které se dle autorových slov vyskytují vždy v počtu dvou takových stran. Autor uvádí jako modelový příklad Výmarskou meziválečnou republiku, kdy těmito stranami byli komunisté a nacisté (Novák 2011: 569-570).

V neposlední řadě je důležité zmínit Sartoriho koncept teorie relevance politických stran, který se promítá do mezistranických vztahů a jednání. Relevance je definována jako určitá míra významnosti pro daný politický systém a míra vlivu a potenciálu jednotlivých politických stran. Politicky nevýznamné strany jsou v tomto případě irelevantní. Relevance jako taková je měřena dvěma způsoby – měřením koaličního a vyděračského potenciálu. Koaliční potenciál lze dále rozdělit na vládní potenciál a vládní relevanci. Měření vládního potenciálu spočívá v měření politických stran, které jsou schopny vstoupit do vládní koalice nebo vládu podpořit, aby v určitých periodách dosáhla na většinu v parlamentu. Naopak vládní relevance se týká pouze stran, které se doopravdy na vládě podílejí nebo stran, které vládě poskytují potřebné hlasy k získání většiny v parlamentu. Na základě Sartoriho teorie lze strany, které se podílejí na koaliční vládě a strany, nebo které pomohly svými hlasy k vytvoření koaliční vlády, brát jako stejně významné. Strany, které ač vládu podpořily, avšak

vláda by politickou důvěru získala i bez nich, jsou označovány jako strany bez koaličního potenciálu. Teorie koaličního potenciálu se vztahuje k stranám, které lze pokládat za prosystémové. Naopak u stran, které lze označit jako extrémistické či nesystémové, je namísto koaličního potenciálu měřen potenciál vyděračský. Ten udává, do jaké míry jsou antisystémové strany schopny ovlivnit kroky a jednání stran prosystémových (Sartori 2005, 303-305).

3.4 Teorie voleb druhého řádu

Termín a teorie voleb druhého řádu se poprvé vyskytl ve 2. polovině 20. století v Evropě v souvislosti s prvními přímými volbami do Evropského parlamentu Evropských společenství, které se konaly v roce 1979. Stěžejní myšlenkou teorie voleb druhého řádu je rozdělení jednotlivých voleb typově na volby „hlavní“ a volby vedlejší, které vzhledem ke státnímu zřízení dané země, nejsou z hlediska významnosti na stejné úrovni jako první zmiňované. Vzhledem ke státnímu zřízení České republiky, považujeme za volby prvního řádu volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a jako druhořadé označujeme volby do samosprávných celků, senátní volby a volby do Evropského parlamentu (Šaradín 2008: 11).

Základní teoretická východiska byla na základě voleb do Evropského parlamentu v roce 1979 interpretována německými autory Karlheinzem Reifem a Hermannem Schmittem, kteří v roce 1980 publikovali svůj článek *Nine second-order national elections – A conceptual Framework for the analysis of European election results*. Reif se Schmittem definovali základní charakteristiky druhořadých voleb a stanovili jasná kritéria pro zkoumání voleb z hlediska volebního chování (Eibl 2009: 13-14; Šaradín 2008: 30-31). Článek, který byl publikován v časopise *European Journal of Political Research* svým názvem napovídá, že první přímé volby do Evropského parlamentu byly určitým specifickým projevem volebního chování v jednotlivých členských státech jako „*souběžné národní volby v každém členském státě ES*“, než jako volby do společného nadnárodního zastupitelského orgánu. (Reif, Schmitt 1980: 8). Teze těchto dvou německých autorů rozdělila volby do dvou základních skupin – volby prvořadé (first-order elections, dále jen FOE) a volby druhořadé neboli druhého řádu (second-order elections, dále jen SOE). Autoři jasně určili, že volební chování voličů se přímo odvíjí od funkce politického systému státu, kde se volby odehrávají. Volič v zastupitelské parlamentní demokracii považuje za prvořadé volby do zákonodárného zastupitelského orgánu, který představují v tomto případě dolní komory parlamentů a je to zejména i z důvodu, že dochází k přímé participaci voliče na rozdělení politické moci na následující volební období. V prezidentských politických systémech, jako jsou například USA, jsou

naopak volbami prvořadými volby prezidenta Spojených států. V tomto ohledu se zpravidla s volbami prvního řádu pojí vyšší volební účast než s volbami druhořadými (Eibl 2009: 13-14).

Pavel Šaradín pokládá zásadní kritérium pro vymezení druhořadých voleb jejich elementární důležitost. Volič považuje volby za důležité, pakliže se může svým hlasem podílet a spolurozhodovat na důležitých celonárodních tématech, jako je například hospodářská nebo daňová politika, která je vládou definována na celostátní úrovni. (Šaradín 2008: 31). Reif se Schmittem vymezují šest základních dimenzí, které jsou pro SOE klíčové a které jsou signifikantní právě pro volby regionálního a lokálního charakteru:

Dimenze „méně je v sázce“ (The less-at-stake Dimension)

Základní dimenze, která volby charakterizuje jako méně důležité a myšlenka „jde o méně“ než v rámci FOE, což vede systematicky k nižší volební účasti. Z tohoto faktu mohou těžit menší strany, které by naopak v rámci FOE neuspěly, jelikož voliči raději vybírají zavedené a silné politické strany. Na základě podpory menších politických a lokálních/regionálních uskupení se zde odráží další fakt, kterým je nižší podpora vládních stran. Další rozdíl oproti FOE je v rámci SOE větší procento výskytu neplatných voličských hlasů (Reif, Schmitt 1980: 8-9).

Dimenze specifického prostoru (The specific-arena dimension)

V rámci této dimenze je charakteristický prostor, ve kterém se druhořadé volby konají. Na základě srovnání s první dimenzí je jasné, že ve volbách jde o méně než ve volbách prvořadých, avšak jsou zde i jiné faktory, které lze svým hlasováním ovlivnit. V tomto případě je to podoba lokálních či regionálních zastupitelstev a regionálních vlád, které z těchto orgánů vzejdou. Síla závislosti, jednotlivých prostorů prvořadé a druhořadé arény je dána skutečností, kolik se v jednotlivých arénách vyskytuje odlišných politických uskupení. Pokud se například v rámci druhořadé arény vyskytuje více lokálních či regionálních uskupení, závislost na aréně prvořadé bude podstatně nižší než opačně (Reif, Schmitt 1980: 10-11).

Institucionálně-procedurální dimenze (The Institutional-procedural Dimension)

Třetí dimenze vychází ze skutečnosti, že mezi FEO a SEO jsou nastaveny institucionálně-procedurální rozdíly z hlediska volebního systému. Čím více se specifika volebního systému SOE odlišují od systému celostátních voleb, tím zpravidla volební účast klesá. Další skutečností je existence většího počtu volebních obvodů, což vede k zisku

menších kandidujících subjektů a personalizaci odevzdaných hlasů na základě systému preferenčních hlasů. Je tedy jasné, že různé typy volebních systému a pravidla s nimi spojená, budou mít vliv nejen na účast, ale i na úroveň výsledků (Reif, Schmitt 1980: 12-13).

Dimenze volebních kampaní (The Campaign Dimension)

Reif se Schmittem v rámci této dimenze definují volební kampaň v rámci SEO jako relativně složitější než v rámci FEO a to hned z několika důvodů. Zatímco v rámci FEO jsou témata volebních kampaní pod drobnohledem médií a objevují se voličům neustále na očích, kampaně v druhořadých volbách musí být průbojnější a rafinovanější, aby zaujaly pozornost voličů. Z toho také pramení, že volební strany musí na kampaň vynaložit kromě úsilí i větší objem finančních prostředků (Reif, Schmitt 1980: 13-14).

Dimenze změny v hlavní politické oblasti (The main-arena political change dimension)

Tato dimenze klade důraz na monitoring politické situace v hlavní aréně, je nutné sledovat změny ve stranických preferencích, politické atmosféře a nálady ve společnosti, a zohledňovat tyto změny ve vztahu prvořadých a druhořadých voleb (Reif, Schmitt 1980: 14).

Dimenze sociální a kulturní změny (The Social and Cultural Change Dimension)

V rámci této oblasti je definováno, že změny ve společnosti mající sociální a kulturní charakter se odrážejí ve všech typech voleb v dané zemi. S tím také souvisí voličské chování a preference, vzhledem k faktu, že politické strany jsou založeny na konkrétních sociálních či kulturních faktorech. Autoři tento fakt demonstrují na několika případech. Pokud dojde k výkyvům či úpadku zemědělské produkce či úbytek farmářů, dojde k oslabení podpory politických subjektů s agrárním programem. Naopak pokud dojde k zásadním změnám v rámci ekologické problematiky, strany s ekologickým zaměřením většinou posílí. Například změny v sociální oblasti a oblasti zaměstnanosti se projeví v preferencích u stran (například socialisté), které mají podporu u dělnické třídy a autoři tuto voličskou základnu označují jako blue collar workers (Reif, Schmitt 1980: 15).

Šaradín na základě uvedených tezí Reifa a Schmitta, definoval základní charakteristiky druhořadých voleb. V první řadě se jedná o volební účast, která je v rámci SOE zaznamenána nižší než v případě FOE. Ve vztahu k volbám prvního řádu se zde vyskytuje větší procento neplatných odevzdaných hlasů. Dalším ze základních rysů SOE je skutečnost, že v nich své zisky maximalizují menší politické strany a vládní strany v nich ztrácejí. V druhořadých volbách se dále voliči rozhodují na základě osobností a méně

zohledňují politickou stranu. Dalším faktorem je volební kampaň, která je v rámci SOE důležitější než u voleb prvořadých a v neposlední řadě je důraz kladen také na vztah volební účasti a volebního systému SOE, který se většinou od FOE na národní úrovni liší (Šaradín 2008: 32 – 33).

Revize SOE a teorie volebního cyklu

Studie Reifa a Schmitta z roku 1980 prošla revizí na základě dat z dalších voleb do EP. Po dalších volbách do EP bylo v rámci teorie voleb druhého řádu zdůrazněna a zohledněna teorie volebních cyklů a existence vazby mezi postavením politických stran v celostátním politickém systému v rámci FOE a výsledkem v SOE na straně druhé. Výsledky vládních stran tak byly v SOE ovlivněny „fází oblíbenosti“, tak jak je interpretována v teorii volebního cyklu. Ačkoliv byly původní teorie zpřesněny, jejich základní obecná východiska platí stále (Reif 1984).²

Jak již bylo uvedeno, teorie voleb druhého řádu je úzce spojena s teorií volebního cyklu, kdy je voličské chování ovlivněno časovými periodami mezi volbami (tzv. volebními cykly), které se mohou projevit ve volebních výsledcích. Nejvyužívanější klasifikace jednotlivých period volebního cyklu je následující (Šaradín 2008, s. 33):

Honeymoon (klidné období či líbánky)

Období líbánek je charakteristické dozvukem euforie z volebního vítězství a zisku v rámci FEO u vládních stran, jejichž výsledek je v rámci SEO buď srovnatelný, nebo dokonce vyšší než ve volbách prvořadých. Toto období se periodizuje zpravidla v období do 12 měsíců od konání prvořadých voleb.

Mid-term (střední období)

Střední období volebního cyklu je periodizováno od 13. do 36. měsíce od FEO a je vnímáno jako období, kdy popularita a podpora vládních stran klesá v důsledku např. nepopulárních vládních kroků a může se tak promítnout do výsledků druhořadých voleb. V tomto období kromě oslabení vlády a stran, které se na ní podílejí, také dochází k nárůstu preferencí opozice.

² *National electoral cycles and european elections 1979 and 1984*. Karlheinz Reif, S. 244-255

Last-term (later-term, pozdní období)

Poslední fází volebního cyklu je perioda pozdního období, která se pohybuje v rozmezí 36. až 48. měsíce od konání FEO. V tomto období dochází k opětovnému nárůstu preferencí vládních stran. V tomto období je však nutné zohlednit ostatní proměnné, které mohou mít vliv na politickou atmosféru v dané zemi a mohou se projevit na výsledcích vládních stran. Může se jednat o politické úspěchy respektive neúspěchy vládní strany nebo jiné události či kauzy, které jsou nahodilé a nelze je tudíž s předstihem predikovat.

Je nepochybné, že volby druhého řádu mají svou specifickou povahu, která se projevuje především v menší volební účasti a menším zájmem o samotné volby. Tento menší zájem můžeme identifikovat nejen u voličů, ale u politických subjektů nebo například médií. Ačkoliv je úroveň řízení státu, do které je ve volbách voleno, relativně nezávislá na celostátní úrovni, provázanost jednotlivých úrovní je do určité míry logická a přirozená. Z tohoto faktu jednoznačně vyplývá, že pro důkladnou a vypovídající analýzu voleb druhého řádu a jejich výsledků, je nutné vnímat obě úrovně jako celek a provázaný komplexní systém.

3.5 Teorie koalic

Teorie politických koalic přímo vychází z teorie her, která zkoumá partnerství alespoň dvou politických subjektů, které se ve volbách dostaly do zastupitelského orgánu. Jak Blanka Říchová uvádí, racionalita takového spojení se musí projevit v potřebné legislativní většině pro prosazení předložených návrhů zákona a usnesení (Říchová 2000: 119). Typologii koalice lze v primárním třídění rozdělit na dva základní typy koalic, které vychází z rozdělení Američana Williama H. Rikera z roku 1962. Jedná se o minimální vítěznou koalici (Minimal winning coalition – MWC) a nadměrnou koalici (Oversized cabinet či Surplus Majority Coalition)(Říchová 2000). Z tohoto základního třídění dále vycházejí jednotlivé typy konkrétních koalic. Oběma základním tříděním lze kategorizovat následující typy exekutivních koalic: ideově propojená a ideově nepropojená koalice, velká koalice, široká koalice a všestranná koalice (Balík 2006). Zatímco třídění dvou základních typů koalic se zaměřuje na koaliční spolupráci z hlediska velikosti a počtu členů, následující typy koalic se zaměřují na ideologickou vzdálenost, která se rozkládá mezi koaličními partnery, kteří na dané koalici participují. Z hlediska kritéria ideologické vzdálenosti mezi jednotlivými členy koalice je výhodnější spolupráce mezi stranami, které mají podobný program a snaží se prosazovat podobné cíle. Jak Říchová dále uvádí, méně výhodné je spojení stran s výrazně větší

ideologickou vzdáleností, která často tvoří kámen úrazu při hledání společného politického konsenzu (Říchová 2000).

Stanislav Balík dále definoval jednotlivé typy koaličních těles následovně. Minimální koalice ideově propojená spočívá ve spojení minimálního počtu členů (mandátů), který je zapotřebí k dosažení většiny. Co se týče politického spektra, členové koalice jsou soustředěni na ideovém kontinuu, jak uvádí Balík. Naopak Minimální koalice ideově nepropojená je koalice ve srovnání s minulým typem co do velikosti totožná, avšak její členové nesousedí vedle sebe z hlediska politického ideologického spektra. Zároveň se však nejedná o protipóly politického spektra (viz velká koalice). Nadměrná koalice ideově propojená spočívá ve skutečnosti, že členem koalice je subjekt, při jehož absenci by nedošlo ke ztrátě potřebné nadpoloviční většiny. Ideově jsou strany blízké a z hlediska politického spektra zde není strana, která by stála mezi koaličními partnery. Nadměrná koalice ideově nepropojená je principiálně z hlediska velikosti obdobná jako nadměrná koalice ideově propojená, ale dle klasifikace se jedná o koalici, jejíž členové nejsou ideově příbuzní. Zároveň se musí v tomto případě v opozici nacházet více stran. Velká koalice je definována z hlediska ideového propojení. V této situaci se na vládě podílí dva protichůdné subjekty z hlediska ideologického zaměření. Tyto strany mohou navázat spolupráci s třetím subjektem ze středového politického spektra, avšak v opozici musí zůstat alespoň dvě relevantní strany nesourodého charakteru. Široká koalice dle Balíkovy klasifikace je analogií koalice nadměrné ideově nepropojená s tím rozdílem, že v opozici zůstává právě jeden politický subjekt. Takovéto vyloučení jednoho člena je zdůvodňováno různými motivy a důvody. Poslední typ koalice – všestranná koalice – je těleso, kdy se na exekutivě podílí všechny relevantní politické subjekty, které překročily volební klauzuli a na základě přepočtů hlasů získaly alespoň jeden mandát (Balík 2013).

Co se týče koalic na krajské úrovni v České republice, nese se situace v politickém duchu, který je specifický pro český politický prostor. Na úvod Balík uvádí určitou problematičnost při definování ideového profilu některých politických subjektů, který nemusí být na první pohled zřetelný, nebo se může lišit od úrovně celostátní. Aktuálně však dochází k tomu, že se voličské chování v rámci voleb prvního řádu promítá i do kampaně a volební arény voleb řádu druhého a voliči tak volí na základě ideového zaměření pravice – levice. Balík tuto situaci demonstruje např. politickým střetem levice a pravice v otázce přístupu k privatizaci krajských nemocnic (Balík 2013: 214).

Co se týče samotné koaliční exekutivy na krajské úrovni, je nutné operovat s faktem, že v rámci schvalovacího procesu v krajském zastupitelstvu jsou návrhy přijímány

nadpoloviční většinou nikoliv přítomných (jako u PSP ČR), ale celkového počtu zastupitelů. Jak Balík zmiňuje, kvorum je udáváno a definováno absolutní hodnotou, což jasně vytyčuje mantinely při nalézání potenciální koaliční vlády, kdy je žádoucí, aby koalice disponovala většinou v rámci všech zastupitelů daného krajského zastupitelstva (Balík, Kysloušek 2005).

4 Praktická část

4.1 Charakteristika Jihočeského kraje

Při pohledu na mapu je zřetelné, že Jihočeský kraj je spolu s krajem Jihomoravským nejjihněji položeným krajem České republiky. S rozlohou 10 058 km² se jedná po Středočeském kraji o druhý největší kraj z hlediska rozlohy a tvoří tak 12,8 % z celkové rozlohy ČR. Jihočeský kraj sousedí v rámci vnitrostátního uspořádání s Plzeňským krajem, Středočeským krajem, Krajem Vysočina a Jihomoravským krajem. Svou okrajovou polohou tvoří hranice kraje také státní hranice, která tvoří 334 kilometrů a zahraničními sousedy Jihočeského kraje jsou v tomto případě na západě Spolková republika Německo a na jihu Rakousko. Jihočeský kraj je z přírodního hlediska relativně uzavřený celek, který je ze všech světových stran obklopen pohořími a vrchovinami. Západní hranici tvoří pohoří Šumava, ze severu je kraj obklopen Brdy a Středočeskou žulovou vrchovinou, ze směru kraje Vysočina se jedná o Českomoravskou vrchovinu a na jižní straně u státní hranice s Rakouskem to jsou Novohradské hory. Z tohoto důvodu se většina kraje pohybuje z hlediska nadmořské výšky v hodnotách 400-600 m. n. m. Z hlediska přírodních zdrojů lze Jihočeský kraj charakterizovat jako oblast se silným zastoupením zemědělství a rybníkářství, které má v tomto regionu dlouholetou historickou tradici, a kdy v dnešní době představuje zhruba 7000 rybníků více než 30 tis. hektarů celkové rozlohy tohoto území. Z důvodu absence energetických zdrojů a nepříliš bohatého surovinového zastoupení, si Jihočeský kraj zachoval průmyslem nedotčené přírodní bohatství v podobě šumavských lesů a Novohradských hor, které tvoří jednu třetinu výměry kraje. Mezi nejznámější přírodní oblasti patří Národní park Šumava a Chráněná krajinná oblast Šumava. Na Šumavě se také nachází nejvýše položený bod kraje – vrch Plechý (1378 m n.m.). Z geologického hlediska je však nejvyšším bodem šumavských hor Großer Arber (Velký Javor, 1456 m n. m.), který je kromě Šumavy i nejvyšším vrchem německého pohoří Bavorský les. Nejnižším bodem je naopak dno přehrady Orlický náhon s polohou 330 m. n. m. Za zmínku stojí i fakt, že v šumavských horách (u obce Černý Kříž) pramení nejznámější česká řeka – Vltava, která se svými 430,2 km tak představuje nejdelší řeku na českém území. Nedotčenost přírody a poloha kraje tak má velký potenciál nejen pro rekreaci a rozvoj cestovního ruchu, ale i pro přeshraniční spolupráci a upevňování vazeb se sousedním Německem a Rakouskem. Kromě přírody je Jihočeský kraj specifický svým zastoupením kulturních a historických památek. Z tohoto hlediska lze zmínit historická centra měst České Budějovice, Český Krumlov (zařazen na seznam památek UNESCO), Prachatice, Jindřichův Hradec a další. Jihočeský kraj je taktéž bohatý na hrady a zámky, které každoročně přitahují

pozornost turistů a jsou to zejména zámky v Českém Krumlově, zámek Hluboká nad Vltavou či zámek Červená Lhota. Z hlediska sportovního využití nabízí kraj širokou škálu možností od cykloturistiky na Třeboňsku, přes zimní sporty na Šumavě v centrech jako jsou například Špičák – Železná Ruda nebo Zadov a Churáňov, až po možnosti vodáckého využití v podobě sjezdu Vltavy, Otavy či Lužnice (Statistická ročenka Jihočeského kraje 2018, ČSÚ).

Jihočeský kraj je jeden z 14 vyšších územních samosprávných celků České republiky, který vznikl 1. ledna 2000 na základě zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení). Kraj jako takový je z hlediska správy členěn na 7 okresů (klasifikace statistických jednotek NUTS 4), 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP, obce III. typu) a na 38 obcí s pověřeným obecním úřadem (obce II. typu). Celkově se na území jihočeského kraje nachází 624 obcí (NUTS 5). Největším městem a sídlem krajské samosprávy jsou České Budějovice.

Ačkoliv se jedná o druhý největší kraj z hlediska rozlohy, má Jihočeský kraj prvenství co do nejmenší hustoty zalidnění z celé České republiky. Na základě statistických dat ČSÚ vyplynulo, že na konci roku 2016 žilo v Jihočeském kraji 638,8 tis. obyvatel, což v přepočtu znamená hustotu zalidnění méně než 64 obyvatel na 1 km². Největší koncentrace obyvatelstva se soustřeďuje do prostoru krajského města České Budějovice (téměř 30 %) a dalších větších měst. Následující tabulka přehledně uvádí členění na jednotlivé okresy dle počtu obyvatel a z hlediska počtu jednotlivých typů obcí, které byly zmíněny výše:

Název okresu	Počet obyvatel okresu	Rozloha (km ²)	Obce s rozšířenou působností	Pověřené obce	Obce
Jihočeský kraj	638 732	10 058,0	17	38	624
České Budějovice	190 844	1 638,6	3	7	109
Český Krumlov	61 126	1 615,6	2	5	47
Jindřichův Hradec	91 359	1 943,9	3	7	106
Písek	70 741	1 127,1	2	5	75
Prachatice	50 712	1 374,9	2	4	65
Strakonice	70 683	1 031,9	3	4	112

Tabulka 1- Okresy Jihočeského kraje, rozlohy, počty obyvatel a skladba obcí (Zdroj: ČSÚ, Zpracování: vlastní)

4.2 Přeshraniční spolupráce a role strukturálních fondů

Jihočeský kraj je zapojen do programů přeshraniční spolupráce s Německem a Rakouskem. Spolupráce se sousedními státy probíhá v aktuálním programovém období 2014-2020 prostřednictvím programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS a Interreg V-A Rakousko – Česká republika.

Historie spolupráce prvního zmiňovaného programu probíhá již od roku 1994 od dob předvstupních nástrojů pomoci Phare CBC, Interreg III a Cíl 3. Hlavní gestor ze strany ČR je

Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) za ČR a Bavorské státní ministerstvo hospodářství a médií za SRN. Do projektů v rámci tohoto programu se mohou zapojit jak veřejné a soukromé instituce v oblasti výzkumu a inovace, ale i vzdělávací instituce (VŠ a univerzity) nebo subjekty veřejné správy. Historie druhého programu spolupráce s Rakouskem navazuje na předchozí operační program (OP) Cíl EÚS Rakousko – Česká republika, který byl administrován v programovém období 2007 – 2013. Gestory jsou v tomto případě opět MMR ČR a Úřad vlády Dolního Rakouska.

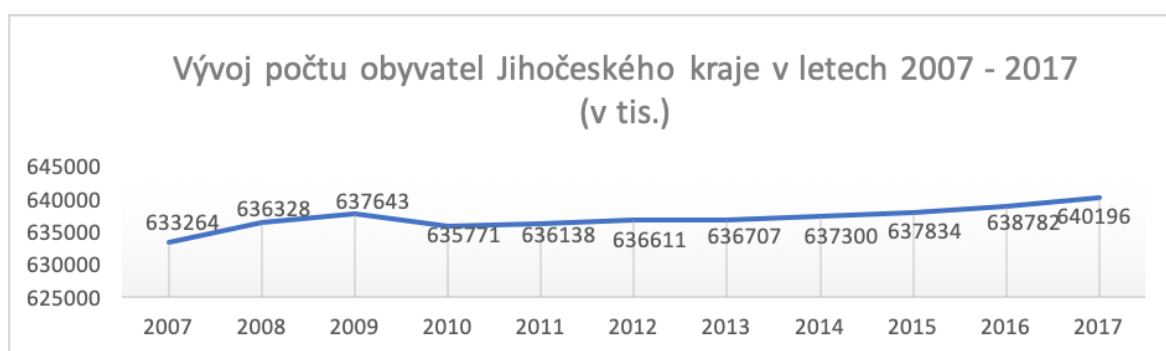
Celkově lze říci, že cíle a dopady intervence se v těchto případech takřka shodují. Jedná se především o spolupráci v oblasti výzkumu, inovací a technologického rozvoje, vzdělávání a lidský zdrojů, ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů, kvalitní institucionální záštity ze strany veřejné správy a v neposlední řadě spolupráce v oblasti udržitelného rozvoje. V následující tabulce jsou uvedeny pro porovnání prioritní osy a finanční objemy, které jsou pro zmiňované operační programy alokovány pro programové období 2014 – 2020. Prostředky jsou členským státům poskytovány z Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR). Přehled rozložení finanční alokace v operačních programech byl zpracován na základě dostupných dat z portálu Centra pro regionální rozvoj České republiky, které jakožto zprostředkující podřízená příspěvková organizace Ministerstva pro místní rozvoj ČR, operační programy přeshraniční spolupráce administruje (Centrum pro regionální rozvoj ČR, 2019).

Rozložení finanční alokace Přeshraniční spolupráce JČK						
Program přeshraniční spolupráce ČR - Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS			Interreg V-A Rakousko - ČR			
Prioritní osa	Prostředky v EUR	% alokace v OP	Prioritní osa	Prostředky v EUR	% alokace v OP	
1	Posilování výzkumu, technologického rozvoje a inovací	€ 17 900 000 17%	1	Posilování výzkumu, technologického rozvoje a inovací	€ 12 482 301 13%	
2	Zachování a ochrana životního prostředí a účinné využívání zdrojů	€ 39 700 000 39%	2	Životní prostředí a zdroje	€ 45 419 549 46%	
3	Investice do dovedností a vzdělávání	€ 11 800 000 12%	3	Rozvoj lidských zdrojů	€ 13 675 112 14%	
4	Posilování institucionální kapacity orgánů veřejné správy a zúčastněných subjektů a účinné VS	€ 27 800 000 27%	4	Udržitelné sítě a institucionální spolupráce	€ 20 369 075 21%	
5	Technická pomoc	€ 6 200 000 6%	5	Technická pomoc	€ 5 868 896 6%	
Celkem		€ 103 400 000	100%	Celkem	€ 97 814 933	100%

Tabulka 2 - Rozložení finanční alokace Přeshraniční spolupráce JČK (Zdroj: CRR ČR, Zpracování: Vlastní)

4.3 Socio-ekonomické charakteristiky Jihočeského kraje

V největším a zároveň krajském městě České Budějovice žilo dle statistické ročenky k 1.1.2016 93,5 tis. obyvatel. Mezi další velká města se řadí Tábor (34,6 tis. Obyvatel), Písek (29, 8 tis. obyvatel), Strakonice (22, 9 tis. obyvatel) nebo Jindřichův Hradec (21,6 tis. obyvatel). Koncentrace obyvatel do měst má za následek vymezení velikosti podílu městského obyvatelstva, který tvořil na konci roku 2015 63,8 % z celkového množství obyvatel. Podíl městského obyvatelstva se však meziročně snižuje v důsledku probíhající suburbanizace. Naopak v obcích do 200 obyvatel, které tvoří 37,2 % z celkového počtu obcí kraje, žije pouze 4,2 % obyvatel.

Graf č. 1 (Objekt 3) - Vývoj počtu obyvatel Jihočeského kraje v letech 2007 - 2017 (v tis.) (Zdroj: ČSÚ, Zpracování: vlastní)

V Jihočeském kraji žilo na základě statistické ročenky 2018 k poslednímu dni roku 2017 na 640 196 obyvatel. Celkový počet obyvatel se za posledních 10 let kolísavě pohyboval mezi 635 a 638 tisíci obyvateli. Z tohoto celkového počtu obyvatel mírně převažovaly ženy nad muži, a to v poměru 50,8 % ku 48,2 %.

Průměrný věk byl zaznamenán v roce 2017 v Jihočeském kraji 42,5 let a největší skupinou byli obyvatelé v produktivním věku 15 – 65 let, která tvořila 63,90 % (144 856 obyvatel) z celkového počtu obyvatel. Další skupinou byli senioři, kteří tvořili 19,28 % (125 171 obyvatel) a poslední skupinou byli mladí lidé ve věku 0 – 14 let (16,82 %, 100 169 obyvatel). Z tohoto je patrné, že se kraj potýká s problémem stárnutí obyvatelstva, kdy od roku 2007 senioři procentuálně převyšují děti do 15 let. Ačkoliv se mladí lidé v kraji stále drží současného trendu a odkládají první potomky na pozdější věk, porodnost jako taková meziročně vzrostla. Na druhou stranu úmrtnost byla v roce 2016 a dosáhla nejvyšší míry za posledních dvacet let. Téměř 42,2 % procent úmrtí byla zapříčiněna kardiovaskulárními chorobami. Jihočeský kraj není z hlediska demografického a věkového rozmístění stoprocentně homogenní. Věkově mladší struktura a nejvyšší hodnoty porodnosti se soustřeďují ve velkých městech a v příhraničních okresech jako je například Český Krumlov.

Tyto okresy zároveň zaznamenávají i mírný nárůst počtu obyvatel. Naopak je možné setkat se s okresy, které se potýkají spíše se stagnací nebo úbytkem počtem obyvatelství. Mezi ně lze zařadit Písek, Prachatice nebo Jindřichův Hradec.

Na základě dat Ředitelství služeb cizinecké policie je jasné, že počet cizinců na území Jihočeského kraje se rok od roku zvyšuje, byť tento nárůst není nikterak markantní. Při bližší analýze národnostního složení je jasné, že tento model kopíruje celorepublikovou situaci z hlediska zemí původu, odkud cizinci pocházejí. Největší skupinu tvoří cizinci z Ukrajiny a Slovenska. Na třetím místě se nacházejí Vietnamci a poměrně velkou skupinu cizinců tvoří občané jiného státu Evropské unie. V tomto případě se jedná z důvodu blízkého pohraničí o občany SRN a Rakouska. Nejvíce cizinců se koncentruje v oblasti Českých Budějovic a Českého Krumlova, ale také Písku. Nejméně naopak v okrese Prachatice.

Na základě dostupných statistických dat bylo zdokumentováno, že podíl hrubého domácího produktu na celorepublikovém HDP byl v roce 2017 4,9 %, což tvoří nepatrný pokles o desetinu procenta oproti roků 2015 a 2016. Samotný vývoj HDP Jihočeského kraje zaznamenává v posledních 4 letech růst mezi ročně o 3,70 % mezi roky 2015 a 2016 a o 4,25 % mezi roky 2016 a 2017. Hrubý domácí produkt na jednotlivého obyvatele meziročně vzrostl o 3,54 % (z 2015 na 2016) a následně o 4,11% (z 2016 na 2017). Jihočeský kraj se dlouhodobě pohybuje na hladině 81-81% celorepublikového HDP (10. místo mezi kraji) a z hlediska průměru Evropské unie jsou tyto hodnoty na úrovni 72-73 % unijního HDP (Statistická ročenka Jihočeského kraje 2018, ČSÚ).

Rok	2015	2016	2017
Hrubý domácí produkt Jihočeské kraje (v mil. Kč)	228 760	237 236 ↑	247 332 ↑
Podíl Jihočeské kraje na HDP ČR	5,0	5,0 →	4,9 ↓
HDP Jihočeského kraje v postavení vůči HDP ČR	82,3	82,4 ↑	81,2 ↓
HDP Jihočeského kraje v postavení vůči EU	72	72 →	73 ↑
HDP Jihočeského kraje na obyvatele (v tis. Kč)	385 956	371 664 ↓	386 952 ↑

Tabulka 4 - Makroekonomické ukazatele Jihočeského kraje (Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka JČK 2018, Zpracování: vlastní)

Z hlediska ekonomické aktivity obyvatel konstatovat, že počet ekonomicky aktivních obyvatel dlouhodobě oproti ekonomicky neaktivním roste, u kterých tyto počty naopak klesají. V následující tabulce je zdokumentován pokles a růst obyvatel v jednotlivých zmiňovaných skupinách a podíl nezaměstnaných ve vztahu k ekonomicky aktivní skupině obyvatel.

	2015	2016	2017
Počet obyvatel kraje (v tis. os.)	637,1	638,0↑	638,8↑
Ekonomicky aktivní obyvatelé (v tis. os.)	316	319,3↑	321,9↑
Zaměstnaní	303,4	310,5↑	314,8↑
Nezaměstnaní (Závorky uvádějí obecnou míru nezaměstnanosti v daném roce)	12,6 (4,0%)	8,8↓ (2,8%)	7,1↓ (2,2%)
Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo (studenti, důchodci)	321,1	318,7↓	316,9↓

Tabulka 5 - Ekonomické ukazatele týkající se ekonomické aktivity obyvatelstva (Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka JČK 2018, Zpracování: vlastní)

Na základě dostupných statistických dat se obecná míra nezaměstnanosti v Jihočeském kraji pohybuje v posledních letech okolo hodnoty 2,5 %. Aktuální míra nezaměstnanosti zaznamenaná v roce 2018 dle ČSÚ dosáhla hodnoty 2,38 %. Nejnižší nezaměstnanost byla zaznamenaná v oblasti krajského města v okrese České Budějovice (1,92 %) a v okrese Písek (1,86 %). Nejvyšší nezaměstnanost je tradičně monitorována na Českokrumlovsku, kde se hodnota nezaměstnanosti vyšplhala na 3,64 % nezaměstnaných. Z hlediska celorepublikové nezaměstnanosti si stojí Jihočeský kraj relativně dobře, když obsadil 5 příčku mezi kraji s nejnižší nezaměstnaností. Kromě hlavního města Prahy se lépe umístily ještě Plzeňský, Pardubický a Královéhradecký kraj. Nezaměstnanost v jednotlivých okresech kromě Českého Krumlova, je pod úrovní celorepublikového průměru obecné nezaměstnanosti. Nejnižší nezaměstnanost byla tradičně zaznamenaná v okrese České Budějovice a Písek, vzhledem k soustředění průmyslu a ekonomických aktivit v těchto oblastech. Naproti tomu zaměstnanost v kraji se rok od roku zvyšuje. V roce 2017 bylo zaznamenáno 314,8 tis. obyvatel, kteří byli zaměstnáni v hospodářství kraje, což z celkového počtu téměř 639 tis. obyvatel tvořilo 58,4 %. Skupinou, která je nejpočetněji zastoupena jsou obyvatelé v produktivním věku 30 – 59 let, kde zaměstnanost dosahuje 87,8 – 90 %. Co se týká skladby zaměstnání dle kategorizace CZ-NACE, nejvíce ekonomicky zaměstnaných obyvatel pracuje ve zpracovatelském průmyslu (88,7 tis. - 30,8 %), který je soustředěn primárně v oblasti Českých Budějovic, velkoobchodě a maloobchodě a opravách a údržbě motorových vozidel (35,2 tis. – 11,2 %) a stavebnictví (28,3 tis. - 9 %). V oblasti veřejné správy a v obranných složkách pracuje v Jihočeském kraji přes 23,2 tis. obyvatel. Nejméně obyvatel naopak pracuje v oblasti těžby a dobývání, jak bylo již zmíněno z hlediska nedostatku přírodních zdrojů v úvodní charakteristice kraje (jen 0,6 % obyvatel). V zemědělství, které tvoří téměř 10 % zemědělské produkce České republiky, bylo zaměstnáno v roce 2017 15,3 tis. lidí. Zemědělství na jihu Čech je zaměřeno především na pěstování obilovin, píce a olejnin a produkci brambor. Za zmínku stojí také chov skotu a prasat (Statistická ročenka Jihočeského kraje 2018, ČSÚ).

Největšími zaměstnavateli v Jihočeském kraji jsou především společnosti Robert Bosch, spol. s r. o., Jihočeská energetika, a.s., MADETA a.s., BUDĚJOVICKÝ BUDVAR, n.p., ČZ STRAKONICE, a.s., WIENERBERGER CP, a. s., Gama nebo společnost Jihočeské nemocnice. Nízká nezaměstnanost a ekonomická stabilita kraje spočívá také ve faktu, že ekonomická aktivita je rozdělena mezi řadu podniků, kdy většina společností nezaměstnává více než dva tisíce zaměstnanců. V praxi to znamená, že potenciální krach jednoho z podniků neotřese s ekonomickou stabilitou kraje tak, jak je tomu v kontextu velkých podniků a zaměstnavatelů například na severu Čech.

Ačkoliv se průměrná mzda v Jihočeském kraji rok od roku zvyšuje, stále zůstává pod celorepublikovým průměrem. Nejvyšší mzdy se kromě IT oblasti a v peněžnictví/pojišťovnictví objevují v oblasti rozvodu plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu. Nejnížší mzdy jsou naproti tomu v administrativě a oblasti ubytování, stavování a pohostinství. Následující tabulka uvádí tři nejvyšší a tři nejnižší mzdy z hlediska oblasti hospodářství:

Průměrná měsíční hrubá mzda (2015/2016/2017)	22 296 Kč↑	23 118 Kč↑	24 218 Kč↑
Výroba a rozvod el. plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	48 824 Kč↑		
Peněžnictví a pojišťovnictví	35 847 Kč↑		
Informační a komunikační činnosti (IT)	32 589 Kč↑		
Činnosti v oblasti nemovitostí	19 526 Kč↓		
Administrativa a podpůrné činnosti	15 071 Kč↓		
Ubytování, stravování a pohostinství	13 481 Kč↓		

Tabulka 6 - Ekonomické ukazatele týkající se průměrných mezd v odvětví ekonomiky (Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka JČK 2018, Zpracování: vlastní)

Další oblastí, která úzce souvisí s produktivitou a zaměstnaností je vzdělanost obyvatelstva. Jak uvádějí data Českého statistického úřadu, Jihočeský kraj se vyznačuje relativně nízkým počtem vysokoškolsky vzdělaných obyvatel nad 15 let a starších (15,5 %), což je v tomto případě celorepublikový podprůměr. Na druhou stranu kraj má celorepublikový nadprůměr z hlediska úplného středního a vyššího vzdělání včetně středoškoláků bez maturity – 35,7 %. Ženy převyšují muže v oblasti středoškolského a vysokoškolského vzdělání. Naopak muži jsou jednoznačně početněji zastoupeni v oblasti středoškolského vzdělání bez maturity a to v oblasti řemesel a služeb. Vzdělávací infrastruktura Jihočeského kraje se skládá z 319 mateřských škol, 260 základních škol a 89 středních škol. Vysokoškolské vzdělání nabízí primárně veřejná Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Vysoká škola technická a ekonomická nebo detašované pracoviště VŠE v Praze, které se nachází v Jindřichově Hradci. Z oblasti soukromých vysokých škol lze zmínit Filmovou akademii M. Ondříčka v Písku (Statistická ročenka Jihočeského kraje 2018, ČSÚ).

4.4 Analýza voleb do krajského zastupitelstva v Jihočeském kraji v roce 2016

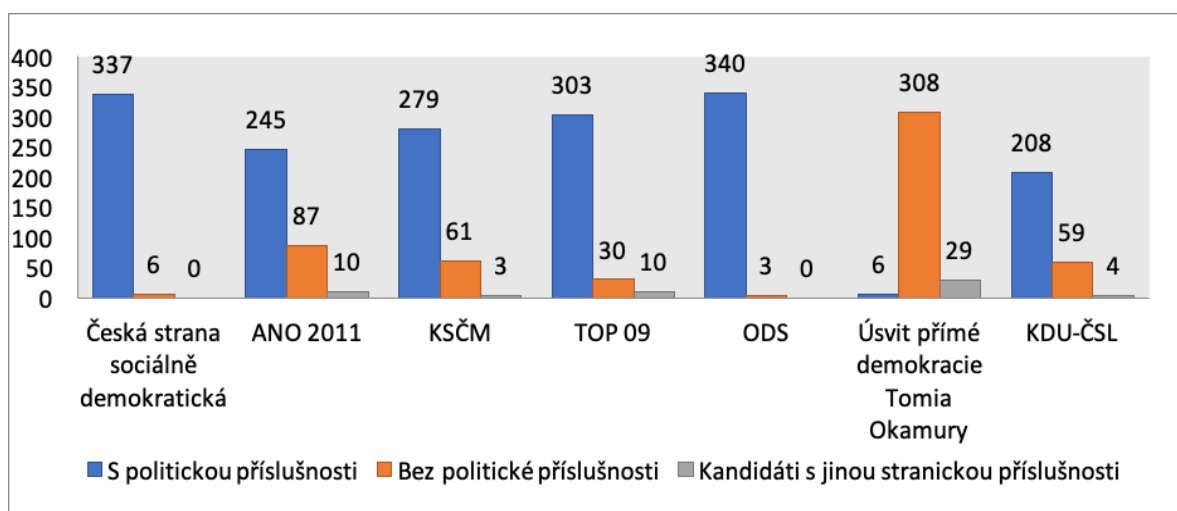
4.4.1 Výchozí situace české politiky od voleb do PSP ČR v roce 2013

Výchozí situace před volbami do zastupitelstev krajů v roce 2016 byla poznamenána předčasnými parlamentními volbami v roce 2013 a vládní krizí Nečasovy vlády, která v České republice vládla od roku 2010, kdy i přes vítězství sociální demokracie ve sněmovních volbách, byla sestavená středopravicová vláda ODS, TOP 09 a Věci veřejných (po rozkolu ve VV straně LIDEM). Na základě tlaku, který byl na premiéra vyvíjen v souvislosti s aférou zneužití pravomocí ředitelkou sekce kabinetu předsedy vlády Janou Nečasovou (toho času Nagyovou) podal Petr Nečas 17. června demisi vlády (Černá 2018; ČTK 2017b). Tehdejší koaliční vláda měla v plánu dokončit svůj mandát na dosavadním vládním půdorysu a dovést ČR k řádným volbám. Tento záměr však nekorespondoval s představou prezidenta republiky, který jmenoval premiérem 25. června 2013 současného guvernéra ČNB Ing. Jiřího Rusnoka a pověřil ho sestavením úřednického kabinetu (Kopecký 2013; Pálková 2013). Ačkoliv Rusnokova úřednická vláda nezískala při hlasování v poslanecké sněmovně důvěru (93 pro vyslovení důvěry, 100 proti vyslovení důvěry. Vládu podpořili poslanci levice, VV a tři nezařazení), vládla tak od 13. srpna 2013 v demisi, dovedla ČR k předčasným volbám na podzim téhož roku a její mandát oficiálně vypršel až v lednu roku 2014 po jmenování Sobotkova kabinetu. Došlo také poprvé v historii k situaci, kdy byla Poslanecká sněmovna z vlastní iniciativy rozpuštěna na základě čl. 35, odst. 2 Ústavy ČR, která byla o tuto možnost doplněna po své novelizaci v roce 2009 (Havlík 2014). Sněmovna se usnesla na svém rozpuštění 20. srpna 2013 a prezident republiky tento krok potvrdil svým rozhodnutím ze dne 28. srpna 2013 ve sbírce zákonů č. 265/2013. Zároveň prezident republiky stanovil termín předčasných voleb do PSP ČR na pátek a sobotu 25. a 26. října (Rozhodnutí prezidenta republiky o rozpuštění PSP ČR 2013; Rozhodnutí prezidenta republiky o vyhlášení voleb do PSP ČR 2013).

V předčasných volbách do poslanecké sněmovny kandidovalo 23 politických stran a hnutí. Kromě tradičních politických stran jako jsou ČSSD, ODS, KSČM nebo mladší TOP 09, které obhájovaly mandáty z minulého volebního období, se na politické scéně objevila nová uskupení, z nichž nejvýraznější bylo hnutí ANO 2011 v čele s miliardářem Andrejem Babišem. Naopak některé stávající subjekty již v těchto volbách nekandidovaly a jednalo se především o bývalou vládní stranu Věci veřejné/LIDEM, kdy pouze několik jejich členů kandidovalo na kandidátkách jiných politických stran (např. na kandidátce Úsvit přímé

demokracie Tomia Okamury nebo na kandidátce Hlavu vzhůru – volebního bloku v čele Janou Bobšíkovou)(Volby.cz).

Ve volbách se utkalo 23 subjektů, což ve výsledku znamenalo 5847 kandidátů. Při pohledu na kandidátky tradičních parlamentních stran je jasné, že tyto subjekty sestavují své kandidátky primárně z politicky příslušných kandidátů. Kandidátka ČSSD čítala 343 kandidátů a z toho 337 s politickou příslušností a bezpartajních členů bylo pouze 6. To v celkovém součtu znamená 98,2% kandidátů se stranickou příslušností. ODS jde v tomto ohledu ještě dále, kdy 99,12% kandidátů vlastní stranickou legitimaci Občanské demokratické

Graf č. 2 – Přehled politického stranictví kandidujících stran a jejich členů (Zdroj: Volby.cz, Zpracování: Vlastní)

strany. Následující graf znázorňuje poměry straníků a kandidátů bez politické příslušnosti u politických stran, kterým se podařilo ve volbách postoupit do volebního skrutinia překročením stanovené pětiprocentní klauzule.

Z grafu je jasně patrné, že podobně jako ČSSD nebo ODS postupují i lidovci a komunisté, kdy na kandidátce KDU-ČSL figuruje 76,7% kandidátů s politickou příslušností nebo u komunistů, kde je tento poměr 81,34%. U nově vzniklých stran a hnutí můžeme pozorovat větší zastoupení nestraníků v celkovém počtu oproti straníkům a to i z důvodů, které uvádí Michal Klíma. Nově vzniklé strany, často téměř bez členské základny, jsou typem elitních stran, stran-fírem, které mají často volnější organizační strukturu, jsou řízeny marketingovým a manažerským přístupem a které jsou často založené na osobě silného lídra. Dalším znakem je mimo jiné i úzká stranická základna a v té souvislosti propracované a přísné podmínky vstupu do daného politického subjektu a získání členství. Tyto subjekty si své struktury takto nastavily z toho důvodu, aby nebyly personálně zaneseny lidmi s napojením na klientelistické sítě tradičních politických stran, o kterých se Klíma zmiňuje ve

své publikaci *Od totality k defektní demokracii*. Trend takto strukturovaných stran se objevil s příchodem Věci veřejných a Víta Bárty v roce 2010, a pokračoval přes Úsvit Tomia Okamury až po ANO 2011 Andreje Babiše (Klíma 2015: 231-232).

Jak Otto Eibl zmiňuje, měly relativní výhodu v případě předčasných voleb v roce 2013 tradiční strany oproti novým uskupením. Je to zejména z toho důvodu, že tradiční strany typu ČSSD nebo ODS jsou voličům dlouhodobě známy, stejně jako jejich ideové zaměření ze svého dřívějšího působení na politické scéně. Jak Eibl dále uvádí, je jen velmi málo pravděpodobné, aby některý z volebních programů kandidujících stran neprosazoval efektivně fungující a bezpečný stát s vysokou mírou zaměstnanosti a vysokou úrovní ekonomiky a národního hospodářství. V tomto ohledu se programy de facto ztotožňují a celkové rozdíly mezi subjekty se tak promítají do přístupů a prostředků, jak těchto cílů dosáhnout (Eibl 2009: 23).

Témata, která se více či méně objevovala ve všech volebních programech, byla především ekonomika, nastavení sociálního systému, budování infrastruktury, školský systém či životní prostředí a ochrana kulturního dědictví. Co se týče hlavních kandidujících stran, hlavním tématem hnutí ANO se kromě práce a zaměstnanosti, soc. systému a zdravotnictví, stala Evropská unie, kde hnutí kladlo důraz na čerpání finančních prostředků z evropských fondů. Levicové strany ČSSD a KSČM vsadily jako obvykle ve svých programech na témata související se sociální oblastí a nastavením sociálního systému. Touto problematikou se ve svém programu zabývali i lidovci, kteří se kromě toho zaměřili i na oblast školství a zdravotnictví. Celkem překvapením se stal volební program ODS, která kromě fungování státu a služeb ve svém programu upozadila její tradiční téma práce a podnikání (Eibl 2009: 28-38).

Volební strany byly díky předčasným volbám vystaveny relativnímu nedostatku času pro představení a prezentaci svého programu voličské veřejnosti. Jako první zveřejnili své programy komunisté a socialisté (21. a 24. srpna 2013), kteří se dlouhodobě již v tuto dobu připravovali na řádný termín voleb do PS, které se měly konat v roce 2014. Jako poslední představilo svůj volební program hnutí ANO 2011 a to 22. září (tedy něco málo přes měsíc do termínu vypuknutí volebního klání).

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR probíhaly ve dnech 25. a 26. října 2013. Volby probíhaly dle všeobecného rovného a přímého volebního práva prostřednictvím tajného hlasování dle zásady poměrného zastoupení s následným přepočtem hlasů na mandáty pomocí klasické podoby d'Hondtova volebního dělitele. Volby probíhaly ve čtrnácti samosprávných krajích a v zahraničí na velvyslanectvích a generálních konzulátech. Celkově

tak volby probíhaly v 14 769 volebních okrscích. Z celkového počtu oprávněných voličů (8 424 227) bylo odevzdáno 5 007 212 volebních obálek s celkovým počtem 4 969 984 platnými hlasy, což znamená platných 99,26% hlasů. Volební účast se vyšplhala na 59,48% oprávněných voličů. Nejvyšší volební účast byla zaznamenána tradičně v hlavním městě (okolo 64%), nejnižší naopak v Karlovarském kraji, kde k volebním urnám dorazilo pouze 51,57% voličů. Jihočeský kraj, který je v následujících kapitolách analyzován blíže, se umístil z hlediska volební účasti na sedmém místě s celkovými 60,55%. Následující tabulka zachycuje volební účast v parlamentních volbách od vzniku samostatné České republiky. Největší účast byla zaznamenána v prvních svobodných volbách, kdy k urnám dorazilo přes ¾ oprávněných voličů. Poslední volební období tenduje volební účast v intervalu zhruba 58-65% dle nálad ve společnosti a aktuální politické a ekonomické situace.

Přehled volební účasti v parlamentních volbách od roku						
Rok	1996	1998	2002	2006	2010	2013
Volební účast	76,41 %	↓74,03 %	↓58,00 %	↑64,47 %	↓62,60 %	↓59,48 %

Tabulka 7 - Volební účast v jednotlivých termínech voleb do PSP ČR (Zdroj: Volby.cz, zpracování: Vlastní)

Volební klauzuli pět procent platných hlasů překročilo celkově sedm stran a hnutí. Na prvním místě skončila Česká strana sociálně demokratická s 20,45 % hlasů, na druhém místě překvapivě skončil Andrej Babiš se svým hnutím ANO, které získalo 18,65 % hlasů. Třetí místo obsadili komunisté se ziskem 14,91% hlasů. Na čtvrtém a pátém místě skončila pravice (TOP 09 – 11,99 %, ODS – 7,72%), kterou vládní angažmá a aktuální politické klima následně katapultovalo na 4 roky do opozice. Na předposlední příčce se umístil Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury a na posledním místě skončila KDU-ČSL s 6,78 %, která slavila po čtyřleté pauze opětovný návrat do parlamentních lavic (Volby.cz).

Sociální demokracie opět sbírala politické body v oblastech s vysokou mírou nezaměstnanosti jako je Moravskoslezsko či Ústecko, ale také Vysočina nebo překvapivě i Plzeň, která byla vždy spíše pravicovou baštou ODS. Jako obvykle byla ČSSD slabší v hlavním městě, kde její volební zisky dosáhly pouze 14,09 %. Hnutí ANO, které vstoupilo poprvé na politickou scénu, získalo podporu ve všech krajích napříč republikou a jeho podpora v žádném kraji ČR neklesla pod 15 %. Největší zisky zaznamenal Andrej Babiš na Liberecku (21,59%), Ústecku (20%) a ve středních Čechách (20,07%). Je pravděpodobné, že hnutí ANO, které se projevovalo pragmaticky a téměř „nepoliticky“ nevymezující se ani na pravici, ani na levici, získalo značnou část voličů jak ČSSD, tak i pravicových stran, které v těchto volbách utrpěly citelnou porážku. V neposlední řadě pomohl hnutí ANO

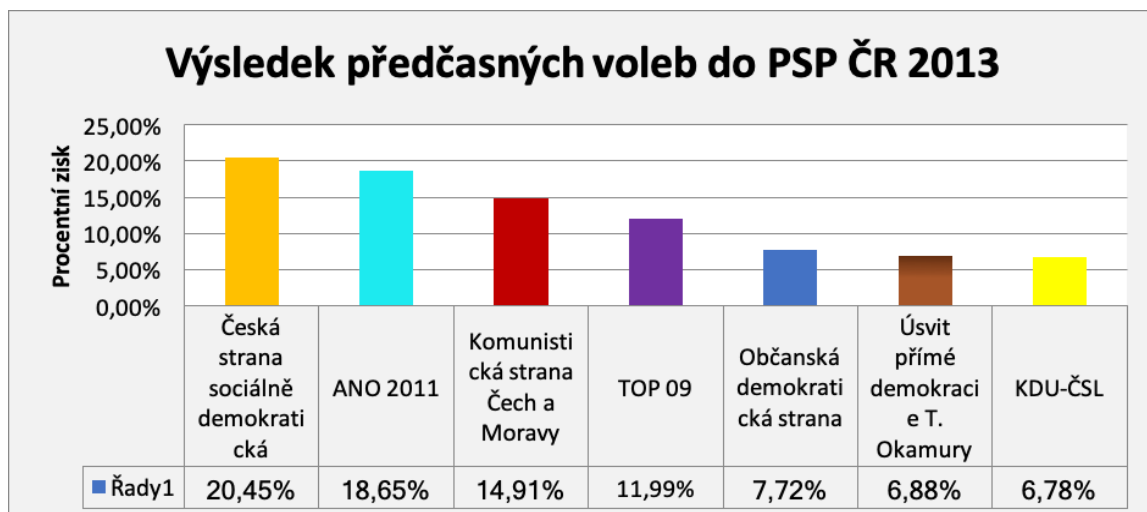
s sofistickým marketingem a PR, který byl částečně postaven na jednoduchých heslech typu „*Nejsme jako politici – makáme*“ a tím pádem na vymezení hnutí i jeho lídra proti tradiční politické garnituře, která naopak společnost standardně polarizovala na levičáky a pravici. Komunisté cílili na obdobnou skupinu voličů a kraje jako socialisté, ale na rozdíl od ČSSD si komunisté od minulých voleb polepšili o 3,64%. TOP 09 vítězila tradičně v Praze, kde získala 23,03 % hlasů a dále také na severovýchodě a jihozápadě republiky. Její volební výsledky na Moravě a ve Slezsku však klesaly pod 10 %. Patrně nejdrastičtější pád zaznamenala Občanská demokratická strana, která z 20,22% hlasů spadla na pouhých 7,72 % hlasů. Největší podporu zaznamenala ODS v Praze (10,64 %) a Plzni (11,99 %). V ostatních krajích její podpora klesla pod 10%, v Moravskoslezském kraji až na 5,45% hlasů. Tento pokles byl důsledkem vládního angažmá, nepopulárních kroků vlády a především afér okolo premiéra Petra Nečase v červnu 2013. Naopak KDU-ČSL měla důvod k oslavám, kdy jí 6,78 % hlasů vrátilo zpět do poslanecké sněmovny. Lidovci s Pavlem Bělobrádkem v čele získali největší podporu na jižní Moravě, na Vysočině a ve Zlíně, kde získali 13,22 % hlasů a kde mají tradičně podporu z důvodu kulturních a křesťanských tradic, které jsou na Moravě silnější než v krajích v Čechách. Poslední subjekt, který se do sněmovny dostal, byl Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, který skončil na šestém místě a získal 6,88 % hlasů, a který svou kampaň založil na prosazování zavedení referenda jako nástroje přímého rozhodování občanů. Kampaň Tomia Okamury má již od voleb v roce 2013 konfrontační a agresivní tón a uchyluje se často k populistické rétorice, která nezřídka využívá nejnižších lidských pudů a emocí. Následující tabulka rekapituluje konkrétní výsledky a zisky.

strana, hnutí	Hlasy (zisk)	%	Mandáty (zisk)	+/- mandáty
<i>Česká strana sociálně demokratická</i>	1 016 829	20,45 %	50	-6 ↓
<i>ANO 2011</i>	927 240	18,65 %	47	+47 ↑
<i>Komunistická strana Čech a Moravy</i>	741 044	14,91 %	33	+7 ↑
<i>TOP 09</i>	596 357	11,99 %	26	-15 ↓
<i>Občanská demokratická strana</i>	384 174	7,72 %	16	-37 ↓
<i>Úsvit přímé demokracie T. Okamury</i>	342 339	6,88 %	14	+14 ↑
<i>KDU-ČSL</i>	336 970	6,78 %	14	+14 ↑

Tabulka 8 - Zisky jednotlivých kandidujících stran z hlediska hlasů a mandátů, (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

Volební výsledky parlamentních voleb v roce 2013 daly jasně najevo, že politická atmosféra a politické klima, tak jak bylo známo od 90. let z hlediska tradičních politických stran a politické reprezentace, doslova explodovalo, jak uvádí i Michal Klíma ve své publikaci. Voliči rozdali politické karty a při pohledu na volební výsledky bylo jasné, že jednání o koaliční vládě bude během na relativně dlouhou trať. Volby vynesly do Poslanecké

sněmovny hned dvě nová uskupení (nepočítáme-li staronové lidovce) a některé s poměrně silným mandátem od voličů. Hnutí ANO 2011, které slavilo svou politickou premiéru, bylo ihned katapultováno na stříbrné druhé místo na pomyslném stupni vítězů a bylo jasné, že s ním bude muset být v rámci vyjednávání o koalici „počítáno“. Socialisté v čele s Bohuslavem Sobotkou, kteří na základě svých ambicí a předvolebních průzkumů, spatřovali své preference okolo 30% hlasů, slavili doslova pomyslné *Pyrrhovo vítězství*. Ještě než započala samotná jednání o vládní koalici, kterou měla být pověřena vítězná ČSSD, došlo uvnitř vítězné strany k mobilizaci „prozemanovské“ kliky uvnitř sociální demokracie, která vyústila v takzvanou „Lánskou schůzku“. Ještě tentýž večer (26. 10. 2013) v den vyhlášení výsledků parlamentních voleb se někteří čelní představitelé ČSSD vydali na tajnou schůzku do Lán za prezidentem republiky z důvodu konzultace poměrně nízkého volebního zisku sociální demokracie. Schůzka, které se účastnili místopředsedové ČSSD Zdeněk Škromach a Michal Hašek, předseda poslaneckého klubu Jeroným Tejc a hejtmani Jiří Zimola (Jihočeský kraj) a Milan Chovanec (Plzeňský kraj), proběhla tajně bez vědomí předsedy ČSSD Bohuslava Sobotky a měla za cíl odstavit jej z povolebních vyjednávání a dovést předsedu sociální demokracie k odpovědnosti za nízký volební výsledek. Ačkoliv se podařilo Haškovi prosadit v předsednictvu strany dvěma třetinami odvolání Sobotky z vyjednávacího týmu o vládní koalici, potenciální koaliční partneři ANO a KDU-ČSL projevíli zájem jednat právě se Sobotkou jako jediným právoplatným předsedou ČSSD. Ve světle těchto okolností bývá schůzka někdy označována jako *Lánský puč*. Vzhledem k tomu, že se za Sobotku postavili kolegové napříč ČSSD v čele s Jiřím Dienstbierem mladším, Sobotka svou pozici obhájil, situaci ustál a vedl jako oficiální lídr ČSSD do koaličních vyjednávání. Z výše zmiňovaných členů ČSSD se nadále podařilo angažovat na vrcholných stranických a vládních postech jen Milanu Chovancovi, který se stal místopředsedou ČSSD a ministrem vnitra (ČTK 2013; ČT 24 2014).

Graf č. 3. (Objekt 9) - Přehled celkových volebních výsledků do PSP ČR v roce 2013, zdroj: Volby.cz, zpracování: Vlastní

Vzhledem k povolební situaci a volebním výsledkům bylo, pro ČSSD primární podílet se na vládní spolupráci a zamezit opakování situace z roku 2010, kdy byli socialisté, ač vítězi voleb, politicky vyřazováni pravici v čele s ODS a levice usedla na tři roky do opozičních lavic. Potenciálně čistě levicová vládní koalice nebo tichá tolerance menšinové socialistické vlády ze strany KSČM nepřicházela v úvahu nejen z důvodu nedostatku potřebných mandátů, ale i z důvodu stále platného Bohumínského usnesení, které strana přijala na svém 27. sjezdu v roce 1995, a které vylučuje spolupráci na vládní úrovni s KSČM. Další potenciální koalice, jejíž součástí by byla sociální demokracie, by byly značně nepropojené z hlediska politické ideologie. V případě neúčasti ČSSD na vládě, se nabízela potenciální varianta středopravé vlády ANO 2011, KDU-ČSL, TOP 09 a ODS, která by byla schopna disponovat 103 mandáty v PS. Tento projekt byl však velmi nepravděpodobný z důvodu vymezování ODS vůči ANO 2011, ale i například z důvodu osoby Miroslava Kalouska v čele TOP 09 a jeho potenciální spolupráce s Andrejem Babišem, jejichž vztah se během následujícího volebního období ještě více vyostřil. Další z potenciálních koalic, nebudeme-li brát v úvahu Bohumínské usnesení, mohla by vzniknout hypoteticky koalice mezi ČSSD, KSČM a ANO 2011, která by v případě vládní spolupráce dosáhla na parlamentní ústavní většinu 130 mandátů.

Koaliční vyjednávání nakonec vyústilo v uzavření vládní koalice ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL. V této středolevé koaliční vládě se premiérem stal Bohuslav Sobotka, Andrej Babiš 1. místopředsedou vlády a ministrem financí a Pavel Bělobrádek z KDU-ČSL místopředsedou vlády a ministrem zemědělství. Vláda byla jmenována prezidentem republiky 28. ledna 2014 a podporu získala ve sněmovně 18. února 2014. Vláda disponovala počtem 111 mandátů a po dvou úřednických vládách a pravicových projektech Mirka Topolánka a

Petra Nečase se jednalo o vládu, která dokončila řádné volební období s původním předsedou vlády (ČTK 2014).

4.4.2 Volby do zastupitelstev krajů 2016

Volby do krajských zastupitelstev v roce 2016 se konaly ve stanoveném termínu na základě rozhodnutí prezidenta republiky Miloš Zemana č. 138/2016 ze dne 21. 4. 2016 a to ve dnech 7. a 8. října 2016. S těmito volbami šli občané volit taktéž jednu třetinu horní komory v senátních volbách, které se konaly současně v 27 volebních obvodech.

V rámci krajských voleb mohly své kandidátní listiny podávat politické strany, hnutí a jejich koalice, přičemž každá strana nebo hnutí mohla být členem pouze jedné koalice a figurovat ve volbách pouze na jedné kandidátní listině. Volební klauzule je v případě voleb do krajských zastupitelstev stanovena na 5% platných hlasů, což platí zároveň i pro volební koalice nehledě na počet jejich členů, jak je tento systém znám z voleb do poslanecké sněmovny, kdy volební práh roste s počtem koaličních členů po pěti procentních bodech.

Do volebního klání o 675 mandátů krajských zastupitelů se přihlásilo 89 stran a hnutí, z nichž 6 subjektů kandidovalo ve všech třinácti krajích, na druhé straně 59 subjektů kandidovalo pouze v jednom z třinácti krajů. Z personálního hlediska se celkový počet vyšplhal na 11 803 kandidátů, tohoto počtu bylo 8 258 mužů (69,97%) a 3 545 žen (30,02%), což jasně dokumentuje, že kandidatura je z více než dvou třetin záležitostí mužů. V Jihočeském kraji kandidovalo 1063 kandidátů v rámci 23 stran, hnutí či koalic. Při bližším zkoumání věkového složení kandidátů je jasné, že regionální krajská politika je záležitostí především věkové skupiny 30 – 49 let a to jak na celorepublikové úrovni, tak i na úrovni Jihočeského kraje. Téměř obdobně početná skupina kandidátů byli lidé nad 50 let. Na první pohled na volební statistiky je zajímavé, že zájem mladých lidí do 30 let o krajskou politiku není nikterak enormní a v rámci kandidatury tvoří tyto lidé pouze 10% z celkového počtu kandidátů. Kandidátní listiny v Jihočeském kraji z hlediska politického stranictví, byly sestaveny způsobem, který je podrobně rozepsán v následující tabulce č. 10. Většina stran a hnutí, které se následně probojovaly do krajského zastupitelstva, složila své kandidátní listiny z kandidátů s politickou příslušností. Jednalo se především o tradiční politické strany ČSSD, ODS, KDU-ČSL nebo KSČM. Hnutí ANO, které si odbývalo svou krajskou premiéru, složilo svou kandidátku ze 73,3 % taktéž z politicky příslušných kandidátů. Hlavní silou, která byla složena především z nestraníků, bylo uskupení Jihočeši 2012, které vznikli odštěpením části kandidátů od ODS v předchozích krajských volbách. Obdobný osud se týkal i hnutí Občané pro Budějovice (HOPB), které bylo součástí volební koalice Pro jižní Čechy. Je třeba uvést,

že koalice pro Jižní Čechy byla složena z kandidátů HOPB (8), TOP 09 (20) a Starostů (5) a nestraníků.

Kandidující strana/hnutí/koalice	Počet členů na kandidátce	straník/nestraník
ODS	59	59/0
ČSSD	55	48/7
Pro jižní Čechy	58	33/25
KDU-ČSL	60	50/10
Jihočeši 2012	57	18/39
ANO 2011	60	44/16
KSČM	60	47/13

Tabulka 10 - Přehled počtů kandidátů na kandidátce stran, které uspěly ve skrutiniu a přehled politického stranictví (zdroj: volby.cz, zpracování: Vlastní)

Po bližším zkoumání lze dospět k závěru, že v jihočeských poměrech rezonuje několik základních témat a problémů, které se staly součástí volebních programů takřka všech kandidujících subjektů. Na rozdíl od celostátní úrovně a kampaní během voleb do PSP ČR, se regionální volební programy zabývaly konkrétní problematikou, která je spojena s daným krajem. V případě Jihočeského kraje se jednalo především o dopravní infrastrukturu, využití jaderné energie a ochrana životního prostředí. Hlavními diskuzními body byla dostavba dálnice D3 a její napojení na rychlostní silnici R3, výstavba dálnice D4 a výstavba obchvatů velkých měst v Jihočeském kraji, rozšíření a dostavba bloků v jaderné elektrárně Temelín, Národní park Šumava a další problematické oblasti týkající se právě jihočeské přírody (Dohnal 2016a; 2016b).

ČSSD

Česká strana sociálně demokratická ve svém programu problematiku životního prostředí v podstatě vypustila. Za prioritní témata strana dle hejtmána Zimoly považovala dostavbu dálnice D3, která by zajistila jak urychlení dopravy a odlehčení životnímu prostředí, tak i příliv investorů a rozvoj cestovního ruchu v regionu. Kromě dostavby dálnice D3 se ČSSD chtěla zasadit o výstavbu městských obchvatů větších měst v kraji. Co se týče problematiky NP Šumava, stála ČSSD za vytvořením a přijetím vlastního zákona o NP Šumava, otevření národního parku veřejnosti, při maximální snaze o šetrné zacházení s životním prostředím a z hlediska 1. Zón NP jasně stanovit jejich velikost (Dohnal 2016a; 2016b).

ODS

Občanská demokratická strana se taktéž ve svém volebním programu do krajských voleb životním prostředím takřka nezabývala. Hlavní důraz kladla na kvalitu života, fungující kraj, fungující služby a bezpečnost obyvatel. V neposlední řadě skloňovala taktéž termíny zemědělství a rozvoj venkova (Dohnal 2016a; 2016b).

KDU-ČSL

Jedním z hlavních bodů lidoveckého programu se stal NP Šumava – rozhodování obcí na jeho území a větší pravomoci. Kromě NP Šumava se chtěla KDU-ČSL zasadit i o vyčištění přehradní nádrže Orlický náhon a rozšířit postupně tyto revitalizační aktivity na další vodní plochy v Jihočeském kraji za účelem dostatku kvalitní vody. KDU-ČSL se taktéž zaměřovala na problematiku sucha v regionu a opatřením, jak vodu v krajině zadržet. Kromě třídění odpadů a podpory alternativních paliv, lze v programu KDU-ČSL nalézt i zaměření na podporu cestovního ruchu a zaměstnanosti.

Co se týče jaderné elektrárny Temelín, prosazovala KDU-ČSL využití jaderné energie a dostavbu Temelína a v plánu měla i využít energii z vyhořelého jaderného paliva, které by bylo případně uskladněno v úložištích na území Jihočeského kraje (Talíř 2016).

ANO 2011

Program politického hnutí ANO 2011 si kladl za prioritu dostavbu rychlostních silnic, dálnic a obchvatů v Jihočeském kraji. Oblasti životního prostředí se hnutí ve svém programu dotýkalo jen okrajově, důraz na druhou stranu kladlo na budování cyklostezek v jižních Čechách. V postoji k NP Šumava se omezilo na hesla typu: „*Šumava byla po staletí obydlenou krajinou, není důvod z ní člověka vylučovat.*“ (Dohnal 2016b). Hnutí by dále podpořilo rozvoj turistiky, výstavbu stezek v korunách stromů. Radka Maxová, lídr kandidátky hnutí ANO v Jihočeském kraji, dále uvedla, že je třeba lépe nastavit komunikace kraje se starosty menších obcí k efektivnímu dosažení řešení konkrétních problémů a celkově zlepšit vzájemnou komunikaci v rámci samosprávy.

KSČM

Z hlediska problematiky NP Šumava, KSČM prosazovala přijetí vlastního zákona o NP Šumava a považovala obecný zákon o národních parcích jako nedostačující. V rámci bezzásahových zón by zasahovali komunisté jen v krajním případě při eliminaci škod z důvodu např. požárů nebo kůrovce. Na druhou stranu však KSČM odmítala krajní stanoviska některých ekologických uskupení, která prosazovala úplné vytěsnění člověka

z některých oblastí NP. Jak již bylo naznačeno, kolem dostavby a využití jaderné elektrárny Temelín panovala de facto všeobecná shoda, problémem byla otázka uskladnění vyhořelého radioaktivního materiálu. V tomto ohledu nebyla KSČM v zásadě proti uskladnění na území kraje, ale zdůrazňovala, že by měla rozhodnout konkrétní obec, v jejímž katastru se bude úložiště nacházet. Celkově lze říci, že KSČM prosazovala ve svém programu šetrné a finančně únosné způsoby získávání energie. Z hlediska životního prostředí, se KSČM snažila vyvíjet tlak na MŽP ČR s cílem úpravy dotačních titulů, aby bylo možné likvidovat černé skládky odpadu a možnost čerpat dotace pro obce. KSČM prosazovala ve svém programu odpovědnost k prostředí, ve kterém žijeme, zabývala se problematikou efektivní protipovodňové ochrany a zlepšení vodních poměrů v regionu – ochranu pitné vody a vodních zdrojů (Dohnal 2016a; 2016b).

Pro Jižní Čechy

Koalice TOP 09, STAN a HOPB prosazovala jako hlavní bod svého programu dostavbu dálnice D3 a její napojení na rychlostní silnici R3 v co nejbližším možném termínu. Koalice prosazovala také dostavbu Temelína a širší využití jaderné energie, pokud to bude pro kraj rentabilní a v souladu s energeticko-bezpečnostní strategií ČR. Co se týče úložiště vyhořelého paliva, byla koalice razantně proti tomu, aby bylo zřízeno úložiště na území Jihočeského kraje.

TOP 09 ve svém programu také prosazovala hlavně rovnováhu mezi hospodařením a ochranou přírody s tím, že se kladně stavěla za zpřístupnění přírodních rezervací a chráněných území. Ochranu životního prostředí strana spatřovala primárně jako odpovědnost za zachování přírodních podmínek pro následující generace (Volný 2016).

Zelení

Strana zelených měla v rámci programových bodů k relativně konkrétním krokům a opatřením nejbliže. Zelení se chtěli zasadit o zákaz výstavby lanovky na masiv Smrčina a pravý břeh vodní nádrže Lipno vyčlenit výhradně pro šetrnou turistiku. Dále se zelení zabývali problematikou zasedlení jihočeského venkova, péčí o lesy nebo ochranou proti suchu a povodním. Co se týče Temelína, byli Zelení razantně proti výstavbě dalších bloků elektrárny, což bylo dle strany nebezpečné a nezodpovědné z mnoha různých hledisek. Co se týká úložiště samotného, vyjadřovali se zelení ve smyslu respektu k vyjádření dotčené obce, pod kterou by úložiště spadalo (Zelení Jihočeský kraj 2016).

Jihočeši 2012

Jihočeši 2012 prosazovali omezit bezzásahové zóny pouze na 30 % rozlohy NP. Důraz kladli na větší pravomoci obcím v NP v oblasti stavebních řízení. Ve svém programu také měli dopracování strategie odpadního hospodářství. Jihočeši v rámci ekologických aktivit taktéž prosazovali vyčištění vodní nádrže Orlik, kladně se stavěli k dostavbě jaderné elektrárny Temelín a mimo jiné prosazovali i výstavbu kvalitních kanalizačních systémů. Negativně se hnutí stavělo k zařazení oblasti Třeboňska na památkově chráněných oblastí UNESCO, což považovali za příčinu potenciální stagnaci tradičního rybářství v regionu (Jihočeši 2012 2016; Dohnal 2016a; 2016b).

Při bližším zkoumání volebních programů jednotlivých stran a hnutí je jasné, že hlavní body volební kampaně byly zejména dostavba komunikací, Národní park Šumava, dostavba jaderné elektrárny Temelín a problematika životního prostředí. Tyto oblasti ve svých programech reflektovala více či méně drtivá většina kandidujících subjektů.

Oficiální výsledky byly vydány ve sbírce zákonů č. 332/2016 a to 10. října 2016. Ve volbách uspělo v rámci celé ČR 30 politických subjektů, z nichž pouze čtyři byly zastoupeny ve všech volebních krajích. Nejvíce stran a hnutí se probojovalo do volebního skrutinia v Jihomoravském a Královéhradecké kraji, kde se do zastupitelstva dostalo 9 kandidujících subjektů. Nejméně stran naopak zasedlo v zastupitelstvu Ústeckého kraje a to v počtu 5 stran a hnutí. Počet zastupitelských mandátů závisí od počtu obyvatel daného kraje a je upraven zákonem č. 129/200 Sb. o krajích. V případě Jihočeského kraje, který je předmětem diplomové práce, zasedá v zastupitelstvu 55 krajských zastupitelů. Z celkového počtu volebních okrsků v ČR (13660) bylo v Jihočeském kraji voleno v 1260 volebních okrscích s celkovým počtem 513 857 oprávněných voličů. V Jihočeském kraji bylo odevzdáno 186 357 volebních obálek s 183 064 platnými hlasy, což znamená 98,23 % platných hlasů (celorepublikový průměr platných hlasů byl 98,31 %). Volební účast v rámci ČR se vyšplhala pouze na 34,57 % oprávněných voličů. V Jihočeském kraji dorazilo k urnám jen o pár procent vyšší, než byla celorepubliková volební účast – 36,31%. Následující tabulka dokumentuje, jak se vyvíjela volební účast v jednotlivých uskutečněných krajských volbách v ČR od vzniku krajského zřízení v roce 2000.

Rok	2000	2004	2008	2012	2016
ČR	33,64%	29,62%	40,30%	36,89%	34,57%
Jihočeský kraj	34,13%	30,45%	40,78%	38,59%	36,31%

Tabulka 11 - Přehled volební účasti v krajských volbách celkově a přehled volební účasti v Jihočeském kraji (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

Jak je na první pohled patrné, účast v krajských volbách se v závislosti na politické situaci a společenské atmosféře pohybuje za posledních 19 let mezi 30 – 40%. Je nutné podotknout, že volební účast v Jihočeském kraji byla při každém konání krajských voleb nadprůměrná oproti celorepublikové volební účasti. Ve volbách v roce 2016 skončil kraj na šestém místě z hlediska volební účasti. Nejvyšší volební účasti dosáhl Zlínský kraj (38,50%) a Kraj Vysočina (37,34%), nejmenší byla naopak zaznamenána v Karlovarském kraji (30,23%).

V Jihočeském kraji byla nejvyšší volební účast zaznamenána tradičně v krajském městě České Budějovice 39,42 %, nejnižší pak v okrese Prachatice 31,35 %.

Okres	České Budějovice	Český Krumlov	Jindřichův Hradec	Písek	Prachatice	Strakonice	Tábor	JČK
Volební účast	39,42%	32,66%	36,08%	34,99%	31,35%	34,06%	37,78%	36,31%

Tabulka 12 - Přehled volební účasti v jednotlivých okresech Jihočeského kraje (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

Po zveřejnění volebních výsledků voleb do zastupitelstev krajů bylo jasné, že voliči poslali do jihočeského zastupitelstva 46 mužů (83,64%) a pouze 9 žen (16,36%). Průměrný věk zvolených zastupitelů byl 50,55 let, s tím že nejstarší zvolení zastupitelé Mgr. Pavel Eybert a RNDr. Jan Zahradník (oba ODS) dosáhli věku 67 let a nejmladším zastupitelem se stal Petr Novák za ANO 2011 – 32 let.

Do krajského zastupitelstva Jihočeského kraje se probojovalo sedm politických subjektů. Prvenství z minulých voleb obhájila Česká strana sociálně demokratická, které se podařilo zvítězit v rámci ČR pouze v Kraji Vysočina a právě v Jihočeském kraji. Tato situace, kdy ČSSD držela před volbami v rukou hejtmanství ve všech krajích kromě Ústeckého kraje (KSČM) a Libereckého kraje (Starostové pro Liberecký kraj), se jevila jako další oslabení vlivu ČSSD v českém politickém prostředí. ČSSD, ačkoliv v Jihočeském kraji zvítězila, od minulého volebního období si pohoršila a ztratila 3 zastupitelské mandáty. Na druhém místě skončilo hnutí ANO, které kandidovalo v krajských volbách vůbec poprvé a hned při své premiéře získalo 12 mandátů z 55 členného zastupitelstva. Na třetím místě skončila Občanská demokratická strana, která po volbách v roce 2008 a 2012 začala ztrácet voličské preference a ve volbách v roce 2016 získala stejný počet mandátů, který obhájovala v minulém období. Zatímco ve volebním období v letech 2008-2012 se ODS podílela na řízení kraje veskrze koaliční spolupráce s ČSSD, v následujícím volebním období dali socialisté již přednost ideově bližší koalici s KSČM, kdy tato levicová koalice disponovala v zastupitelstvu 31 mandáty. Na čtvrté příčce skončila KSČM, která si oproti minulému období pohoršila s 10 %

hlasů o 6 zastupitelských mandátů. Koalice TOP 09, Starostů a HOPB se umístila na páté příčce a vzhledem k tomu, že neobhajovala jako taková žádný mandát, dá se její výsledek pěti mandátů považovat za volební zisk. Na posledních dvou příčkách se z hlediska mandátů umístili lidovci a hnutí Jihočeši 2012. Zatímco KDU-ČSL obhajovala čtyři mandáty a čtyři získala i v posledních krajských volbách, Jihočeši 2012 si o pět mandátů pohoršili a procentuálně skončili na posledním místě, ze kterého bylo možné získat zastupitelský mandát. Přehledné zobrazení volebních výsledků poskytuje tabulka na následující stránce.

	podíl platných hlasů	počet získaných hlasů	počet získaných mandátů	v %	zisk/ztráta mandátu
ČSSD	22,55	41299	15	27,27	↘3
Hnutí ANO 2011	17,67	32348	12	21,82	↗12
ODS	12,67	23210	8	14,55	→0
KSČM	10,00	18317	7	12,73	↘6
Pro jižní Čechy	8,00	14658	5	9,09	↗5
KDU-ČSL	6,63	12147	4	7,27	→0
Jihočeši 2012	5,80	10629	4	7,27	↘5

Tabulka 13 - Přehled získaných volebních hlasů, mandátů a situační srovnání s minulým volebním obdobím (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

Vyjednávání o koaliční vládě na úrovni rady kraje začala v podstatě v den vyhlášení volebních výsledků. ČSSD jakožto vítěz voleb odstartovala vyjednávání o budoucí koalici s druhým hnutím ANO 2011, se kterým mělo dohromady 27 zastupitelských mandátů a bylo jasné, že v rámci koalice bude muset zasednout minimálně ještě jeden zvolený subjekt, aby došlo k dosažení alespoň k minimální nadpoloviční většině v zastupitelstvu. Hnutí ANO 2011 dle slov jejího volebního lídra Radky Maxová se hnutí nevymezovalo vůči spolupráci s jakoukoliv stranou vzhledem k velmi podobně zaměřeným volebním programům, kromě KDU-ČSL, kterou považovalo hnutí ANO za nespolehlivého koaličního partnera. Co se týkalo KSČM, v hnutí byly určité hlasy, které by od komunistů uvítalo tichou podporu (Doležalova 2016). ODS, která skončila na třetím místě, se vůči zvoleným stranám nevymezovala kromě tradičního odmítání jakékoliv spolupráce s KSČM, uvedl lídr ODS a bývalý hejtman RNDr. Jan Zahradník (Edwin 2016). Ještě 12. října 2016 se koaliční jednání nehnula z místa, vzhledem k tomu, že se první dva vítězné subjekty nebyly schopny shodnout na třetím koaličním partnerovi. ANO 2011 preferovalo koalici se třetí ODS, s čímž však nesouhlasila ČSSD a sama prosazovala koalici spíše s hnutím Jihočeši 2012, kteří se od ODS odštěpili v roce 2012 (ČBD, 2016a; 2016b).

Z hlediska nároků vítězné ČSSD, si socialisté nárokovali post hejtmána a 4 posty radních, zatímco hnutí ANO trvalo na postu vicehejtmána (resp. prvního náměstka hejtmána), který by

personálně obsadila Ing. Lucie Kozlová. Koaliční spolupráce byla nakonec uzavřena 2. 11. 2016 mezi vítěznou ČSSD, hnutím ANO a hnutím Jihočeši 2012. Socialisté získali pozici hejtmana, kterou obhájil Jiří Zimola, a čtyři další radní, hnutí ANO získalo pět radních postů a hnutí Jihočeši pouze jeden post radního (ČTK 2016; Dostál 2016).

Koaliční spolupráce ČSSD, ANO a Jihočechů však netrvala dlouho a v roce 2017 se koalice rozpadla. Koaliční spolupráce byla vypovězena ze strany hnutí ANO poté, co ČSSD odmítla jednat o otázkách spojených s vedením akciové společnosti Jihočeské nemocnice. Tato společnost sdružuje osm krajem vlastněných nemocničních zařízení, které ročně hospitalizují 130 tis. pacientů, uskuteční na 60 tisíc operačních zákroků a provedou na 2 miliony ambulantních vyšetření. Příčinou sporu se konkrétně stalo odměňování manažerů ve vedení nemocnic, kdy tehdejší předseda představenstva Martin Bláha získal roční odměny ve výši 7,2 milionu korun. Bláha byl mimo jiné předsedou představenstva v sedmi zmiňovaných zařízeních a v osmém byl místopředsedou. Hejtman Jiří Zimola však odmítal připustit personální změny ve vedení nemocnic a vysoké odměny ospravedlňoval vysokou mírou zodpovědnosti za vedení společnosti a považoval jejich výši za oprávněnou. Dalším kamenem sváru se stala nevyjasněná stavba rekreačních domů na Lipně, kterou pro hejtmana Zimolu a jeho náměstka Jaromíra Slívu (oba ČSSD) stavěl právě zmiňovaný Martin Bláha, kterého Zimola odmítal odvolat z vedení Jihočeských nemocnic. Tyto skutečnosti vedly k tomu, že 10. dubna 2017 hnutí ANO vypovědělo koaliční spolupráci s ČSSD a Jihočechy 2012, které v této situaci spatřovalo Zimolův střet zájmů. Následně nastalo vyjednávání o nové koalici (Gruber 2017; Marek 2017; ČTK 2017a).

Ačkoliv po rozpadu koaliční spolupráce Zimola predikoval vznik středopravé koalice ve složení ANO, ODS, KDU-ČSL a hnutí Pro Jižní Čechy, a dle dostupných informací tato jednání opravdu proběhla, tento scénář se nenaplnil. Nová koaliční spolupráce se zrodila na půdorysu ČSSD, KDU-ČSL, hnutí Pro Jižní Čechy a Jihočeši 2012. Koalice disponovala 28 mandáty z 55členného zastupitelstva a v opozičních lavicích usedlo hnutí ANO, ODS a KSČM. Menší uskupení měla obavu, že v rámci případné koaliční spolupráce s hnutím ANO budou jen stěží prosazovat svůj volební program a dala přednost spolupráce s vítěznou sociální demokracií. Bývalý hejtman Zimola přišel o post hejtmana a neusedl kvůli zmiňovaným kauzám ani v krajské radě. Na postu hejtmana ho nahradila sociální demokratka Ivana Stráská. Pozice v krajské radě byly rozděleny následovně: ČSSD získala radní v oblasti zdravotnictví a krajských financí (4 radní), hnutí pro Jižní Čechy získalo oblast dopravy a rozvoj investic (3 radní), křesťanští demokraté získali oblast školství a sociálních věcí (2 radní) a Jihočeši 2012 oblast venkova, kultury a životního prostředí (2 radní). Nová koalice

považovala za prioritní vypořádat se problémy, které přivedly do záhuby koalici původní a tj. financování nemocnic. Koalice plánovala finanční prostředky z neúměrných odměn pro vedoucí manažery přerozdělit mezi lékaře a zdravotní sestry. Martin Bláha, který dal svou funkci ve společnosti k dispozici, byl nahrazen bývalou europoslankyní a ministryní za KDU-ČSL Zuzanou Roithovou. Vzhledem k tomu, že současná koaliční vláda disponuje v zastupitelstvu většinou pouze jednoho hlasu, je dle hejtmanky nutná vyšší míra disciplíny mezi zastupiteli, avšak kategoricky neodmítá ani konstruktivní dialog s krajskou opozicí (ČT 24 2017a; 2017b; ČTK 2017c).

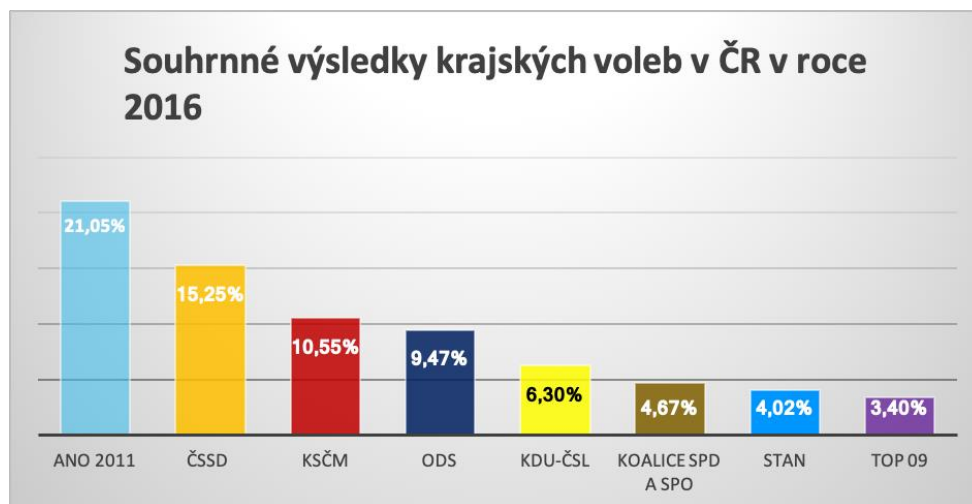
Po bližším zkoumání výsledků krajských voleb je jasné, že hnutí ANO a Andrej Babiš zvládli svou krajskou premiéru s velmi solidním výsledkem. Následující tabulka znázorňuje volební výsledky za celou ČR a podrobný přehled o počtech získaných mandátů

Strana, hnutí	Zisk hlasů v %	Počet získaných mandátů	Počet obhajovaných mandátů	zisk/ztráta mandátů
ANO 2011	21,05%	176	0	(+) 176
ČSSD	15,25%	125	205	(-) 80
KSČM	10,55%	86	182	(-) 96
ODS	9,47%	76	102	(-) 26
KDU-ČSL	6,30%	42	42	0
Koalice SPD a SPO	4,67%	30	0	(+) 30
STAN	4,02%	24	0	(+) 24
TOP 09	3,40%	12	0	(+) 12
Součet ostatních stran a hnutí	37,38%	170	70	(+) 100

Tabulka 14 - Volební výsledky za celou ČR a podrobný přehled o počtech získaných mandátů (Zdroj: ČSÚ, Volby.cz, Zpracování: Vlastní)

Hnutí ANO vyhrálo krajské volby s celkovým počtem 21,05 % hlasů a ziskem 176 mandátů krajských zastupitelů. Při zohlednění faktu, že hnutí neobhajovalo ani jeden mandát, se tento výsledek dá považovat za více než potěšující. Hnutí ANO zvítězilo kromě Libereckého, Jihočeského, Zlínského kraje a Kraje Vysočina ve všech ostatních devíti krajích. Ač na druhém a třetím místě, největší propad z hlediska získaných mandátů zaznamenala česká politická levice, kdy sociální demokraté přišli o 80 krajských zastupitelů a zvítězili pouze v Kraji Vysočina, a právě v Jihočeském kraji. Ještě drtivější propad postihl komunisty, kteří ztratili 96 mandátů. Co se týče Libereckého kraje, zvítězilo hnutí Starostové pro Liberec, kteří zde mají jakožto regionální hnutí tradičně silnou podporu. Jediným krajem, kde zvítězila jiná tradiční politická strana, byl Zlínský kraj, kde zvítězili lidovci v čele s Jiřím Čunkem.

Právě zmiňovaní lidovci v těchto volbách ani nezískali ani neztratili a obhájili svých 42 krajských zastupitelů. Z přehledu dalších stran, které neobhájovaly žádný mandát, zaznamenali úspěch především Tomio Okamura a koalice SPD a SPO, kteří získali 24 mandátů a STAN a TOP 09, kteří kandidovali samostatně a získali po 24 a 12 zastupitelích.

Graf č. 4 – Souhrnné výsledky krajských voleb v ČR v roce 2016 (Zdroj: Volby.cz, Zpracování: Vlastní)

I přes jasnou výhru hnutí ANO v krajských volbách, došlo na několika místech k situacím, kdy vítězné hnutí putovalo do opozice v důsledku vytvoření koaliční spolupráce ostatních stran v zastupitelstvu bez participace hnutí ANO. Tento scénář se uskutečnil v Plzeňském, Pardubickém, Královéhradeckém a Ústeckém kraji. V roce 2017 se do tohoto výčtu přidal právě zmiňovaný Jihočeský kraj, kdy po rozpadu původní koalice, skončilo hnutí ANO v opozici s komunisty a ODS. V ostatních krajích, kde ANO nezmítěžilo, usedlo v krajské koalici (Vysočina, Liberecký kraj, Zlínský kraj).

Krajské volby v roce 2016 byly poznamenány několika důležitými faktory. Standardním faktorem, který determinuje povahu téměř každých krajských voleb v ČR, je nízká volební účast. Tomáš Lebeda uvádí, že jedním z důvodů, proč tomu tak bylo i tentokrát, je charakter všech dosavadních krajských voleb do roku 2016, které se však vyznačovaly vyhrocenou kampaní mezi vládními stranami a opozicí, která vždy vznikla na celostátní úrovni a přesunula se na úroveň krajskou. Ve volbách v roce 2016 však došlo k situaci, že místo pomyslného referenda o dosavadní centrální vládě, mezi sebou soupeřily strany vládní koalice. V České republice se do voleb v roce 2016 tato pomyslná referenda projevovala v poklesu preferencí vládních stran a růstu stran opoziční (viz kapitola Aplikace teorie voleb druhého řádu). Dalším z důležitých důvodů je ten, že velké množství českých voličů krajská samospráva buď vůbec nezajímá, nebo neví, k čemu tento systém přesně slouží. To je

především důsledkem právě zmiňovaných kampaní, které v dřívějších volbách vnesly na krajskou úroveň vyostřená celostátní politická témata a v tomto duchu došlo k potlačení a minimalizaci témat a problémů, které úzce souvisí s krajem, jeho správou nebo jeho obyvateli. I přesto došlo ke změnám preferencí v rámci volebního chování. Jak uvádí Agentura Median, k podpoře konkrétní politické strany vedl voliče především její program a počínání strany na celostátní úrovni. Program byl primární hlavně u voličů ČSSD a hnutí STAN (okolo 61 %). Naopak daleko menší váhu (méně než polovina dotázaných) programu přikládali voliči TOP 09, lidovců a hlavně hnutí ANO. Zmiňovaná TOP 09 také ztratila až 21 % voličů, a to z důvodu přesunu části voličské základny k hnutí STAN a lokálním politickým subjektům. Kromě toho za touto skutečností stála i vlašná kampaň TOP 09, která její voliče nestimulovala natolik, aby k volbám přišli. Dále je nutné upozornit na až 10% odliv voličů sociální demokracie směrem k ANO, kterému naopak odešla až pětina voličské základny k STAN a Občanské demokratické straně. Na základě tohoto odlivu je jasné, že ANO opouštěli hlavně pravicoví voliči z toho důvodu, že ANO neprovádí ryze pravicovou politiku. Tato ztráta byla naopak kompenzována právě přílivem voličů levicových od ČSSD, ale i KSČM. Ačkoliv tyto volby nesplňovaly charakter referenda o aktuální vládě, voliči převážně opozičních a neparlamentních stran jako SPD nebo SPO uváděly jako přání dopad na celostátní úroveň v podobě změn uvnitř vládní koalice (27%) či dokonce demisi vlády (17%) a posílení postavení pozice (17 %). Voliči hnutí ANO si jako dopady na celostátní úroveň přáli posílení pozice hnutí ANO ve vládě z 16 % dotázaných. Naopak posílení pozic ČSSD ve vládě zmínilo jen 10 % oslovených respondentů (Agentura Media 2016)

Daniel Šárovec taktéž uvádí, že krajské volby v roce 2016 nebyly nebyly specifické pouze svým konáním ve druhé polovině funkčního období vlády, a kterým byl narušen standardní volební cyklus, ale i tradiční absencí ideového střetu pravice x levice. Volby se kromě neexistence tradičního střetu politických ideologických proudů nesly ve znamení volebního úspěchu nových subjektů primárně v podobě vládního hnutí ANO, které dokázalo porazit nikoliv pouze opoziční soupeře, ale i koaliční partnery z vládní koalice na centrální úrovni. Hnutí ANO, které již od parlamentních předčasných voleb v roce 2013 přišlo s možností volit „jinou“ alternativu a vsadilo na protestní apel své kampaně, využilo převzetí obecných témat volební kampaně z roku 2013 a dokázalo prolomit znaky volebního cyklu a odvrátit tradiční negativní dopady stranické participace na vládě. Naopak byla jeho pozice ještě více posílena, což dokládají výsledky voleb souhrnně za celou ČR i jednotlivé kraje. Výsledky voleb a jednoduchá matematika naznačuje, že zisky hnutí ANO jsou velkou zásluhou voličů levice, kdy jak ČSSD, tak i KSČM oslabily. Další nový subjekt – SPD Tomia

Okamury, který po rozkolu v Úsvitu přímé demokracie kandidoval v koalici s prozemanovskou SPO, se sice taktéž prosadil v podobě 30 zastupitelů dohromady s SPO), nicméně jak Šárovec uvádí, krajské volby v roce 2016 byla pro nové politické subjekty spíše generální zkouška pro nadcházející parlamentní volby v roce 2017, ve kterých následně hnutí ANO skončilo na prvním místě (Šárovec 2017).

4.5 Aplikace teorie voleb druhého řádu

V rámci teorie voleb druhého řádu, tak jak byla interpretována ve druhé polovině 20. století Karlheinzem Reifem a Hermannem Schmittem, jsou zkoumány a komparovány jednotlivé aspekty, které jsou pro volby druhého řádu signifikantní. Jedná se o volební účast, množství neplatných hlasů a podpora vládních (parlamentních) stran ve světle teorie volebního cyklu volebního.

Volební účast je primárním indikátorem zájmu o věci veřejné ze strany občanů (voličů). Její úroveň je kromě aktuálního politického klimatu v daném státě ovlivněna řadou dalších faktorů. Mezi tyto faktory bychom mohli zařadit například ekonomickou situaci daného státu, míru blahobytu a celkovou životní úroveň, míru bezpečnosti nebo zájem respektive nezájem o volby, které nejsou dle teorie voleb druhého řádu v dané zemi primární.

Volby	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013	2016	2017
...do PS	76,41 %	74,03 %	-	58%	-	64,67 %	-	62,60 %	-	59,48 %	-	60,84 %
...do ZK	-	-	33,64 %	-	29,62 %	-	40,30 %	-	36,89 %	-	34,57 %	-

Tabulka 15 - Přehled a komparace volebních účastí ve volbách do poslanecké sněmovny (PS) a zastupitelstev krajů (ZK), (Zdroj: volby.cz, Zpracování: vlastní)

Jak z tabulky č. 15 vyplývá, v komparaci s volební účastí během parlamentních voleb jsou krajské volby z hlediska volební účasti jen lehce nad polovinou účasti sněmovních voleb. Nejvyšší volební účast byla zaznamenána v roce 2008, kdy volební účast jen o 3 desetiny procenta přesáhla 40 % oprávněných voličů v ČR. Celkově všechny termíny konání krajských voleb zaznamenaly volební účast v rozmezí 29 – 40 % (zaokrouhleno na celá procenta). V porovnání s volbami do Poslanecké sněmovny, kdy nejvyšší volební účast dosáhla bezmála 77 %, je jasné, kterým volbám voliči přisuzují větší důležitost. Sněmovní volby dle statistických údajů provází průměrná volební účast 65,14 % oprávněných voličů, zatímco krajské volby pouze 35 %. V rámci tohoto srovnání je nutné počítat s faktem, že krajské volby

se oproti sněmovním konaly pouze pětkrát, zatímco volby do poslanecké sněmovny proběhly již sedmkrát a průměrná volební účast může být zkreslena výsledky z 90. let, kdy ke sněmovním volbám přišlo přes 70 % voličů. Tento fakt však nemění nic na skutečnosti, že účast voličů v krajských volbách nikdy nepřesáhla 50 % a má vždy spíše klesavou tendenci.

V rámci zkoumání míry volební účasti a celkového zájmu voličů o krajskou politiku je dobré zohlednit, na jaké úrovni se pohybují znalosti a všeobecný přehled ve zmiňované problematice. Na základě výzkumu předvolebního veřejného mínění v roce 2016 bylo zjištěno několik následujících skutečností. Pouze 13 % dotázaných respondentů bylo schopno správně uvést strany a hnutí, které se podílejí na koaliční vládě daného kraje. Třetina respondentů (33%) dokázala vyjmenovat strany pouze částečně s chybami a 54 % dotázaných neznalo aktuální koalici vůbec. V další oblasti byl výzkum zaměřen na znalosti kompetencí a činností krajských orgánů, kdy pouze 5% respondentů bylo komplexně informovaných o této problematice. Přes 51 % se v pravomoci krajských orgánů orientovala jen částečně a 43 % nevědělo téměř nic. Z těchto výsledků lze jasně dovodit, že nízká volební účast v krajských volbách není determinovaná pouze důsledkem nezájmu voličů jako takového, ale i neznalostí krajského politického zřízení. Kromě těchto skutečností bylo dále zjištěno, že kromě nezájmu o politiku a nesrozumitelnost krajských pravomocí, je důvod i takový, že voliči dle svých slov nemají koho volit. Z výzkumu Agentury Median také vyplynulo, že k volbám se v době realizace průzkumu nechystalo 65,5 % oprávněných voličů. V tomto ohledu předvolební průzkumy byly poměrně přesné. Voliči, kteří se k volbám chystali, byli osloveni s otázkou, jaké faktory ovlivňují jejich rozhodnutí v rámci volebního výběru a jak velmi jsou pro ně tyto oblasti důležité. Konkrétní program dané strany je důležitý pro 50 % dotázaných a považují ho za prioritní, 36 % ho pak zohledňuje, ale uvádí i další důvody a pro 13% voličů nemá program velkou váhu. Pro téměř 48% voličů je nadále důležitá celostátní činnost a kroky, které jimi zvolená strana podniká. 35 % voličů pak tyto kroky zohledňuje a pro 18 % je tato oblast nepodstatná. Další oblastí byl vliv konkrétních osobností na kandidátní listině. Až 84 % dotázaných (44 % velmi důležité, 40 % středně důležité) považuje konkrétní osobnosti na kandidátce dané strany za důležitý faktor při svém rozhodování. Pouze 16 % nepovažuje konkrétní osobnosti na čele kandidátky za důležité. Čtvrtou oblastí, která byla mapována, byl vliv veřejně známých kauz, které mohly potenciálně ovlivnit voličské chování. V tomto případě se jednalo především o kauzu Čapího hnízda a předsedy ANO Babiše, která byla v té době intenzivně probírána v médiích. Zajímavé je, že pouze 30 % respondentů, což je méně než 1 třetina, byla ovlivněna při své volbě tehdejšími aférami. 38 % respondentů sice kauzy

zohledňuje, ale nejsou pro ně v rámci rozhodování stěžejní a pouze 32 % respondentů aktuální kauzy při svém rozhodování nijak nevadí (Agentura Median 2016).

V souvislosti s volební účastí jde i ruku v ruce komparace podílů neplatných hlasů, kterých bývá v rámci druhořadých voleb co do počtu více než u voleb prvního řádu.

	Volby do poslanecké sněmovny	Krajské volby	Rok
1996	99,39%	x	x
1998	99,58%	x	x
2002	99,56%	97,61%	2000
2006	99,64%	98,03%	2004
2010	99,37%	97,75%	2008
2013	99,26%	95,65%	2012
2017	99,40%	98,31%	2016

Tabulka 16 - Přehled procentuálního podílů platných hlasů v rámci voleb do PS a do ZK (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

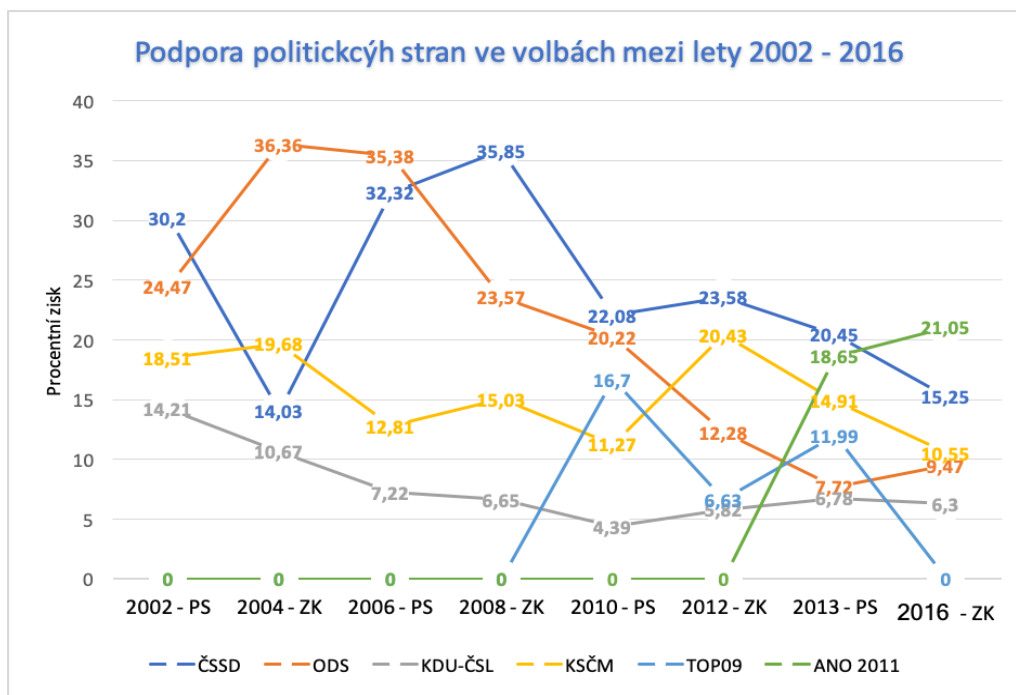
Výše uvedená tabulka uvádí procentuální přehled počtu neplatných odevzdaných voličských hlasů při volbách do poslanecké sněmovny a volbách do zastupitelstev krajů. Na první pohled je vcelku jednoznačné, že procento neplatných hlasů ve volbách do poslanecké sněmovny nepřekročilo nikdy více než procento a standardní počet neplatných hlasů se pohybuje průměrně 0,45 % - tedy méně než půl procenta. Na druhé straně počet neplatných hlasů je ve srovnání se sněmovními volbami vyšší. Průměrný počet platných hlasů a hlasů neplatných je 97,47 % ku 2,53 % hlasům. Tento počet je tedy téměř šestkrát vyšší než v případě počtu neplatných hlasů ve sněmovních volbách. Tento jev se dá shrnout tak, že krajské volby v tomto ohledu konceptuálně zapadají do teorie druhořadých voleb z hlediska procentuálně vyššího podílu neplatných odevzdaných hlasů.

Další rovinou, která je z hlediska druhořadých voleb zkoumána, je rovina podpory vládních stran v kontextu teorie volebního cyklu. Volby do zastupitelstev krajů se od roku 2000 standardně konaly dva roky po volbách do poslanecké sněmovny v polovině jejího funkčního období, které je dle klasifikace volebního cyklu označováno jako mid-term neboli střední období. Volby se tak konaly cca. 24 měsíců od konání FEO. Tato periodicitu platila až do roku 2012, kdy takto proběhly poslední krajské volby dle tohoto scénáře. V kontextu událostí roku 2013, následného pádu Nečasovy vlády a konání předčasných voleb v roce 2013 místo řádných voleb v roce 2014, byl tento cyklus narušen a posunut o rok. Krajské volby se tak nekonalý v polovině funkčního mid-term období, ale až téměř po 36 měsících tedy na sklonku mid-term období a last-term neboli pozdního období, kdy dochází ke stabilizaci a

růstu volebních preferencí vládních stran 12 měsíců před následnými sněmovními volbami. Následný přehled uvádí porovnání voličské podpory stran, které se podílely na vládě mezi lety 2000 – 2016 a porovnání jejich volebních preferencí v krajských volbách. Z tohoto přehledu jsou záměrně vypuštěny úřednické kabinetů Jana Fischera a Jiřího Rusnoka, které nejsou pro toto porovnání relevantní.

Během trvání sociálnědemokratické vlády Vladimíra Špidly od roku 2002 je dobré pozorovat, jakým způsobem klesala podpora ČSSD v průběhu volebního cyklu. Vláda, ve které se vystřídali jako premiéři ještě Stanislav Gross v roce 2004 a následně v roce 2005 Jiří Paroubek, spadla v polovině svého mandátu z hlediska preferencí v krajských volbách na 14,03 % tedy více než polovinu z původních 30,2 % v roce 2002. Naopak v roce 2006, kdy se volební cyklus blížil ke konci a nastalo last-term období, dokázal Jiří Paroubek vytáhnout volební preference socialistů na historický nejvyšších 32,32 % volební podpory občanů ve sněmovních volbách po roce 1989, což bylo více než původních 30,2 % ve volbách v roce 2002. Tento úspěch lze přičíst kromě urputnosti Jiřího Paroubka také fakt, že ČSSD v kampani vsadila na ostře levicová témata, od kterých pak následně začala upouštět, nebo je přestala prosazovat takovým agresivním a důrazným způsobem. Podpora KDU-ČSL, která kandidovala ve volbách do PS v roce 2002 v koalici US-DEU, klesla v následných volbách do krajských zastupitelstev na 10,67 %. Naopak preference a výsledky největšího rivala pravicové ODS vzrostly v polovině funkčního období středolevé Špidlovy vlády z 24,47 % na 36,36 %. I přes dobrý volební výsledek však ČSSD skončila v roce 2006 v opozičních lavicích a koaliční středopravou vládu sestavila ODS s KDU-ČSL a zelenými. Podpora ČSSD se v polovině funkčního období Topolánkových vláda dostala z hlediska volebního výsledku v krajských volbách v roce 2008 na 35,85 %, což bylo zatím její nejvyšší volební vítězství, po kterém se celá republika z hlediska krajské samosprávy zahalila do „oranžova“ a socialisté určovali politický směr na všech třinácti hejtmanství. Na druhou stranu Podpora Občanské demokratické strany klesla z 35,38 % v parlamentních volbách na 23,57 %, tedy propad téměř 12 %. Podpora KDU-ČSL konstantně klesala od roku 2002, až nakonec vyústila v situaci, kdy lidovci získali v parlamentních volbách v roce 2010 pouze 4,39 % hlasů, nepřekročili hranici pěti procentní volební klauzule a vzali si na jedno volební období oddechový čas. Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2010 se na scéně objevil další politický hráč – TOP 09. Strana vznikla dle svého názvu o rok dříve a byla založena částí lidoveckých politiků v čele s Miroslavem Kalouskem. Strana získala při své parlamentní premiéře 16,70 % a i přes volební vítězství ČSSD, která obdržela 22,08 % a skončila na prvním místě, usedla TOP 09

v pravicové vládě Petra Nečase společně s ODS a Věci Veřejnými – projektem, který díky vnitřní nestabilitě a osobě podnikatele Víta Bárty participoval na českém politickém životě pouze jedno volební období, na jehož konci došlo uvnitř strany k rozkolu a rozštěpení na další politický subjekt LIDEM. Z hlediska volebních výsledků lze sledovat, že vládní strany opět v krajských volbách v roce 2012 ztrácely. ODS spadla z parlamentních 20,22 % na 12,28 %, což činilo propad o 8 % voličských preferencí. TOP 09, která nastartovala své politické angažmá s 16,7 %, utrpěla pád o více než 10 % voličské podpory. Věci Veřejné v krajských volbách v roce 2012 sice kandidovaly, ale nezískaly jediný zastupitelský mandát. Naopak opoziční strany zaznamenaly preferenční vzestup – ČSSD o 1,5 % a KSČM dokonce o 9,2 %. V krajských volbách v roce 2012 získala i KDU-ČSL, která stále vyčkávala svůj čas návratu do poslaneckých lavic. Krajské volby tak vyhrála levice, kdy kromě Liberce (SLK) a Plzně (ODS), získala KSČM Ústecký a Karlovarský kraj a v ostatních krajích pozice obájila sociální demokracie. Předčasné volby přinesly zásadní změny na českém politickém kolbišti. Kromě skutečnosti, kdy se po necelém volebním období do poslanecké sněmovny vrátili lidovečtí poslanci, vstoupil do hry Andrej Babiš se svým hnutím ANO 2011 a jeho preference ze dne na den byly přetaveny do téměř raketového startu v podobě 18,65 %. Sociální demokraté, kteří své předvolební preference odhadovali okolo 30 % hlasů, nakonec získali pouze 20,45 %. Na historické preferenční dno klesla i ODS, která získala 7,72 %. Od roku 2004 (36,36 %) její preference kontinuálně klesaly právě až na výše zmiňovanou hranici. Tento propad, který činil rozdíl 28,64 %, se začal pomalu zlepšovat v rámci krajských voleb v roce 2016, kdy ODS obdržela 9,47 % hlasů. Je nutné podotknout, že mezi volbami do poslanecké sněmovny a krajskými volbami o tři roky později vzrostly preference jen ODS (1,3 %) a ANO 2011 (o 2,5 %). Ostatní strany ztrácely – komunisté, sociální demokraté i lidovci ve volebních výsledcích v krajských volbách oproti parlamentním oslabili. TOP 09, která v roce 2013 získala 11,99 % voličských hlasů, v krajských volbách v roce 2013 samostatně nekandidovala a voleb se účastnila pouze v podobě předvolebních koalic. Následující graf shrnuje podporu hlavních politických stran, které byly zastoupeny v parlamentu od roku 2002 do krajských voleb, které se konaly v roce 2016.

Graf č. 5 (Objekt 17) - Procentuální podpora (výsledky) politických stran při volbách do PS a ZK (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

Na základě teorie voleb druhého řádu lze říci, že hypotéza, kdy vládní strany v „ověřovacích“ volbách v polovině svého funkčního období oslabují, je aplikovatelná na české politické prostředí, kdy se po roce 2000 začalo volit do krajských samospráv. Preference stran klesaly/rostly v závislosti na vládním či opozičním angažmá. Určitá stabilita lze spatřovat v preferencích komunistů, kteří se oficiálně na centrální úrovni na vládě nepodílí a jejich preferenční výkyvy nastaly pouze v roce 2012 v důsledku nepopulárních kroků pravicové vlády a v roce 2013, kdy do hry vstoupilo hnutí ANO, které převzalo množství voličů jak z pravicového, tak i levicového ideologického spektra. Jisté otřesy v této teorii nastaly v roce 2013 důsledkem vládních kauz a vstupu právě nových subjektů do hlavní politické arény v ČR.

4.6 Aplikace teorie koalic na krajské úrovni v Jihočeském kraji

Tato kapitola je zaměřena na tvorbu krajských exekutivních koalic v prostředí Jihočeského kraje. V první části kapitoly je nastíněna geneze koaliční spolupráce od roku 2002 do roku 2016, tak jak byly utvořeny. V druhé části je analyzována poslední krajská exekutiva, která vznikla v roce 2016.

V Jihočeském krajském zastupitelstvu zasedá na základě poměrného počtu obyvatel 55 krajských zastupitelů. Jak Otto Eibl uvádí, při formování koaliční spolupráce je nutné zohlednit podmínku, která je v rámci krajského politického systému daná zákonem č. 129/2000 sb. a týká se hlasování v zastupitelstvu. Zatímco v parlamentním prostředí je možné

snížit volební kvórum pro přijetí překládaných zákonů odchodem zastupitelů z hlasovacího sálu, v rámci krajských zastupitelstev je hlasovací kvórum pevně stanovené a vyžaduje nadpoloviční většinu všech zastupitelů a nikoliv pouze přítomných. Tuto premisu je nutné brát na zřetel při formování koaliční spolupráce (Eibl 2009: 133).

Volby v roce 2000

První krajské volby proběhly v roce 2000 a vítězství slavila v Jihočeském kraji ODS, která získala 29,09 % hlasů. Na druhé příčce se umístila tehdejší Čtyřkoalice (4K) s 23,64 %. Třetí skončili komunisté s 21,82 % hlasy, pátí sociální demokraté s 14,55 % a na posledním místě skončilo Sdružení nezávislých kandidátů s 10,91 % hlasů. Rozložení mandátů v zastupitelstvu bylo následující.

2000	Krajní levice	Levice	Střed		Pravice
Strana	KSČM	ČSSD	SNK	4K	ODS
Procentní zisk	21,82%	14,55%	10,91%	23,64%	29,09%
Počet mandátů	12	8	6	13	16
Koaliční spolupráce			ODS+ČSSD+SNK+4K		43 mandátů
Opozice			KSČM		12 mandátů

Tabulka 18 - Výsledky krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2000 – přehled mandátů, vytvoření koaliční spolupráce a opozice (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

Na základě volebních výsledků byla sestavena koaliční spolupráce čtyř subjektů s vyloučením komunistů na exekutivní moci. Byla sestavena široká koalice (SMC, surplus majority coalition), která i přes ideologickou vzdálenost levice a pravice měla pohodlnou většinu 43 hlasů v krajském zastupitelstvu. Tato spolupráce vydržela až do dalších krajských voleb v roce 2004.

Volby v roce 2004

V rámci krajských voleb v roce 2004 nedošlo z hlediska obměny stran k markantním změnám. Rozpadlá čtyřkoalice byla pouze nahrazena KDU-ČSL, která ovšem kandidovala samostatně, což se odrazilo na jejím volebním výsledku a získala pouze 6 mandátů a 10,91 % hlasů. Volby drtivě vyhrála ODS s téměř 50 % všech hlasů (49,09 %) a zajistila si tak 27 mandátů. Komunisté dosáhli stejného výsledku jako při předchozích volbách, sociální demokracie si pohoršila o jeden mandát a SNK přišlo o polovinu svých zastupitelů, kdy získalo pouze tři zastupitele.

2004	Krajní levice	Levice	Střed		Pravice
Strana	KSČM	ČSSD	SNK	KDU-ČSL	ODS
Procentní zisk	21,82%	12,73%	5,45%	10,91%	49,09%
Počet mandátů	12	7	3	6	27
Koaliční spolupráce			ODS + KDU-ČSL		33 mandátů
Opozice			KSČM+ČSSD+SNK		22 mandátů

Tabulka 19 - Výsledky krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2004 – přehled mandátů, vytvoření koaliční spolupráce a opozice (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

Po analýze výsledků voleb v roce 2004 bylo jasné drtivé vítězství pravice. Nejsilnější ODS oproti minulému volebnímu období vsadila na minimální vítěznou koalici (MCWC) s KDU-ČSL, se kterou měla většinu 33 hlasů a která byla navíc ideologicky propojená. Další alternativou byla spolupráce se SNK, se kterou ODS mohla vytvořit koalici o síle 30 mandátů. V obou případech by se jednalo o tentýž typ koalice, přičemž ODS dala přednost větší stabilitě co do počtu mandátů a také ideologické blízkosti. V tomto případě skončila levice a SNK v opozici a do následujících voleb vládla středopravicová koalice ODS a KDU-ČSL.

Volby v roce 2008

V následujících volbách, které se konaly v roce 2008, již neuspělo SNK a do zastupitelstva se tak proboujaly pouze 4 politické strany. V těchto volbách v celé zemi vyhrála sociální demokracie a jinak tomu nebylo ani v Jihočeském kraji. Volební výsledky, které jsou uvedeny v následující tabulce, dávaly naději vzniku čistě levicové nebo středolevé koaliční spolupráce.

2008	Krajní levice	Levice	Střed	Pravice	
Strana	KSČM	ČSSD	KDU-ČSL	ODS	
Procentní zisk	18,18%	40,00%	7,27%	34,55%	
Počet mandátů	10	22	4	19	
Koaliční spolupráce			ODS+ČSSD		41
Opozice			KSČM+KDU-ČSL		14

Tabulka 20 - Výsledky krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2008 – přehled mandátů, vytvoření koaliční spolupráce a opozice (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

Výsledek koaličních jednání se však ubíral jiným směrem, kdy připadla v úvahu koalice ČSSD, KSČM a KDU-ČSL o síle 36 mandátů. Spolupráci s komunisty však odmítali z ideologického hlediska lidovci. Další variantou byla minimální vítězná ideologicky propojená koalice (MCWC) sociálních demokratů s komunisty. Ačkoliv se na koaliční spolupráci na úrovni krajské samosprávy neuplatňuje Bohumínské usnesení o nespolupráci

s komunisty, byla by tato spolupráce do jisté míry riskem, který by mohl mít negativní dopady na voličské preference ČSSD. Varianta spolupráce pouze s KDU-ČSL nebyl vzhledem k nedostatku hlasů a podmínkám krajského politického systému možná. Jednání vyústila v uzavření minimální vítězné koalice mezi ČSSD a ODS, která byla však dle klasifikace S. Balíka ideologicky nepropojená. Tato skutečnost jasně demonstruje fakt, že ideologické kritérium je na krajské úrovni do jisté míry upozaděno a na rozdíl od celostátní koaliční spolupráce můžeme nalézt pragmatické a racionální tendence, kterými lze snadněji dosáhnout podílu na exekutivě. Hejtmanem se také poprvé stal pedagog Jiří Zimola za ČSSD.

Volby v roce 2012

V řadě čtvrté volby do zastupitelstev krajů se konaly v roce 2012. Volby vyhrála celkově ČSSD, která tak obhájila své volební vítězství z roku 2008. V Jihočeském kraji se do krajského zastupitelstva dostalo šest politických subjektů. Kromě ustálených politických stran, které na jihu Čech standardně získávaly zastupitelské mandáty, se objevili se na scéně Jihočeši 2012 a TOP 09 s podporou starostu pro JČK. Tyto dva nové subjekty uzavřely s KDU-ČSL předvolební dohodu o společném povolebním postupu. Jednání pomyslného trojspolku s vítěznou ČSSD však selhala a nabízela se možnost středolevé spolupráce ČSSD, KDU-ČSL a Jihočechy 2012, kterou však sociální demokraté zavrhnuli z důvodu nevýhodného rozdělení křesel v krajské radě. Koaliční jednání vyústila v uzavření ideově propojené minimální vítězné koalice ČSSD a KSČM o síle 31 mandátů v krajském zastupitelstvu Zimola byl potvrzen na postu hejtmána a socialisté získali 8 z 11 postů v krajské radě, komunisté pak získali tři radní (Havlík, Hoskovec 2009).

2012	Krajní levice	Levice	Střed		Pravice	
Strana	KSČM	ČSSD	KDU-ČSL	Jihočeši 2012	TOP 09 + Starostové	ODS
Procentní zisk	23,64%	32,73%	7,27%	16,36%	5,45%	34,55%
Počet mandátů	13	18	4	9	3	8
Koaliční spolupráce			ČSSD + KSČM			31
Opozice			KDU-ČSL + Jihočeši 2012 + TOP 09 + ODS			24

Tabulka 21 - Výsledky krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2012 – přehled mandátů, vytvoření koaliční spolupráce a opozice (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

Volby v roce 2016

Doposud poslední volby do zastupitelstev krajů proběhly na podzim roku 2016. Bylo jasné, že vzhledem ke změnám politického klimatu v ČR, se prosadí nové politické subjekty, které na scénu vstoupily po předčasných parlamentních volbách v roce 2013. Jednalo se

především o hnutí ANO 2011 a koalice Svoboda a přímá demokracie Tomia Okamury (SPD) a Strana práv občanů (SPO). V rámci Jihočeského zastupitelstva se neprosadil ani jeden ze zmiňovaných subjektů. Následující tabulka znázorňuje rozložení sil v krajském zastupitelstvu Jihočeského kraje.

2016	Krajní levice	Levice	Střed			Pravice	
Strana	KSČM	ČSSD	KDU-ČSL	Jihočeš i 2012	ANO 2011	PRO JIŽNÍ ČECHY - Starostové, HOPB a TOP 09	ODS
Procentní zisk	12,73%	27,27 %	7,27%	7,27%	21,82%	9,09%	14,55 %
Počet mandátů	7	15	4	4	12	5	8
Koaliční spolupráce			ANO+ČSSD+Jihočeši 2012 (ČSSD+KDU-ČSL+Jihočeši 2012+PRO JIŽNÍ ČECHY)				31 (28)
Opozice			KSČM + KDU-ČSL + PRO JIŽNÍ ČECHY + ODS (KSČM+ANO+ODS)				24 (27)

Tabulka 22 - Výsledky krajských voleb v Jihočeském kraji v roce 2016 – přehled mandátů, vytvoření koaliční spolupráce a opozice (zdroj: volby.cz, zpracování: vlastní)

Koaliční spolupráci uzavřela vítězná ČSSD s hnutím ANO, kteří dohromady ovšem disponovaly pouze 27 mandáty v zastupitelstvu a bylo jasné, že bude muset být do koalice zapojen další politický subjekt. V úvahu připadala spolupráce s KDU-ČSL, kterou však odmítlo hnutí ANO a po zkušenostech z celostátní koalice jej označovalo za nespolehlivého koaličního partnera. Koalici nakonec doplnilo hnutí Jihočeši 2012 a vznikla tak minimální vítězná ideově propojená středolevá koaliční spolupráce zmiňovaných tří subjektů, která disponovala silou 31 zastupitelských mandátů. Hejtmanem se stal již potřetí v řadě sociální demokrat Jiří Zimola. Koaliční spolupráce však nevydržela ani rok, kdy hnutí ANO vypovědělo koaliční spolupráci. Nová koalice byla uzavřena mezi ČSSD, KDU-ČSL, Jihočechy 2012 a hnutím PRO JIŽNÍ ČECHY. Koalici lze označit jako minimálně vítěznou, avšak otázkou zůstává její ideologický charakter. Nabízí se klasifikace ideově propojené středolevé koalice, vzhledem však k přítomnosti TOP 09 a Starostů v rámci hnutí PRO JIŽNÍ ČECHY, je lepší koalici klasifikovat jako minimálně vítěznou avšak ideově nepropojenou.

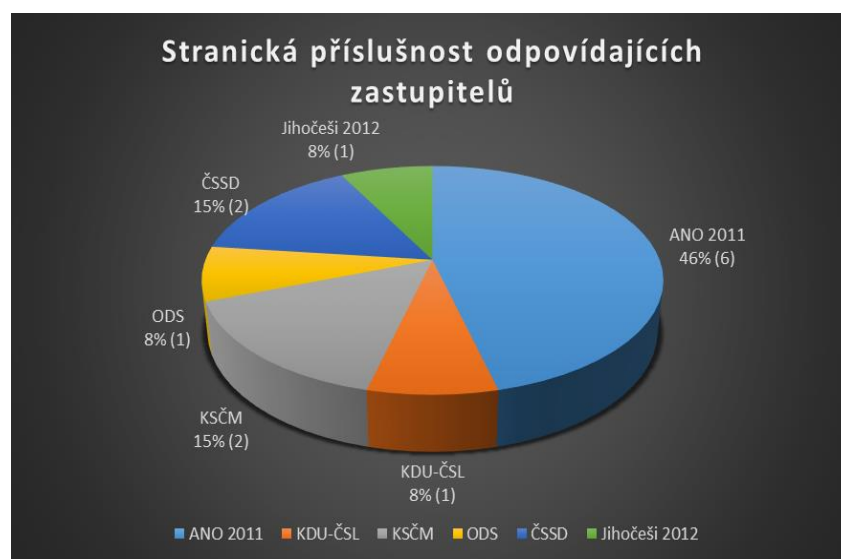
Z analyzovaných výsledků vyplynulo, že koalice, které jsou tvořeny v rámci jihočeského zastupitelstva, mají ve většině případů charakter minimální vítězné koalice a do exekutivy nebývá přibírán další subjekt za účelem vytvoření nadměrné koalice. To má své praktické důvody z hlediska dosahování politického konsenzu udržení stability. Koalice bývají většinou ideově propojené formou středopravé nebo středolevé koalice. Na druhou stranu v průběhu krajského zřízení bylo možné narazit na koaliční spolupráci dvou ideových

politických protipólů – ČSSD a ODS. Tato varianta koaliční vlády s sebou nesla především relativní stabilitu z hlediska počtu hlasů v zastupitelstvu a pragmatický racionální krok zmiňovaných aktérů, pomocí kterého jim bylo umožněno podílet se na krajské exekutivě. Je tedy jasné, že ideologické zaměření na krajské úrovni sice hraje v určitých případech svou roli (nespolupráce a vyloučení KSČM), nemá však natolik dogmatický charakter, s jakým se můžeme setkat na celostátní úrovni v rámci sestavování koaličních vlád. Současná krajská koalice a její činnost je dle průzkumu hodnocena kladně především stranami, které jsou její součástí – ČSSD, KDU-ČSL nebo Jihočeši 2012. Naopak oblíbenost u opozičních stran je daleko nižší a například hnutí ANO je velmi kritickou opozicí.

Na základě realizovaného dotazování prostřednictvím elektronické komunikace s krajskými zastupiteli bylo zjištěno, že koalice bývá sestavována na základě vzájemné dohody a vyjednávání napříč zastupitelstvem, ve kterém figuruje primárně dosažení matematické většiny a průnik programových priorit jednotlivých stran, které jsou následně promítnuty do koaličního programového prohlášení. Kromě těchto základních faktorů zastupitelé zmínili i vzájemné sympatie po lidské stránce a hlavně konstruktivní dialog. Ideologické hledisko je v drtivém případě až na posledním místě. Tato skutečnost se promítá i do komunikace a hlasování v krajském zastupitelstvu, kdy se ideologicky hlasuje pouze v malém množství případů. Ve většině projednávaných bodů dojde ke shodě mezi koalicí a opozicí a dle dostupných informací na rozdíl od diskuze na centrální úrovni v PSP ČR se komunikace mezi vládou a opozicí nese v korektním a slušném duchu. Nicméně i zde existují problematické body, které jsou pro Jihočeský kraj specifické a na které mají jednotlivé subjekty rozdílné názory. Mezi tyto body patří například ty, které se týkají krajského rozpočtu a rozpočtových opatření a s tím spojené například i dotace a jejich nadměrné přerozdělování prostřednictvím dotačních programů. Některé strany by s finančními prostředky zacházely na jakékoliv účely a nehleděly by přitom na možnosti krajského rozpočtu (pokud by měly tu možnost). Další ze zásadních problematických bodů jsou personální otázky (volení funkcionáři ve správních a dozorčích radách) nebo postoj k letišti v Českých Budějovicích. Jako zlepšení v rámci krajské politiky by zastupitelé považovali větší informovanost, větší míru komunikace a propojenost řadových zastupitelů s koalicí, rozvoj a naplňování investic nebo více aktivit a rozvojových projektů. Z hlediska celokrajových problémů zmiňují zastupitelé především dostavbu dopravní infrastruktury v podobě dálnice D3, vzdělávání a školství nebo zdravotnictví a sociální otázky. V neposlední řadě by Jihočeskému kraji prospěl rozvoj cestovního ruchu, který by měl z hlediska celého území kraje vyvážený charakter a nesoústředil by se pouze do příhraničních oblastí kraje.

Získávání doplňujících informací pro zpracování praktické části diplomové práce probíhalo prostřednictvím elektronické mailové komunikace a následně pomocí elektronického online formuláře, s tím že bylo osloveno všech 55 členů krajského zastupitelstva v Jihočeském kraji. Míra návratnosti byla v tomto případě 13 responzí od 13 představitelů krajské politické scény. Dotazování probíhalo od 6. do 13. března 2019. Poznatky, které byly zjištěny, jsou zapracovány do těla diplomové práce. Zastupitelům byla předem zajištěna anonymita z hlediska identifikace a osobních údajů.

Následující graf tedy pouze znázorňuje zařazení jednotlivých zastupitelů, kteří byli ochotni na otázky odpovědět. Nejvíce aktivní byla opozice v podobě hnutí ANO. Spolu z komunisty tvořilo hnutí ANO a ODS 69 % všech odpovědí. Z členů aktuální koalice odpověděli pouze 4 zastupitelé (2 ČSSD, 1 Jihočeši, 1 KDU-ČSL). Opozice je v tomto ohledu daleko aktivnější a sdílnější, než současní členové politických subjektů, které se podílí na krajské koaliční vládě.

Graf č. 7 Stranická příslušnost odpovídajících zastupitelů v rámci dotazování (zdroj: Odpovědi zastupitelů, zpracování: vlastní)

5 Závěr

Diplomová práce se zabývala krajskými volbami a formováním exekutivních koalic v Jihočeském kraji s důrazem na současnou situaci, která nastala po krajských volbách v roce 2016. Kromě analýz, sběru dat a dotazování, byla aplikována politologická teoretická východiska zabývající se problematikou voleb druhého řádu, teorií koalic a stranických systémů.

Diplomová práce zabývala krajskými volbami v roce 2016 optikou teoretických přístupů Karlheinz Reifa a Hermanna Schmitta vycházejících z teorie voleb druhého řádu. Na základě analýz bylo prokázáno, že volby do krajských zastupitelstev v politickém systému ČR naplňují znaky a předpoklady druhořadých voleb. Jednou z hlavních příčin je nízká volební účast, která v komparaci s volební účastí prvořadých sněmovních voleb, kde se volební účast pohybuje průměrně 65,14 %, dosahuje v průměru pouze 35 %. V tomto ohledu je třeba zmínit, že příčiny v českém prostředí netkví pouze v obecném nezájmu o politiku a volby jako takové, ale i v problému neznalosti krajského politického zřízení a kompetencí orgánů samosprávy mezi voliči. Dalším faktorem, který jasně splnil předpoklad druhořadých voleb je procentuální počet neplatných hlasů, který je v porovnání s volbami prvního řádu vyšší téměř šestkrát a dosahuje řádově 2,5 % neplatných hlasů. Nedílnou součástí potvrzení teorie druhořadých voleb, byla proměna voličských preferencí vládních a opozičních stran v závislosti na teorii volebního cyklu. Na základě doložených volebních výsledků bylo potvrzeno, že podpora vládních stran na celostátní úrovni byla ve středním období volebního cyklu v rámci krajských voleb rapidně nižší než stran opozičních a opačně. Tento trend splňoval zmíněné předpoklady až do předčasných sněmovních voleb v roce 2013 a následných krajských voleb v roce 2016, kdy se na moci začaly podílet nové subjekty na politické scéně vymezující se proti tradičním politickým stranám.

Další oblastí, která byla zkoumána, byla oblast exekutivních koalic na úrovni krajské samosprávy. V rámci geneze politické situace na krajské úrovni v jižních Čechách byla z metodologického hlediska na jednotlivé povolební krajské exekutivy aplikována teorie koalic Stanislava Balíka, která ač byla vytvořena pro komunální úroveň vládnutí, je využívána i pro klasifikaci koalic na ostatních úrovních veřejné správy. Bylo prokázáno, že nejčastějším typem uzavíraných koaličních exekutiv je typ minimální vítězné koalice, kdy dochází ke spolupráce přesně tolik subjektů, aby bylo dosaženo nadpoloviční většiny mandátů v krajském zastupitelstvu. Tato typologie byla v roce 2016 potvrzena nejen v Jihočeském kraji, ale i v dalších krajích kromě Středočeského a Libereckého kraje, kde vznikly po

koaličním vyjednáváním koalice nadměrné, které jsou naopak definovány přítomností jednoho nadbytečného koaličního partnera, bez kterého by koalice nadále disponovala potřebnou většinou v zastupitelstvu. Další klasifikace koalic byla aplikována na principu ideologické vzdálenosti koaličních partnerů. Většina uzavřených krajských koalic byla uzavřena na bázi ideologické nepropojenosti a v rámci exekutivy spolupracují politické strany na rozdílném (a někdy i opačném) ideologickém půdorysu. Jako příklad lze uvést koalici ČSSD a ODS v Jihočeském kraji ve volebním období 2008 – 2012. Na druhou stranou v následujícím volebním období v letech 2012 – 2016 byla uzavřena čistě levicová koaliční spolupráce mezi ČSSD a KSČM. Vyjednávání exekutivních koalic na úrovni regionálních arén je tak často odrazem pragmatického a racionálního přístupu a politické matematiky s cílem obsazení co nejvíce radních postů než dogmatické ideologické hledisko. Z hlediska volebních programů se můžeme na krajské úrovni setkat s body, které bývají často převzaty z celostátní úrovně a interpretovány na krajské úrovni, avšak více se strany zaměřují na regionální problematiku, která je pro občany daného kraje bližší a hmatatelnější. Jde o specifická témata – v Jihočeském kraji například dostavba dálnice D3, dostavba jaderné elektrárny Temelín či Národní park Šumava. Témata jednotlivých stran se v rámci programů mnohdy překrývají a často mají identický cíl, byť se jejich cesty k dosažení optimálního stavu mohou odlišovat.

Na základě monitoringu a analýz volebního chování a výsledků od roku 2010 je zřetelné, že stranický systém, který v ČR existoval od 90. let, prochází v posledních deseti letech výraznou transformací z hlediska voličských preferencí a oslabení vlivu tradičních politických stran a v důsledku toho i značnou fragmentací politického spektra. Ačkoliv v ČR nikdy neexistoval z hlediska stranických systémů čistý bipartismus, určitá analogie v podobě hlavního ideologického střetu pravice – levice zde existovala v podobě ČSSD a ODS. Jak uvádí Michal Klíma, klientelismus, prorůstání korupce do veřejné správy a kauzy tradičních politických stran, měly za následek úpadek podpory těchto uskupení a v konečném důsledku i příklon k politickým subjektům nového a protestního typu. Tyto subjekty jsou diametrálně odlišné nejen svou hierarchií a strukturou, ale často i neukotveným ideologickým určením. Tyto strany často přicházejí z oblasti byznysu, mají manažerské vnitřní uspořádání a často stojí na osobě jednoho lídra či zakladatele. V tomto případě se jedná primárně o hnutí ANO, které se od začátku svého působení v politických kruzích v ČR podílí v relativně velké míře na vládě nejen na centrální úrovni, ale i v obecních a regionálních vládách. Na regionální úrovni je dobré neopomenout regionální hnutí, která jsou pro konkrétní kraje specifická. Tato uskupení se v některých krajích stala potenciálním koaličním partnerem nebo rovnou vůdčí silou, jak je tomu například v Libereckém kraji. V případě Jihočeského kraje se jedná

především o hnutí Jihočeši 2012 nebo hnutí Občané pro Budějovice (HOPB). Obě tato uskupení jsou aktuálně členy koaliční rady kraje vedle KDU-ČSL a ČSSD.

Dalším z hlavních zaměření diplomové práce spočívalo v analýze a zhodnocení politické situace v Jihočeském kraji. Z hlediska vývoje politického směřování kraje od prvních voleb v roce 2000 lze říci, Jihočeský kraj stejně jako celá ČR zaznamenal razantní změny z hlediska barevnosti krajských vlád od pravice po levici. Jižní Čechy byly do roku 2008 silnou enklávou pravice, která byla reprezentována ODS a Čtyřkoalicí (následně KDU-ČSL a SNK). Změny v politické orientaci nastaly po volbách v roce 2008, kdy se na vládě podílela ČSSD a ODS a kdy došlo k výraznému oslabení pravice. V následujícím volebním období již došlo k utvrzení čistě levicového tandemu ČSSD – KSČM, který vládl v kraji až do roku 2016. V kontextu zmiňovaných změn voličského chování došlo v roce 2016 k prosazení nových politických subjektů na krajské úrovni. Po zkušenostech z centrální úrovně vládnutí uzavřela vítězná ČSSD koaliční vládu s hnutím ANO a hnutím Jihočeši 2012. Byla vytvořena minimálně vítězná ideově propojená středo-levicová exekutivní koalice, která ovšem nevydržela ani jeden rok. V roce 2017 vypovědělo hnutí ANO koaliční spolupráci z důvodu neshody financování vedení krajských nemocnic a v neposlední řadě i z důvodu kauzy rekreačního domu hejtmána Zimoly na Lipně. Po rozpadu koalice byla po vyjednávání ustavena koalice nová ve složení ČSSD, KDU-ČSL, Hnutí pro Jižní Čechy a Jihočeši 2012, kdy menší strany daly přednost spolupráci se sociální demokracií pod vidinou lepšího prosazování vlastního politického programu. ANO tak skončilo vedle ODS a KSČM v opozici a hejtmán Zimola byl na postu hejtmána nahrazen Ivanou Stráskou za ČSSD.

Samotné sestavování a fungování koaliční vlády probíhá na principu matematické logiky pro dosažení většiny v krajském zastupitelstvu, průniku programových bodů politických stran a na základě konstruktivního dialogu a lidských sympatií. K ideovému hledisku jednotlivých politických stran je přihlíženo většinou až v poslední řadě. Na základě takového principu probíhá i jednání a komunikace v zastupitelstvu, kdy ideových hlasování je minimum a ve většině případů dochází k diskuzi a následnému konsenzu napříč politickým spektrem v zastupitelstvu.

Hlavními body, které figurují na programech politických stran v Jihočeském kraji, jsou především výstavba dopravní infrastruktury, rozvoj jaderné energetiky, odpadní hospodářství, životní prostředí, školství, zdravotnictví a sociální služby. V první zmiňované oblasti jde především na dostavbě dálnice D3 a napojení na Rakousko a jeho silniční síť. Kromě dálnice se strany shodují také ve výstavbě městských obchvatů velkých měst, což by odlehčilo nejen komunikacím nižší třídy, ale i životnímu prostředí a přispělo by i bezpečnosti

a plynulosti samotné dopravy. Z hlediska jaderné energetiky je většina stran pro dostavbu či rozšíření bloků jaderné elektrárny Temelín, kromě Zelených, kteří se však do krajského zastupitelstva v roce 2016 nedostali. Problém však nastává v bodě týkajícího se úložiště vyhořelého jaderného odpadu na území kraje. Zde se názory politických stran různí, některé připouští vznik úložiště na území kraje, s konečným rozhodnutím obce, na jejímž katastrálním území by se úložiště nacházelo, některé strany jsou však proti jakémukoliv výskytu jaderného odpadu na území kraje. Poslední hlavní oblastí je životní prostředí a NP Šumava. Tématem diskuze se stalo vytvoření samostatného zákona pro NP Šumava a projednání rozsahu bezzásahových zón v NP. Kromě toho se strany zaměřují i na další oblasti životního prostředí, jako je například ochrana vodohospodářství a vyčištění vodní nádrže Orlická a dalších vodních ploch za účelem dostatečné zásoby kvalitních vodních zdrojů. Aktuální problémy, které strany v Jihočeském kraji deklarují, jsou především doprava a školství a vzdělávání. V neposlední řadě je pro Jihočeský kraj stěžejní otázka cestovního ruchu, který je soustředěn primárně do příhraničních oblastí, přičemž kraji by více prospělo jeho rovnoměrné rozložení i do ostatních oblastí jižních Čech.

Krajské volby jsou stále coby druhořadé volby v ČR veřejností opomíjeny. Tento fenomén se stále potvrzuje na základě monitoringu nejen volební účasti, ale i zmapováním povědomí a znalostí občanů o kompetencích krajských orgánů a fungování krajské samosprávy jako takové. To má za následek i to, že krajský politický systém je občany vnímán jako samostatný celek, a nikoliv jako integrální část českého politického prostoru a veřejné správy. K odstranění či nápravě této skutečnosti by mohl vést větší důraz na vzdělávání mladých lidí ve školách z hlediska této problematiky, větší informovanost veřejnosti ze strany veřejnoprávních médií i určitá míra hlubší osvěty ze strany samotných politických stran, které většinou svou komunikaci s voliči zúží na předvolební rétoriku mnohdy jen s obecnými tématy.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Odborná literatura a elektronické zdroje

- Agentura Median - *Předvolební výzkum motivací a struktury voličů*. 2016. [Online] [vyšlo 11. 10. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2016/10/MEDIAN_Krajske_volby2016_Motivace_a_struktura_volicu_v21.pdf>.
- BALÍK, Stanislav, Jakub Kyloušek. 2005. *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. ISBN 80-210-3880-2
- BALÍK, Stanislav. 2006. „Typologie exekutivních koalic v Českém prostředí.“ Pp. 53-67 in Ladislav Cabada. *Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu*. Plzeň: Vydavatelství Aleš Čeněk.
- BALÍK, Stanislav. 2013. *Krajské volby 2012*. Brno: Masarykova univerzita.
- CABADA, Lukáš, Michal Kubát. 2007. *Úvod do studia politické vědy*.
- Centrum pro regionální rozvoj České republiky. 2019. *Interreg V-A Rakousko - Česká republika*. [Online].[cit. 10.2.2019]. Dostupné z: <<http://www.crr.cz/cs/eus/obdobi-2014-2020/interreg-v-a-rakousko-ceska-republika/>>.
- Centrum pro regionální rozvoj České republiky. 2019. *Program přeshraniční spolupráce Česká republika - Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS*. [Online].[cit. 10.2.2019]. Dostupné z: <<http://www.crr.cz/cs/eus/obdobi-2014-2020/ceska-republika-svobodny-stat-bavorsko/>>.
- ČBD, Redakce. 2016a. „ČSSD by ráda udržela křeslo hejtmana, stojí i o další čtyři v radě.“ *Českobudějovický deník.cz*. [Online].[vyšlo 10. 10. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/cssd-by-rada-udrzela-kreslo-hejtmana-stoji-i-o-dalsi-ctyri-v-rade-20161010.html>.
- ČBD, Redakce. 2016b. Na třetím do party se strany neshodly. *Českobudějovický deník.cz*. [Online].[vyšlo 12. 10. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://ceskobudejovicky.denik.cz/z-regionu/na-tretim-do-party-se-strany-neshodly-20161012.html>>.
- ČERNÁ, Monika. 2018. „5 let od Nagygate: Byl to prokurátorsko-policajtský puč. blamáž a trapas, zuří Topolánek. A přidal se i Langer.“ *Eurozprávy.cz*. [Online].[vyšlo 13. 6. 2018; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://eurozpravy.cz/domaci/politika/227244-5-let-od-nagygate-byl-to-prokuratorsko-policajtsky-puc-blamaz-a-trapas-zuri-topolanek-a-pridal-se-i-langer/>>.
- ČMEJREK, Jaroslav, Václav Bubeníček, Jan Čopík. 2010. *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80- 247-3061-5
- ČMEJREK, Jaroslav. 2008. *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha: Alfa.
- ČT 24. 2014. „Lánská schůzka: Aktéři se Sobotky nezbavili a až na Chovance museli odejít.“ *ČT 24 - Česká televize*. [Online].[vyšlo 8. 11. 2014; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1010612-lanska-schuzka-akteri-se-sobotky-nezbavili-a-az-na-chovance-museli-odejit>>.

- ČT 24. 2016a. „Proč Češi nevolili? Postrádali velký politický střet, krajům navíc nerozumí.“ *ČT 24 - Česká televize*. [Online]. [vyšlo 8. 10. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1931516-proc-cesi-nevolili-postradali-velky-politicky-stret-krajum-navic-nerozumi>>.
- ČT 24. 2016b. „Nejvíce voličů poztrácela TOP 09. K hnutí ANO se uchýlila část levicových.“ *ČT 24 - Česká televize*. [Online]. [vyšlo 9. 10. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1932328-nejvic-volicu-poztracela-top-09-k-hnuti-ano-se-uchylila-cast-levicovych>>.
- ČT 24. 2017a. „Jihočeský kraj má novou koalici, Zimolu nahradí Stráská.“ *ČT 24 - Česká Televize*. [Online]. [vyšlo 24. 4. 2017; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/2099942-jihocesky-kraj-ma-novou-koalici-zimolu-nahradi-straska>>.
- ČT 24. 2017b. „Zástupci jihočeské koalice podepsali smlouvu. Novou hejtmankou bude Ivana Stráská z ČSSD.“ *ČT 24 - Česká televize*. [Online]. [vyšlo 26. 4. 2017; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/2099942-jihocesky-kraj-ma-novou-koalici-zimolu-nahradi-straska>>.
- ČTK. 2013. „Lánský puč? Směs thrilleru, dramatu a frašky, píše Reuters.“ *Lidovky.cz*. [Online]. [vyšlo 19. 11. 2013; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/svet/lansky-puc-smes-thrilleru-dramatu-a-frasky-pise-reuters.A131119_103459_In_zahranici_msl>.
- ČTK. 2014. „Česko má nového premiéra. Zeman jmenoval Sobotku po 83 dnech od voleb.“ *Lidovky.cz*. [Online] [vyšlo 17. 1. 2014; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/domov/cesko-ma-premiera-zeman-jmenoval-sobotku-predsedou-vlady.A140117_151104_In_domov_hm>.
- ČTK. 2016. „Jihočeský kraj povede ČSSD, ANO a Jihočeši 2012. Hejtmanem zůstane Zimola.“ *Lidovky.cz*. [Online] [vyšlo 2. 11. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/domov/jihocesky-kraj-povedou-jihocesi-2012-cssd-a-ano-podepsali-koalicni-smlouvu.A161102_200440_In_domov_ele>.
- ČTK. 2017a. „Jihočeský hejtman Zimola odstoupil z funkce. ČSSD vyjednává o nové koalici.“ *Lidovky.cz*. [Online] [vyšlo 11. 4. 2017; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/domov/jihocesky-hejtman-zimola-odstupuje-z-funkce.A170411_103527_In_domov_ELE>.
- ČTK. 2017b. „Kauza Nagygate nekončí. Připomente si, co všechno se už odehrálo v případě, který položil vládu.“ *Info.cz*. [Online]. [vyšlo 14. 9. 2017; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://www.info.cz/cesko/kauza-nagygate-nekonci-pripomente-si-co-vsechno-se-uz-odehralo-v-pripadu-ktery-polozil-vladu-15966.html>>.
- ČTK. 2017c. „Zástupci jihočeské koalice podepsali smlouvu. Novou hejtmankou bude Ivana Stráská z ČSSD.“ *Hospodářské Noviny*. [Online]. [vyšlo 26. 4. 2017; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://domaci.ihned.cz/c1-65708790-zastupci-jihoceskeho-koalice-podepsali-smlouvu-novou-hejtmankou-bude-ivana-straska-u-cssd>>.
- DOHNAL, Radomír. 2016a. „Anketa: Jak se k tématům životního prostředí staví strany v Jihočeském kraji?“ *Ekolist.cz*. [Online]. [vyšlo 6. 10. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/anketa-jak-se-k-tematum-zivotniho-prostredi-stavi-strany-v-jihoceskem-kraji>>.

- DOHNAL, Radomír. 2016b. „Krajské volby 2016: Strany v Jihočeském kraji se vyjadřují k Šumavě i Temelínu.“ *Ekolist.cz*. [Online]. [vyšlo 4. 10. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/krajske-volby-2016-jihocesky-kraj>>.
- DOLEŽALOVÁ, Radka. 2016. „ANO s lidovci vládnout nechce, od komunistů by přijalo tichou podporu.“ *Českobudějovický deník.cz*. [Online]. [vyšlo 9. 10. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://ceskobudejovicky.denik.cz/z-regionu/ano-s-lidovci-vladnout-nechce-od-komunistu-by-prijalo-tichou-podporu-20161009.html>>.
- DOSTÁL, Vratislav. 2016. „Ke koalici směřuje také Jihočeský kraj, Zlínsko a Karlovarský kraj.“ *Deník referendum*. [Online]. [vyšlo 18. 10. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<http://denikreferendum.cz/clanek/23954-ke-koalici-smeruje-take-jihocesky-kraj-zlinsko-a-karlovarsky-kraj>>.
- EDWIN, Otta. 2016. „Jan Zahradník: ODS se zvolna dostává do hry.“ *Českobudějovický deník.cz*. [Online] [vyšlo 10. 10. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://ceskobudejovicky.denik.cz/z-regionu/jan-zahradnik-ods-se-zvolna-dostava-do-hry-20161010.html>>.
- EIBL, Otto et al. 2009. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. 978-80-7325-187-1.
- GOLIS, Ondřej, Šárka Pálková, Filip Nachtmann. 2013. „Sobotka pod tlakem. Tajná schůzka v Lánech a třikrát výzva k rezignaci.“ *Lidovky.cz*. [Online]. [vyšlo 27. 10. 2013; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/domov/hasek-a-spol-u-zemana-asi-si-byli-pro-instrukce-mini-sobotka.A131027_160337_ln_domov_ogo>.
- GRUBER, Jan. 2017. „Jihočeská krajská koalice se rozpadla. Zimola zřejmě skončí jako hejtman.“ *Deník referendum*. [Online]. [vyšlo 10. 4. 2017; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<http://denikreferendum.cz/clanek/25028-jihoceska-krajska-koalice-se-rozpadla-zimola-zrejme-skonci-jako-hejtman>>.
- HAVLÍK, Vlastimil, Libor Hoskovec. 2009. *Krajské volby v ČR v kontextu konceptu voleb druhého řádu. Analýza vybraných aspektů voleb do krajských zastupitelstev v letech 2000-2008*. Brno: Institut pro srovnávací politologický výzkum.
- HAVLÍK, Vlastimil. 2014. *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.
- CHYTÍLEK, Roman. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-210-6641-0.
- Jihočeši 2012*. Program pro krajské volby 2016. *Jihočeši 2012* 2016. [Online]. [cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.jihocesi2012.cz/prilohy/jih2012_program_2016.pdf>.
- KLÍMA, Michal. 2015. *Od totality k defektní demokracii - Privatizace a kolonizace politických stran netransparentních byznysem*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- KOPECKÝ, Josef. 2013. „Vládu sestaví Rusnok, rozhodl Zeman. Postavil se proti stranám“. *iDnes.cz*. [Online] [vyšlo 25. 6. 2013; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zeman-predstavil-noveho-premiera-bude-jim-rusnok.A130625_145418_domaci_kop>.
- KUBÁT, Michal. 2001. „Poslanecká sněmovna versus Ústavní soud.“ *Revue Politika*. [Online]. [vyšlo 20. 3. 2001; cit. 2. březen 2019]. Dostupné z: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1051-poslanecka-snemovna-versus-ustavni-soud>>.

- LEBEDA, Tomáš. 2001. „Hlavní proměnné proporčních volebních systémů.“ *Sociologický časopis*. 2001, Vol. 37.: Pp. 425-448.
- LEBEDA, Tomáš. 2008. *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionality a politické konsekvence*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1523-3
- Lidé a společnost. Volby do PSP ČR 2013*. (Publikace ČSÚ) [Online]. [cit. 10. 2. 2019].
Dostupné z:
<<https://www.czso.cz/documents/10180/20543887/76083911.pdf/db28bdab-dd01-41e2-a64d-5b35c15e1d2e?version=1.0>>.
- MAREK, Lukáš, Josef Kopecký. 2017. „Jihočeská koalice po sporech ČSSD s ANO končí, pád hrozí i Zimolovi.“ *iDnes.CZ/Budějovice a Jižní Čechy*. [Online] [vyšlo 10. 4. 2017; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/konec-rozpad-koalice-jihocesky-kraj-zimola.A170410_094434_budejovice-zpravy_khr>.
- NOVÁK, Miroslav, Tomáš Lebeda. 2004. *Volební a stranické systémy - ČR v mezinárodním srovnání*. Plzeň: Vydavatelství Aleš Čeněk.
- NOVÁK, Miroslav. 2011. *Úvod do studia politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- PÁLKOVÁ, Šárka, Karel Hrubeš. 2013. „Zeman proti koalici. Zvolil vládu odborníků v čele s Rusnokem.“ *Lidovky.cz*. [Online] [vyšlo 25. 6. 2013; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/domov/prezident-milos-zeman-jmenoval-premierem-rusnoka.A130625_142447_In_domov_spa>.
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Matematická metoda pro převod hlasů na mandáty*. [Online]. [cit. 10. 2. 2019]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=305>>.
Praha: Nakladatelství Alfa.
- REIF, Karlheinz, Hermann Schmitt. 1980. „Nine second-order national elections - A Conceptual framework for the analysis of european election results.“ *European Journal of political research*, 1/VIII: Pp. 3-44.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka. 2000. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál.
- SARTORI, Giovanni. 2005. *Strany a stranické systémy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- SATTER, David. 2017. *Čím méně víte, tím lépe spíte: Ruská cesta k teroru a diktatuře za Jelcina a Putina*. Praha: Prostor.
- Statistická ročenka Jihočeského kraje 2018*. [Online]. [cit. 10. 2. 2019]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/60788798/33010518.pdf/a67fd0ef-9b3a-4fa6-8ec3-9e7d2efc817a?version=1.5>>.
- Strana Zelených. SOLIDÁRNĚ S LIDMI A PŘÍRODOU. Zelení Jihočeský kraj*. 2016. [Online] [vyšlo 9. 6. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<http://jihocesky.zeleni.cz/program-krajske-volby-2016-solidarne-s-lidmi-a-prirodou/>>.
- ŠARADÍN, Pavel. 2008. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- ŠÁROVEC, Daniel. 2017. „Krajské volby 2016 a nové politické strany v České republice.“ *Central European Journal of Politics. Volume (2017), Issue 2*: Pp.1-25.

- TALÍŘ, Pavel. 2016. „Volební program KDU-ČSL v Jihočeském kraji – krajské volby 2016.“ [Online] [vyšlo 12. 9. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://www.paveltalir.cz/index.php/2016/09/12/volebni-program-kdu-csl-v-jihoceskem-kraji-krajske-volby-2016/>>.
- VODIČKA, Karel a Ladislav Cabada. 2007. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Praha: Portál.
- Volby do zastupitelstev krajů v roce 2016*. Český statistický úřad. [Online]. [cit. 10. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/46015040/22006217_data.zip/a6423513-fa5d-4de8-8803-75f84c14fbf2?version=1.3>.
- Volby.cz. Výsledky voleb a referend (krajských a parlamentních voleb 1996 - 2016)*. [Online]. [cit. průběžně]. Dostupné z: <<https://www.volby.cz/>>.
- VOLNÝ, Martin. 2019. „Koalice PRO JIŽNÍ ČECHY spojuje.“ *My.Top09*. [Online]. [vyšlo 29. 6. 2016; cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <<https://www.top09.cz/regiony/jihocesky-kraj/top-09-v-mediich/koalice-pro-jizni-cechy-spojuje-20534.html>>.

6.2 Legislativa a ostatní zdroje

- Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích (krajské zřízení)
- Zákon č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů
- Rozhodnutí prezidenta republiky o rozpuštění Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v rámci Sbírký zákona č. 265/2013, str. 2882
- Rozhodnutí prezidenta republiky o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v rámci Sbírký zákona č. 266/2013, str. 2883
- Dotazování krajských zastupitelů (viz kapitola 7 Přílohy)

7 Přílohy

7.1 Otázky položené v rámci dotazování představitelům Jihočeského kraje

1. Jakým způsobem je nejčastěji vytvořena koaliční spolupráce v prostředí zastupitelstva Jihočeského kraje?
2. Jakým způsobem probíhá komunikace mezi koalicí a opozicí v rámci zastupitelstva a jaké jsou konfliktní body na jednání zastupitelstva?
3. Jak byste zhodnotil/a vedení Jihočeského kraje a fungování krajské koaliční vlády? A co by dle Vašeho názoru šlo na fungování krajské koalice zlepšit?
4. Co považujete za stěžejní téma a problém, který se Jihočeského kraje dotýká aktuálně nejvíce?